

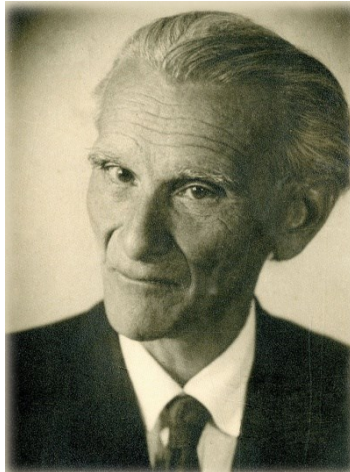


**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ**  
**ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**  
**ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**  
**«ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ:**  
**ΝΕΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ»**

**ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ**  
**ΤΟΥ ΤΡΥΦΩΝΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ**  
**(Α.Μ.: 1012202103046)**

**Θέμα: «Νικόλαος Βέης (1883-1958): Ο σοφός των μεγάλων ιστορικών ενοτήτων»**



**Επιβλέπων Καθηγητής: Ιάκωβος Μιχαηλίδης**

**Συεπιβλέπων Καθηγητής: Θανάσης Χρήστου**

**Συνεπιβλέπουσα Καθηγήτρια: Ιωάννα-Σουλτάνα Κοτσώρη**

**ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2023**

## ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

|  |    |
|--|----|
| Πρόλογος .....   | 2  |
| Εισαγωγή .....   | 3  |
| <b>Α΄ Κεφάλαιο</b>   |    |
| Γέννηση, οικογένεια και σπουδές του Νίκου Βέη.....   | 6  |
| 1.1. Η συμβολή του Νίκου Βέη στην ιστορία των μονών των Μετεώρων .....                             | 16 |
| <b>Β΄ Κεφάλαιο</b>   |    |
| Η σταδιοδρομία του ως καθηγητής στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών και του Βερολίνου .....                | 21 |
| 2.1. Βυζαντινή ιστορία και βυζαντινολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών .....                            | 21 |
| 2.2. Το γλωσσικό ζήτημα και ο δημοτικισμός κατά τον 19 <sup>ο</sup> και 20 <sup>ο</sup> αιώνα..... | 24 |
| 2.3. Η γενιά του 1880, η «Αναγέννηση» του δημοτικισμού .....                                       | 26 |
| 2.4. Η διδασκαλία του Νίκου Βέη στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.....                                       | 34 |
| <b>Γ΄ Κεφάλαιο</b>   |    |
| Η δράση και η πορεία του στον χώρο της πολιτικής.....  | 39 |
| 3.1. Το Πανεπιστήμιο Αθηνών στο έπος του 40.....   | 42 |
| <b>Δ΄ Κεφάλαιο</b>   |    |
| Η παρακαταθήκη του έργου και της δράσης του στον τομέα των Ανθρωπιστικών Επιστημών .....           | 48 |
| Επίλογος.....  | 54 |
| Πηγές και Βιβλιογραφία .....   | 56 |
| Παράρτημα .....  | 63 |
| Περίληψη .....   | 70 |

## Πρόλογος

Η παρούσα διατριβή μεταπτυχιακής ειδίκευσης εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών της Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας, του Τμήματος Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Διαχείρισης Πολιτισμικών Αγαθών, του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και αντικείμενο μελέτης της είναι η πολυσχιδής προσωπικότητα του καθηγητή Βυζαντινής ιστορίας και Νεοελληνιστή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών Νίκου Βέη (1883-1958). Ο Νίκος Βέης με καταγωγή από την Αρκαδία (Τρίπολη ή Μεγαλόπολη) υπήρξε εξέχων καθηγητής της Βυζαντινολογίας και ακαδημαϊκός με σημαντική συμβολή τόσο στον τομέα των ανθρωπιστικών επιστημών όσο και στον πολιτικό στίβο στον οποίο δραστηριοποιήθηκε στο Ε. Α. Μ. κατά την περίοδο της Κατοχής.

Στο σημείο αυτό επιθυμώ να ευχαριστήσω θερμά τον επόπτη καθηγητή της διπλωματικής μου εργασίας τον καθηγητή κ. Ιάκωβο Μιχαηλίδη, ο οποίος με ιδιαίτερο ενδιαφέρον μου υπέδειξε ένα ιδιαιτέρως σημαντικό θέμα και με τη δική του συμβολή, εποπτεία και καθοδήγηση κατόρθωσα να το φέρω σε πέρας.

## Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία διερευνά την προσωπικότητα του εξέχοντος καθηγητή Βυζαντινής Ιστορίας και Νεοελληνιστή Νίκου Βέη (1883;-1958). Ο Νίκος Βέης με καταγωγή από την Αρκαδία (Τρίπολη ή Μεγαλόπολη) υπήρξε εξέχων καθηγητής της Βυζαντινολογίας και ακαδημαϊκός με σημαντική συμβολή τόσο στον τομέα των ανθρωπιστικών επιστημών όσο και στον πολιτικό στίβο στον οποίο δραστηριοποιήθηκε στο Ε. Α. Μ. κατά την περίοδο της Κατοχής.

Στο **πρώτο κεφάλαιο** παρουσιάζονται η γέννηση, η καταγωγή, η οικογένεια καθώς επίσης και σπουδές του Νίκου Βέη. Σχετικά με τον τόπο και τη χρονολογία γέννησής του εντοπίζεται μια ασάφεια τουλάχιστον μεταξύ των πηγών που είναι διαθέσιμες. Τόπος καταγωγής του είναι η Μεγαλόπολη του νομού Αρκαδίας και πατέρας του ο Αθανάσιος Βέης ο οποίος είχε διατελέσει φιλόλογος εκπαιδευτικός στην Τρίπολη και τον οποίο είχε χάσει ήδη σε πολύ νεαρή ηλικία. Μητέρα του ήταν η Ευγενία Πετροπούλου, ενώ είχε και έναν αδελφό τον Κωνσταντίνο Βέη.

Ο Νίκος Βέης, αφού οι οικογένειά του μετακόμισε μόνιμα στην Αθήνα, ο ίδιος σπούδασε στη Βαρβάκειο, ενώ από τα χρόνια που ήταν ακόμα στο σχολείο είχε εκδηλώσει το ενδιαφέρον του για την παλαιογραφία και τους επιμέρους κλάδους της. Στο πλαίσιο αυτό αργότερα προσέφερε και εθελοντική εργασία στην Εθνική Βιβλιοθήκη (τμήμα χειρογράφων), καθώς επίσης και στο Επιγραφικό Μουσείο. Το 1901 φοίτησε στη Φιλοσοφική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών σπουδάζοντας Φιλολογία. Από το χρονικό σημείο εκείνο και μετά ξεκίνησε τα ερευνητικά του ταξίδια στην Πελοπόννησο διερευνώντας το αρχαιακό υλικό και δημοσιεύοντας άρθρα σχετικά με τις βυζαντινές και νεοελληνικές σπουδές σε περιοδικά όπως ο «*Νουμάς*» και τα «*Παναθήναια*».

Στο **δεύτερο κεφάλαιο** διερευνάται διεξοδικά τόσο η σταδιοδρομία του ως καθηγητή στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών όσο και η πορεία του στο εξωτερικό και πιο συγκεκριμένα στο Βερολίνο. Το 1908 ανακηρύχθηκε διδάκτωρ της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, ενώ μεταξύ των ετών 1908-1909 είχε εγκατασταθεί στη Γερμανία όπου ασχολήθηκε εκτεταμένα με την κωδικοποίηση των χειρογράφων και των κωδίκων των μονών των Μετεώρων. Το 1910 και με αφορμή το αγροτικό ζήτημα αποφάσισε να θέσει υποψηφιότητα για βουλευτής Καρδίτσας-Τρικάλων-Καλαμπάκας με το Λαϊκό και Εργατικό Κόμμα αν και τελικά δεν κατόρθωσε να εκλεγεί. Το 1911 ταξίδεψε εκ νέου στο Βερολίνο για

μεταπτυχιακές σπουδές, όπου παρέμεινε για 14 χρόνια διδάσκοντας Βυζαντινή και Μεσαιωνική Ελληνική Φιλολογία. Τότε γνώρισε και τον Αλέξανδρο Σβώλο με τον οποίο ανέπτυξε στενή φιλία και το 1920 ξεκίνησε να εκδίδει το περιοδικό με τίτλο «*Βυζαντινά και Νεοελληνικά Χρονικά*» μέχρι το 1925 όταν εξελέγη καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών στην έδρα της Μεσαιωνικής και Νωτέρας Ελληνικής Φιλολογίας.

Στο **τρίτο κεφάλαιο** μελετάται η δράση και η πορεία του στην πολιτική. Με το ξέσπασμα του πολέμου το 1940 μετέβη στο μέτωπο στη Βόρειο Ήπειρο ως πολιτικά επιστρατευμένος, παραμένοντας στο Αργυρόκαστρο προκειμένου να διαφυλάξει την πολιτισμική κληρονομιά, εντοπίζοντας και περιγράφοντας τις ελληνικής επιγραφές και τα χειρόγραφα της περιοχής.

Το 1941 ανακηρύχθηκε τακτικό μέλος στην Ακαδημία Αθηνών και κατά τη διάρκεια της Κατοχής συνδέθηκε με το ΕΑΜ. Παρά το γεγονός ότι ύστερα από την απελευθέρωση συμμετείχε σε Δημοκρατικούς Συλλόγους, εντούτοις το 1946 οι σχέσεις του με το Πανεπιστήμιο σταμάτησαν εξαιτίας της πολιτικής του πορείας. Ο Νίκος Βέης πέθανε στην Αθήνα στις 12 Οκτωβρίου του 1958 ύστερα από μια επώδυνη ασθένεια η οποία τον είχε ταλαιπωρήσει για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα.

Στο **τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο** αποτιμάται η παρακαταθήκη του έργου και της δράσης του στο τομέα των Ανθρωπιστικών Επιστημών. Έτσι, περιγράφεται η πνευματική διαδρομή του Νίκου Βέη στο σύνολό της με έμφαση στην ακαδημαϊκή του προσφορά. Ως ένας από τους πιο σημαντικούς βυζαντινολόγους και νεοελληνιστές της γενιάς του, ο Νίκος Βέης ήταν ο πρώτος καθηγητής της έδρας της Μέσης και Νεωτέρας Ελληνικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Ήδη εκ προοιμίου είχε στραφεί, στη μελέτη του Βυζαντίου και με την έκδοση του ξενόγλωσσου περιοδικού *Byzantinisch-Neugriechische Jahrbucher* συνέβαλε στην ανάπτυξη του διεθνούς ενδιαφέροντος για ένα νέο επιστημονικό πεδίο. Παράλληλα, επικεντρώθηκε στη μελέτη του Νέου Ελληνισμού και αποτέλεσε έναν από τους βασικούς συντελεστές της συγκρότησης του πεδίου της νεοελληνικής φιλολογίας στον 20ό αιώνα. Με το έργο του κατόρθωσε να αναδείξει μια σειρά από νέες πηγές, ανάμεσα στις οποίες ξεχωρίζουν τα χειρόγραφα των μονών των Μετεώρων. Ο Νίκος Βέης ο οποίος χαρακτηριζόταν για την επιμονή του στον τομέα της έρευνας, συνέγραψε και πολυάριθμες μελέτες, οι οποίες τεκμηρίωναν τη συνέχεια του βυζαντινού με τον νεοελληνικό πολιτισμό. Κυρίως, όμως, υπήρξε ένας φωτισμένος δάσκαλος, ένα πρόσωπο σχεδόν «μυθικό» για το Πανεπιστήμιο Αθηνών

εξαιτίας της χαρισματικής διδασκαλίας του, των προοδευτικών πολιτικών του πεποιθήσεων και της σχέσης του με τον δημοτικισμό. Μέσω της διδασκαλίας του, ακούστηκε στα πανεπιστημιακά αμφιθέατρα η ποίηση του Διονυσίου Σολωμού και του Κωστή Παλαμά, η Ερωφίλη και Η θυσία του Αβραάμ από το Κρητικό Θέατρο.

## Α΄ Κεφάλαιο

### Γέννηση, οικογένεια και σπουδές του Νίκου Βέη

Ο Νίκος Α. Βέης γεννήθηκε στην Τρίπολη Αρκαδίας στις 22 Δεκεμβρίου του 1887 αν και σχετικά με την καταγωγή του υπάρχει μια ασυμφωνία στις πηγές όσον αφορά τον χρόνο και τον τόπο της γέννησής του<sup>1</sup>. Οι διάφορες απόψεις καλύπτουν την περίοδο 1882-1887, ενώ ως τόπος γέννησης θεωρείται και η Μεγαλόπολη, ενώ υπάρχουν αναφορές βάσει των οποίων γενέτειρά του θεωρείται η Τρίπολη. Ο πατέρας του, Αθανάσιος Βέης, τον οποίο έχασε σε ηλικία εννέα ετών, ήταν καθηγητής φιλολογίας στην Τρίπολη, η μητέρα του ονομαζόταν Ευγενία, το γένος Πετροπούλου και αδέρφια του ήταν ο Κωνσταντίνος και ο Άγιος Βέης.

Ο Κωνσταντίνος Βέης και αυτός με τη σειρά του σπούδασε φυσικές επιστήμες στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και χημεία στην *École Normale Supérieure* στη Γαλλία με κρατική υποτροφία. Επέστρεψε στην Ελλάδα και διορίστηκε καθηγητής χημείας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και βιομηχανικής χημείας στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (1918). Το 1926 διορίστηκε τακτικό μέλος της Ακαδημίας Αθηνών με την ιδρυτική πράξη της Ακαδημίας Αθηνών. Το 1957 του απονεμήθηκε τιμητικό δίπλωμα στο διεθνές συνέδριο βιομηχανικής χημείας. Ο Άγιος σπούδασε ιατρική και εγκαταστάθηκε στην Αίγυπτο προκειμένου να ασκήσει εκεί τα καθήκοντά του.

Η οικογένεια του Νίκου Βέη μετακόμισε στην Αθήνα, όπου ο ίδιος μεγάλωσε. Εκεί ήδη από την περίοδο των μαθητικών του χρόνων ασχολήθηκε με φιλολογικά ζητήματα τα οποία εντάσσονταν σε ένα ευρύτερο πλαίσιο. Τα φιλολογικά αυτά ζητήματα τα οποία απασχόλησαν τον Νίκο Βέη χαρακτηρίζονται και επιστημονικά πρωτόλεια. Εφόσον δεχθούμε ότι η πράγματι η χρονολογία γέννησης του Βέη είναι 22<sup>α</sup> Δεκεμβρίου του 1887 τότε σε ηλικία 14 ετών ο Νίκος Βέης πραγματοποίησε τη δημοσίευση των πρωτόλειών του, τα οποία, ωστόσο, είναι έργα ώριμης πνευματικής διεργασίας. Τα πρώτα του δημοσιεύματα είναι 1. «Μιχαήλ Κοντοπίδης Μάρκελλος, σύνδικος και αντιπρόεδρος του εν Παταβίω Πανεπιστημίου», *Αρμονία*, τ. 2, 1901, σ. 57-63 και 2. «Έγγραφα αφορώντα εις την πολιορκίαν και άλωσιν της Τριπόλεως», 1821, *Αρμονία*, σ. 227-233.

<sup>1</sup> Σ. Καρούζου, «Νίκος Βέης: Μια σκιαγραφία», *Πελοποννησιακά* 3-4 (1958-1959), σ. 5-8. Βλ. και στο ίδιο Ε. Βέη-Χατζηδάκη, «Δημοσιεύματα Νίκου Α. Βέη (BEES)», σ. 437-488 (πληρέστερη μορφή στο *Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher* 19, 1966, σ. 1-5

Τόσο τα εφηβικά όσο και τα νεανικά του χρόνια συμπίπτουν με μία περίοδο ιδιαίτερης πνευματικής έξαρσης στην Αθήνα καθώς σύλλογοι και εταιρείες υπό τη διεύθυνση διακεκριμένων λογοτεχνών και επιστημόνων πραγματοποιούσαν διαλέξεις, διαγωνισμούς, εκδόσεις περιοδικών και δημιουργούσαν τις προϋποθέσεις για πνευματική ζύμωση. Την περίοδο εκείνη κυριαρχούσε μία τάση για έρευνα του βυζαντινού και μεταβυζαντινού παρελθόντος καθώς επίσης και της ελληνικής λαογραφίας αλλά και ενημέρωση και ένταξη της νεοελληνικής λογοτεχνίας στην ευρωπαϊκή. Εκτός των άλλων προωθήθηκε και καλλιέργεια και επικράτηση της δημοτικής γλώσσας<sup>2</sup>.

Ως φοιτητής ο νεαρός ακόμα Νίκος Βέης είχε ενεργό συμμετοχή και ιδιαίτερο ζήλο, αρετές οι οποίες τον συνόδευαν μέχρι το τέλος, σε προοδευτικές ιδέες, ενώ συνεργαζόταν και με το επιστημονικό περιοδικό «*Νουμάς*»<sup>3</sup> και «*Παναθήναια*». Ο Νίκος Βέης συνδέθηκε με τον Κωστή Παλαμά και με τον Γιάννη Ψυχάρη όπως επίσης και άλλους δημοτικιστές λογοτέχνες, ενώ την ίδια στιγμή πραγματοποιούσε τις σπουδές του στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου. Στη διάρκεια των σπουδών του τα μαθήματα κορυφαίων προσωπικοτήτων όπως ο Γ. Χατζηδάκις, ο Ν. Πολίτης, ο Σ. Λάμπρου, ο Σ. Βάσσης, ο Γ. Σωτηριάδης διαμόρφωσαν σε μεγάλο βαθμό τις ιδεολογικές κατευθύνσεις του Νίκου Βέη προς τη μελέτη των βυζαντινών και νεοελληνικών σπουδών.

Μετά τα πρώτα αυτά βήματα, από τον επόμενο κιόλας χρόνο η επαφή του με τα χειρόγραφα αρχίζει να γίνεται «επαγγελματική». Το 1902 δημοσιεύει σε δύο επιστημονικά περιοδικά κύρους, την *Επετηρίδα του Παρνασού* και το *Δελτίο της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας*, μελέτες που βασίζονται σε χειρόγραφα της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, προδιαγράφοντας έτσι τον βασικό πυρήνα των μελλοντικών ενασχολήσεών του: να εντοπίζει, να συναρμόζει και να μελετά τα κομμάτια και τα θρύψαλα της ιστορίας, τα υλικά και πνευματικά ίχνη της παρουσίας του ανθρώπου, με στόχο να στηρίζονται τα ιστορικά συμπεράσματα σε γερά θεμέλια. Είναι μόλις 17 χρόνων όταν γράφει για την προσπάθειά του να εντοπίσει και να συγκεντρώσει μνημεία της αρκαδικής ιστορίας:

<sup>2</sup> Β. Δ. Καραμανωλάκης, *Η συγκρότηση της ιστορικής επιστήμης και η διδασκαλία της ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1837-1932)*, Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολογίας Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών, Αθήνα 2006, σ. 222

<sup>3</sup> Γ. Χ. Καλογιάννης, *Ο «Νουμάς» και η εποχή του (1903-1931): γλωσσικοί και ιδεολογικοί αγώνες*, Αθήνα 1984



«...Εισδύοντες εντός ανηλίων υπογείων, νεκρώσαντες προηγουμένως την όσφρησιν, και αναδιφούντες ευρωτιώντα κιβώτια ηδυνήθημεν να διασώσωμεν από της σήψεως ή των χειρών προγιάστορός τινος παντοπόλου πλείστα χειρόγραφα ου μικρόν συμβάλλοντα εις την συμπλήρωσιν και διασάφησιν της ιστορίας...».

Ο Νίκος Βέης κατά την περίοδο της φοίτησής του στο Πανεπιστήμιο εργάσθηκε στα χειρόγραφα της Εθνικής Βιβλιοθήκης και πραγματοποίησε εκδρομές ιστοριοδιφικού ενδιαφέροντος στην Πελοπόννησο. Στις εκδρομές αυτές κατόρθωσε να συγκεντρώσει λαογραφικά και γλωσσολογικά στοιχεία, ενώ ο ίδιος προέβη και σε καταλογογράφηση χειρόγραφων κωδίκων<sup>4</sup>. Τα αποτελέσματα της πρώιμης αυτής έρευνας που διεξήγαγε ο Βέης δημοσιεύθηκαν τόσο σε ελληνικά όσο και σε ξένα επιστημονικά περιοδικά, ενώ το 1903 βραβεύθηκε στον διαγωνισμό της Γλωσσικής Εταιρείας. Ο Γ. Χατζηδάκις επαίνεσε την εξάισια συλλογή με τίτλο «Φιγαλικά» ως «φιλόπονον και εντριβή περί την χρήσιν ιδιωτικών και εκκλησιαστικών εγγράφων των χρόνων της Τουρκοκρατίας». Μάλιστα εξήρε και τη μεθοδολογία του καθώς επίσης και τα «πολύτιμα ιστορικά υπομνήματα»<sup>5</sup>.

Η πληθωρική του προσωπικότητα, ωστόσο, δεν περιορίζεται μόνο σε αυτό. Τα επιστημονικά του άρθρα πολλαπλασιάζονται και επεκτείνονται στον δημόσιο τομέα. Ποιήματα, σιγγιλογραφία, καταλόγους, περιγραφές χειρογράφων και επιγραφών. Εργάζεται αδιάκοπα σε βιβλιοθήκες στην Ελλάδα, στη Ζάκυνθο, στην Κέρκυρα, στην Κέρκυρα, στον Μυστρά- ταξιδεύει στην Πελοπόννησο, στη Μονεμβασιά, στην Καλαμάτα, στην Αγία Λαύρα, στο Μεγάλο Σπήλαιο στη Γορτυνία, στο Ναύπλιο και στη Μεσσηνία δημοσιεύοντας μελέτες για επιγραφές, χειρόγραφα και κώδικες μοναστηριών, σε λαϊκές παραδόσεις, ενώ εργάζεται για ένα διάστημα και ως επόπτης στην ανασκαφή στη Φιγαλεία.

Η κυριότερη συμβολή στη μετέπειτα ανάδειξη του Νίκου Βέη ως σημαντικού βυζαντινολόγου ήταν η μελέτη του στο επιστημονικό περιοδικό «Βυζαντίς»<sup>6</sup>, στο οποίο είχαν δημοσιευθεί 55 επιστημονικά δημοσιεύματα. Επιπλέον καταλυτικές για τη μετέπειτα πορεία του ως πανεπιστημιακού καθηγητή υπήρξαν οι συστηματικές του έρευνες για τα Μετέωρα το 1908, 1909 και 1910, «εντολή και προστασία της

<sup>4</sup> Εκλογή εκ της αναγραφής δημοσιευμάτων του καθηγητού Ν. Α. Βέη, 1940, αρ. 1-9

<sup>5</sup> Συλλογή η οποία τιτλοφορούνταν ως *Αρκαδικά γλωσσικά μνημεία. Δημόδη άσματα Φιγαλίας μεθ' υπομνημάτων* στο «Δελτίον Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας», τ. 6, 1903, σ. 209-276. Η κρίση του Γ. Χατζηδάκι στην «Εκθεσι του Γλωσσικού διαγωνισμού της εν Αθήναις γλωσσικής Εταιρείας, ανάτυπον περ. «Αθηνά», 1903, σ. 22-23

<sup>6</sup> Ν. Βέης, «Το περί της κτίσεως Μονεμβασίας Χρονικόν, πηγαί και ιστορική σημαντικότης αυτού, στο: «Βυζαντίς», τ. Α', 1909, σ. 57-103

*Βυζαντινολογικής Εταιρείας και της Βασιλικής Βαυαρικής Ακαδημίας του Μονάχου*». Ύστερα από έντονη ερευνητική αναζήτηση ο Νίκος Βέης ως ιστοριοδίφης κατόρθωσε να εντοπίσει άγνωστα χειρόγραφα μέχρι τότε. Στο σημείο αυτό χαρακτηριστικά είναι τα όσα είχε αναφέρει σχετικά με την επιμονή του στην έρευνα ο ίδιος ο Βέης:

*«Και θα ενθυμούμαι πάντοτε την τρομώδη συγκίνησίν μου ότε, διατρήσας το προκείμενον παχύτατον εικονοστάσιον, εβεβαιώθην περί της υπάρξεως της μυστηριωδώς ενώπιόν μου χαινούσης κρύπτης. Και θα ενθυμούμαι πάντοτε την χαράν, την μανικότητα, αν θέλετε υφ' ής κατελήφθην, ότε, υπό το τρεμοσβύνον φως πτωχής τινός κανδήλας, διασπών των αραχνών τους ιστούς εισήλθον το πρώτον μόνος, κατάμονος, εις την αποπνικτικήν και ζοφώδη κρύπτην και αμυδρώς διέκρινα σεσωρευμένας γύρω μου δεκάδας, δεκάδας χειρογράφων, ογκωδεστάτων, κονισαλέων, σχεδόν όλων περιγαμινών. Προς στιγμήν ενόμισα, μάλιστα υπό το διαλείπον σκιάφως, ότι πρόκειται περί παθολογικής μου τινός καταστάσεως, οράματος, ψευδαισθήσεως ή άλλου τινός τοιούτου. Αλλ' όχι, τα χειρόγραφα ήσαν πραγματικά, τα πολυτιμότερα ίσως των Μετεώρων, κεκρθμμένα εκεί προ 120 τουλάχιστον ετών...»*

Ο Νίκος Βέης προέβη αμέσως σε ξεχωριστή έκθεση των πρώτων ερευνητικών πορισμάτων που εξήγαγε στο επιστημονικό περιοδικό «*Βυζαντίς*», στο οποίο ο ίδιος γνωστοποίησε την έκδοση του καταλόγου των χειρογράφων, όπως επίσης και του καλλιτεχνικού λευκώματος, το οποίο θα συμπεριελάμβανε εικόνες από τους κώδικες, μνημεία τέχνης και μικροτεχνίας των μονών. Παρά το γεγονός ότι το λευκωμα δεν ολοκληρώθηκε, εντούτοις ο κατάλογος των χειρογράφων ήταν έτοιμος προς δημοσίευση αν και ποτέ δεν δημοσιεύθηκε όσο ζούσε ο Βέης. Μέσω του υλικού το οποίο κατόρθωσε να διερευνήσει ο Νίκος Βέης στα Μετέωρα, ανέκυψαν διάφορα επιμέρους ζητήματα τα οποία συμπεριλήφθηκαν σε αρκετές περειαίρω μελέτες από το 1910 και μετά<sup>7</sup>.

Ο Νίκος Βέης στο τέλος της *Έκθέσεως τῶν παλαιογραφικῶν καί τεχνικῶν ἐρευνῶν του*, που διενήργησε στα Μετέωρα μεταξύ των ετών 1908 και 1909, κατέθεσε στην Βυζαντιολογική Έταιρεία, γράφοντας χαρακτηριστικά για τον Άνθιμο:

*«Άλλ' ἐξαίρετος καί αἰδῖος εἶναι ἡ εὐγνωμοσύνη τῆς τε Βυζαντιολογικῆς Ἐταιρείας καί ἐμοῦ πρὸς τὸν σεβασμιώτατον ἐπίσκοπον Τρίκκης, Σταγῶν καί Γαρδικίου κ<sup>ον</sup> Άνθιμον Παντελάκη. Ἄνευ τοῦ ἀμεσωτάτου ἐνδιαφέροντος τούτου διὰ τὰς ἐν Μετε-*

<sup>7</sup> *Θεσσαλικά Χρονικά*, τ. 7-8, Αθήνα 1959, σ. 29-30

ώροις έρεύνας μου και άνευ τής έπιβολής του διαπρεπούς τούτου ιεράρχου ούδέν απολύτως θα κατορθούτο εκεί».

Μέσω των ερευνών του ο Βέης συνέβαλε στην ανίχνευση της ιστορικής διαδρομής του μετεωρίτικου μοναχισμού, στην αξιολόγηση και στην τεκμηρίωση της πολιτιστικής και γραμματειακής του κληρονομιάς<sup>8</sup>.

Άξια αναφοράς είναι στο σημείο αυτό και η «*Εκ Μετεώρων Έκθεσις του Νίκου Α. Βέη προς την Βασιλικήν Ακαδημίαν των Επιστημών του Μονάχου*» σχετικά με τις νέες ιστοριοδικές έρευνες μεταξύ των ετών 1908 και 1909:

Εκ των μοναστηρίων των Μετεώρων, τη 10.01.1911.

Προς την Βασιλικήν Ακαδημίαν των Επιστημών του Μονάχου.

Ερίτιμε κ. Πρόεδρε:

*Λαμβάνω τήν τιμήν να υποβάλω προς Ύμās τήν παρούσαν έκθεσιν περί τών παλαιογραφικών και έν γένει Βυζαντιολογικών έρευνών μου, τās όποιās έξετέλεσα και δός είπειν έκτελώ είσέτι άγωγή τής Ύμετέρας ΎΑκαδημίας, έκ τοϋ κληροδοτήματος Θεριανοϋ.*

*Λόγω τών πολιτικών ανωμαλιών και τών τεταμμένων ελληνοτουρκικών σχέσεων ήτο αδύνατον «Ελλην έρευνητής να έπιχειρήση έπιστημονικās έρεύνας έν Μακεδονίμ, ώς προετιθέμην. Περιορίσθην λοιπόν μόνον εις τήν Θεσσαλίαν. Καί έν πρώτοις έπεσκέφθην τά προς τά βυζαντινά πράγματα συνδεόμενα σημεία του Πηλίου. Οϋτω έσπούδασα τής Πορταρίας, τής Μακρυνιτζας και τοϋ Άνω Βώλου τά βυζαντιακά μνημεία. Ιδιαιτέρως έν Πηλίω ήσχολήθην περί τήν έξιχνίασιν τών παλαιών τοπωνυμιών εκείνων, τών άναφερομένων εις τά Βυζαντιακά Urkunden τής μονής Παναγίας τής Μακρινιτίσσης και του Προδρόμου τής Δρυανουβαίνης, τά έκδεδομένα παρά Miklosich und Muller, Acta et Diplomata, τόμ. IV σ. 330-430. Επειτα έπεσκέφθην τήν μονήν τοϋ Αγ. Δημητρίου τοϋ Κομνηνείου άντιγράψας τās λίαν ένδιαφερούσας έπιγραφās αύτοϋ και συντάζας τόν κατάλογον τών εκεί έναποκειμένων χειρογράφων, καταλοιπων άλλοτε πλουσιωτάτης συλλογής. Μετά ταϋτα μετέβην προς έξέτασιν και μελέτην παλαιών βυζαντιακών ναών εις Κουρτέση τής Καρδίτζης, Τζιώτη των Τρικάλων, Μουζακίου τών Γόμφων. Οί ναοί οϋτοι ύπ' οϋδενός μέχρι τοϋδε έπιστήμονος είχον έξετασθή, αν και πάσης σπουδής άξιοι διά τόν ζωγραφικόν αυτών πλούτον. Εις Παλαμά, τήν ομώνυμον προς τήν γνωστήν βυζαντιακήν οικογένειαν*

<sup>8</sup> Μ. Ν. Βέη, *Η εκ Μετεώρων έκθεσις του Νίκου Α. Βέη προς την Βασιλικήν Ακαδημίαν των Επιστημών του Μονάχου. Περί νέων ιστοριοδικών αυτου ερευνών εν Θεσσαλία, μετά τας των ετών 1908 και 1909*, Αθήνα 1910, σ. 68

θαλεράν πολίχνην τῆς Καρδίτσας, ἀνεῦρον ἀξιόλογα βυζαντιακά γλυπτά. Ἐπεσκέφθην τὴν μονὴν Κορώνης ἐξετάσας τὰ ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ ταύτης ἐναποκείμενα ὀλίγα χειρόγραφα, παλαιὰ ἐνδιαφέροντα ἔγγραφα, βυζαντιακά σκεῦη καὶ ἀμφια. Μετέβην εἰς Φανάριον τῆς Ἰθώμης μελετήσας τοὺς βυζαντιακοὺς αὐτοῦ ἐρειπιώνας καὶ εἰς Λυκουσάδαν, ἐνθα ἐμελέτησα τὰ λείψανα τῆς περὶ κρήμου βυζαντιακῆς μονῆς ταύτης τῆς ἐπ' ὀνόματι Θεοτόκου ἰδρυμένης ὑπὸ τῆς συζύγου τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰωάννου Κομνηνοῦ τοῦ Δούκα. Μετὰ ταῦτα μετέβην εἰς Πόρταν τοῦ δήμου Αἰθίων, ἐνθα ἰδρυνται ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος λίαν ἐνδιαφέρων ναὸς τῆς Θεοτόκου με ψηφιδωτά. Περὶ τοῦ ναοῦ τούτου παρεσκεύασα ἤδη μακρὰν τεχνικὴν καὶ ἱστορικὴν μελέτην. Ἐπειτα ἀνήλθον εἰς Καλαμπάκαν, ἐνθα ἀντέβαλον ἐκ νέου χάριν νέας κριτικῆς ἐκδόσεως τὰ χρυσόβουλλα καὶ σιγίλλια τἀναγεγραμμένα ἐν τῇ ἐπισκοπικῇ τῆς πόλεως ταύτης ναῶ. Μετέβην εἰς μονὴν Βητουμαν τῆς Πίνδου, ἐνθα ἀντέγραψα ἐνδιαφερούσας ἐπιγραφὰς καὶ συνέταξα τὸν περιγραφικὸν κατάλογον τῶν χειρογράφων τῆς μονῆς. Ἐπίσης διὰ παλαιογραφικῆς μελέτης μετέβην καὶ εἰς τὰς μονὰς Ἁγ. Θεοδώρων τοῦ χωρίου Κουβελτζίου καὶ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ χωρίου Πρεβέντας.

Ἐν τέλει ἀνήλθον εἰς τὰς μονὰς Μετεώρων, ὅθεν ἐπιστέλλω τὴν παρούσαν μου. Ἐνταῦθα ἡσχολήθην εἰς τὴν μελέτην καὶ ἐρευναν μονυδρίων τινῶν καὶ ἀσκηταρίων, τὰ ὅποια δὲν εἶχον ἐξετάσει κατὰ τὸ 1908 καὶ 1909. Περιέγραψα ταῦτα λεπτομερῶς, ἰδιαιτέρως ἐπιστήσας τὴν προσοχὴν μου εἰς τὰ ζωγραφικὰ αὐτῶν ἔργα καὶ τὰς ἐπιγραφὰς. Συμπληρωματικῶς δὲ ἡσχολήθην εἰς μελέτας τῶν χειρογράφων τῶν Μετεώρων, ἀνευρών καὶ νέα τοιαῦτα. Τῶν περὶ τὰ χειρόγραφα μελετῶν μου σημειῶ ἐνταῦθα ὅτι α) ἀντέγραψα πρὸς ἐκδόσιν τὸ μέχρι τοῦδε ἀνέκδοτον ἐν τῷ ἑλληνικῷ πρωτοτύπῳ ἔργον τοῦ Ἰππολύτου Ρώμης εἰς τὰς «Εὐλόγησεις τοῦ Τακώβ» β) Ἄντέγραψα νέα Fragmenta τοῦ εἰς τὸν Δανιὴλ υπομνήματος τοῦ αὐτοῦ Ἰππολύτου Ρώμης, γ) Ἄντέβαλον τὸ κείμενον τῆς Ἀποκαλύψεως Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου πρὸς ἐνδιαφέροντα κώδικα τοῦ αἰῶνος. δ) Ἄντέβαλον τὸ κείμενον τοῦ κατὰ Ματθαίου Εὐαγγελίου πρὸς κώδικα τοῦ 862 ἔτους, ε) Ἄντέγραψα διάφορα κείμενα, ἅτινα θάποτελέσουν τὸ β' μέρος τῆς ἐμῆς «Συμβολῆς εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Μονῶν τῶν Μετεώρων», ἥς τὸ πρῶτον μέρος ἐξέδωκα ἤδη ἐν τῷ περιοδικῷ «Βυζαντιδῷ» Τόμ. Α' (1909) σ. 191-332, 515 684. Πλὴν, χαίρων δικαίως, ἔχω νάναγγεῖλω ὑμῖν ὅτι ἐξιχνιάζων τὰς παλαιὰς κρύπτας τοῦ Μετεώρου ηὔτύχησα ἄνευρω κατ' αὐτὰς πλῆθος ἐνδιαφερόντων ἐγγράφων, ὧν τὰ πλεῖστα βυζαντιακῶν χρόνων καὶ δὴ τῶν χρόνων τῆς Σερβοκρατίας ἐν Θεσσαλίῳ. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα μοί ἐδωκαν τὸ υλικόν, ὅπως γράψω διεξοδικὴν γενικὴν μελέτην περὶ τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Σερβοκρατίας. Ἀλλὰ προ τῆς

έμφανίσεως τής μελέτης αυτής θά ἐμφανισθώσιν αυτά ταῦτα τά ἐγγράφα, ὧν ἐκτύπωσις ἤρξατο ἤδη συνοδευομένη καί μετὰ φωτοτυπικῶν πινάκων καί *facsimilen*. Αἱ δέ πολυάριθμοι καί ποικίλαι τοπωνυμῖαι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τά βυζαντιακά ἐγγράφα τῶν Μετεώρων καί εἰς ἄλλα τοιαῦτα προεκδεδομένα μοί ἔδωκαν τό υλικόν πρὸς συγγραφὴν μακρας μελέτης ἣς τίτλος: «Συμβολαί εἰς τὴν Βυζαντιακὴν Γεωγραφίαν τῆς Θεσσαλίας». Πρὸς ἐξιχνίασιν δέ πολλῶν βυζαντιακῶν τοπωνυμιῶν διέδραμον ἐπ' ἐσχάτων ἐπιμελῶς ολόκληρα τμήματα τῆς Θεσσαλίας, χωρίον πρὸς χωρίον. Πλήν πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν βυζαντιακῶν μου ἐρευνῶν ἐν Θεσσαλίᾳ καί Μακεδονίᾳ παρακαλῶ νά τόχω καί τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς υλικῆς ἀρωγῆς τῆς Ἀκαδημίας Υμῶν.

Ευπειθέστατος

Δρ Νίκος Βέης

Μόνιμος κατσικὼν ἐν Ἀθήναις, ὁδ. Ναβαρίνου 20

Ἡ ἐρευνητικὴ αὐτὴ ἐπιτυχία πού σημείωσε ὁ Νίκος Βέης μέσω τῆς ἀνακάλυψης 1124 ἀδιερεύνητων χειρογράφων στίς μονές τῶν Μετεώρων<sup>9</sup>, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ δημοσίευσή τους σε δύο τόμους στο ἐπιστημονικὸ περιοδικό «*Βυζαντίς*», συνέβαλαν τα μέγιστα στο να προσκληθεῖ ὁ Βέης το 1911 στη Γερμανία καὶ πιο συγκεκριμένα στο Μόναχο, ὅπου μετέβη με τὴ συνδρομὴ τῆς *Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν (Bayerische Akademie der Wissenschaften, BAAdW)*. Στο Μόναχο ἦλθε σε ἐπαφὴ με διακεκριμένους μελετητές ὅπως ὁ August Heisenberg, ὁ Maas καὶ ὁ Gerland, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὁ Βέης ἐδραιώθηκε ἐπιστημονικά στον κλάδο τῆς βυζαντινολογίας συνεργαζόμενος με τα πιο αξιόλογα ἐπιστημονικά περιοδικά. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1912-1913 βρέθηκε στο Βερολίνο καὶ δίδαξε στο Φροντιστήριο Παλαιογραφίας καὶ Ἐπιγραφικῆς καὶ το 1914 στο Φροντιστήριο τοῦ Gustav Adolf Deissmann, σχετικὰ με τὴν καταγωγὴ καὶ τίς ἀπαρχές τῆς Κοινῆς γλώσσας.

Στο Βερολίνο, ἡ ἀκαδημαϊκὴ ἐστίαση τοῦ Deissmann ἀρχισε να μετατοπίζεται ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ φιλολογία στο οἰκουμενικὸ κίνημα, τὴν ἐκκλησιαστικὴ μεταρρύθμιση καὶ, σημαντικὰ, τὴ διεθνή *Völkerverständigung* (δηλαδή τὴν προώθηση τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀμοιβαίας κατανόησης μεταξὺ ἐθνῶν καὶ πολιτισμῶν). Ἀπὸ το 1914 ἕως το 1922 παρήγαγε ἓνα τακτικὸ ἡμιπολιτικὸ διεθνὲς ἀνακοινωθέν, το

<sup>9</sup> Κ. Σαρδέλης, «Τα Μοναστήρια τῶν Μετεώρων καὶ ὁ Νίκος Βέης», περιοδικό «*Νέα Ἐστία*», τ. 128, (1990), σ. 1297-1300

Evangelischer Wochenbrief (1914-1921), με το αντίστοιχο αγγλικό Protestant Weekly Letters (1914-1917). Το ακροατήριό του ήταν κυρίως σημαίνοντες Γερμανοί και Αμερικανοί χριστιανοί και παρείχε ένα φόρουμ για την προώθηση της ειρήνης και της κατανόησης μεταξύ των εθνών<sup>10</sup>.

Το 1925 ο Deissmann αντιλήφθηκε την αποσύνθεση της αρχαίας Εφέσου, ενός ιστορικά σημαντικού αρχαιολογικού χώρου, που είχε ανασκαφεί εν μέρει πριν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο υπό την αιγίδα του Αυστριακού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου. Ο Deissmann διεξήγαγε μόνη της εκστρατεία για αρκετά χρόνια, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, για να ευαισθητοποιήσει την κοινή γνώμη για την κατάντια της Εφέσου και κατάφερε να οργανώσει τη χρηματοδότηση για την επανέναρξη των αρχαιολογικών εργασιών το 1926, οι οποίες συνεχίστηκαν ετησίως μέχρι το 1929<sup>11</sup>.

Ο Νίκος Βέης παρέμεινε στο Βερολίνο παρέμεινε συνεχώς μέχρι το 1925, δεδομένου ότι ανήκε εκεί από το 1914 ως μέλος του διδακτικού προσωπικού του πανεπιστημιακού σεμιναρίου, συνεργαζόμενος στενά με τον δάσκαλό του Adolf Deissmann. Προσκλήθηκε να διδάξει βυζαντινές σπουδές στα πανεπιστήμια του Πόζναν και του Leberg δεν αποδέχθηκε την πρόσκληση, για τον λόγο ότι στο Βερολίνο και διέπρεψε επιστημονικά με συνεχή προσπάθεια, δημοσιεύοντας μελέτες του στα πιο γνωστά ευρωπαϊκά περιοδικά. Συνέχισε να το εκδίδει στην Αθήνα, όπου ίδρυσε από το 1925, διοριζόμενος πρώτος καθηγητής της νεοσύστατης έδρας Μεσαιωνικής και Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στο Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο. Ήταν αναμφίβολα ο καταλληλότερος για τη θέση αυτή και είναι δυνατόν να διαπιστωθεί ότι επί είκοσι χρόνια την κατείχε για πάντα ανέθρεψε νέους επιστήμονες, αγωνιζόμενος να τους μεταδώσει την πίστη του ότι η βυζαντινή και η νεοελληνική λογοτεχνία έχουν τις ρίζες τους της αρχαίας και της αλεξανδρινής και ότι η μελέτη της ήταν επιβεβλημένη για εθνικούς και ουσιαστικούς λόγους εξαιτίας της πραγματικής αξίας.

Κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου ο Βέης παρέμεινε στο Βερολίνο και κάτω από πολύ δύσκολες συνθήκες δεν σταματά τη συγγραφή, τη μελέτη και τις δημοσιεύσεις, οι οποίες πλέον ήταν όλο και πιο ευρείες ως προς το περιεχόμενο και σημαντικότερες όσον αφορά στη συμβολή τους. Μία από τις πιο

<sup>10</sup> A. Gerber, *Deissmann the Philologist*, Βερολίνο 2010, σ. 245-281

<sup>11</sup> A. Gerber, 'Gustav Adolf Deissmann (1866-1937) and the revival of archaeological excavations at Ephesus after the First World War', *Jahresheft des österreichischen archäologischen Institutes*, 75, (2007), σ. 39-46

σημαντικές μελέτες του την περίοδο εκείνη είναι η Συμβολή στην Εκκλησιαστική Γεωγραφία της Ελλάδας, στην οποία έχοντας άρτια επίγνωση του χώρου και με εκτενή χρήση των πηγών και των βιβλιογραφικών αναφορών, παρέχει με υποδειγματικό τρόπο τη μέθοδο που σχετίζεται με την έρευνα της ιστορικής γεωγραφίας<sup>12</sup>.

Παρά το γεγονός ότι ο Νίκος Βέης είχε ο ίδιος αποκαλέσει τον εαυτό του σκληροτράχηλο επί των βυζαντινών σπουδών, δεδομένου ότι δεν διέθετε έμφυτη κλίση σε σχέση προς τη μελέτη των καλλιτεχνικών μνημείων, εντούτοις είχε πλήρη επίγνωση της ιστορικής τους αξίας και ως εκ τούτου οι μελέτες του θεωρούνται ιδιαίτερος επιτυχής. Ο Βέης και εξαιτίας της μεθοδικότητας που τον διακατείχε είχε δημοσιεύσει επιγραφικά μνημεία των Μετεώρων, με τα ονόματα των κτητόρων, των αφιερωτών καθώς επίσης και των ζωγράφων των μονών<sup>13</sup>.

Το 1917 ο Βέης δημοσίευσε μία σχοινοτενή μελέτη του σχετικά με τα ψηφιδωτά των Αγίων Αποστόλων στην Κωνσταντινούπολη<sup>14</sup>, μελέτη στην οποία ήλθε σε έντονη αντιπαράθεση με τον Heisenberg. Ο Heisenberg τοποθετούσε στον 6<sup>ο</sup> αιώνα τον ψηφιδογράφο Ευλάλιο, ο οποίος ήταν γνωστός για τα κείμενα του 12<sup>ου</sup> αιώνα και καλλιτέχνης ο οποίος είχε εργασθεί στους Αγίους Αποστόλους. Αντιθέτως ο Βέης τόσο με φιλολογική όσο και με εικονογραφική επιχειρηματολογία και μέθοδο απέδειξε ότι ο Ευλάλιος τοποθετούνταν χρονολογικά στον 12<sup>ο</sup> αιώνα. Συνεπώς ο ψηφιδωτός διάκοσμος του ναού του Ιουστινιανού έπρεπε, να ανήκει σε αυτόν τον αιώνα και όχι στον 6<sup>ο</sup> όπως υποστήριζε ο Heisenberg<sup>15</sup>.

Ο Heisenberg είχε φοιτήσει στο δημόσιο σχολείο και στο δημοτικό γυμνάσιο του Όσναμπρικ και σπούδασε φιλοσοφία και άλλα μαθήματα στο Μάρμπουργκ από το 1888 και από το 1889 στο Μόναχο, όπου στράφηκε προς την κλασική φιλολογία και ιδιαίτερα τα μεσαιωνικά ελληνικά υπό την επίδραση του Karl Krumbacher. Το 1890 και το 1891 σπούδασε επίσης στη Λειψία. Κατά τη διάρκεια των σπουδών του στο Μάρμπουργκ, έγινε μέλος της σημερινής αδελφότητας *Rheinfranken* του Μάρμπουργκ. Το 1892 έγινε βαυαρός πολίτης και πέρασε το πρώτο μέρος των κρατικών εξετάσεων για ανώτερες θέσεις διδασκαλίας. Έλαβε το διδακτορικό του το

<sup>12</sup> N. A. Bees, Beiträge zur kirchlichen Geographie Griechenlands im Mittelalter und in der neuren Zeit, Oriens Christianus, Halbjahreshefte für die Kunde des christlichen Orients, Λειψία 1915

<sup>13</sup> N. Βέης, «Βυζαντινοί ζωγράφοι προ της Αλώσεως. Συμβολή εις την ιστορίαν της Βυζαντινής γραφικής» στο: «Βυζαντίς», τ. Β', (1911-1912), σ. 457-473

<sup>14</sup> Σ. Ν. Σφυρόερα, Κωνσταντινούπολη, Πόλη της Ιστορίας, Αθήνα 2006, σ. 194-198

<sup>15</sup> N. A. Bees, Kuntgeschichtliche Untersuchungen über die Eulalios Frage und den Mosaikschmuck der Apostelkirche zu Konstantonopel, Repertorium für Kunstwissenschaft, Bd. XXXIX, Βερολίνο 1917

1894 από τον Krumbacher στο Μόναχο (με θέμα την κειμενική ιστορία του Γεωργίου Ακροπολίτη). Το 1893 έγινε βοηθός στο Γυμνάσιο του Landau in der Pfalz (τότε τμήμα της Βαυαρίας) και από το 1893 στο *Maximilians-Gymnasium* του Μονάχου. Το 1895/96 υπηρέτησε τη στρατιωτική του θητεία στο Osnabrück. Το 1897 έγινε καθηγητής στο Γυμνάσιο του *Lindau*. Το 1898 και το 1899 ταξίδεψε στην Ιταλία και την Ελλάδα, αφού έλαβε τη βαυαρική κρατική αρχαιολογική επιχορήγηση.

Από το 1899 ήταν στο *Luitpold-Gymnasium* του Μονάχου και από το φθινόπωρο του 1901 καθηγητής γυμνασίου στο Würzburg. Το 1901 κατοχυρώθηκε στη Μεσαιωνική και Νεοελληνική Φιλολογία στο Würzburg, όπου δίδαξε από το 1908 ως επίτιμος καθηγητής παράλληλα με το έργο του ως καθηγητής γυμνασίου. Προκειμένου να προωθήσει την ακαδημαϊκή του σταδιοδρομία, έγραψε μια σειρά επιστημονικών δημοσιεύσεων, κυρίως τη νύχτα. Το 1910, μετά τον θάνατο του Karl Krumbacher, έγινε καθηγητής Βυζαντινών Σπουδών στο Μόναχο (η έδρα του Krumbacher ήταν η πρώτη έδρα Βυζαντινών Σπουδών στη Γερμανία, που τότε ονομαζόταν έδρα Μεσαιωνικής και Νεοελληνικής Φιλολογίας). Το 1927 έγινε δεκτός ως αντεπιστέλλον μέλος της τότε Ακαδημίας Επιστημών της Σοβιετικής Ένωση<sup>16</sup>.

Υπό την επίδραση εξέχοντων επιστημόνων, το 1921 ο Νίκος Βέης ίδρυσε στο Βερολίνο το επιστημονικό περιοδικό *Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher*<sup>17</sup> (*Βυζαντινά και Νεοελληνικά Χρονικά*). Από τον τίτλο ακόμα του περιοδικού γίνεται αντιληπτό ότι ο Βέης επεδίωκε την προβολή της σύνθεσης μεταξύ του βυζαντινού και του νεοελληνικού κόσμου. Το περιοδικό αυτό κυκλοφορούσε δύο φορές τον χρόνο μέχρι και το 1944 σε 17 τόμους, ενώ εξαιτίας της ποιότητας της ύλης αλλά και των μελετών που συμπεριελάμβανε εξύψωσε το κύρος του στον ανώτατο βαθμό, ώστε να θεωρείται επιστημονικό όργανο παγκοσμίου επιπέδου. Πράγματι, από το σημείο εκείνο και μετά οι βυζαντινές σπουδές και το Βυζάντιο εν γένει τέθηκαν σε μεγάλο βαθμό στο επίκεντρο του επιστημονικού ενδιαφέροντος<sup>18</sup>. Το 1925 ο Νίκος Βέης εξελέγη καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών στην έδρα της «Μεσαιωνικής και Νεωτέρας Ελληνικής Φιλολογίας» και επέστρεψε στην Αθήνα.

<sup>16</sup> F. Dölger: August Heisenberg, στο: *Jahresbericht über die Fortschritte der klassischen Altertumswissenschaft*, τ. 241, (1933), σ. 25–55

<sup>17</sup> *Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher*, Internationales Wissenschaftliches Organ, Unter Mitwirkung Zahlreicher Fachgenossen, Herausgegeben von Dr. Phil. Nikos A. Bees, Berlin-Wilmersdorf 1920

<sup>18</sup> Τ. Κιουσοπούλου, «Οι βυζαντινές σπουδές στην Ελλάδα», στο: Ο. Γκράτζιου, Α. Λαζαρίδου, *Από τη Χριστιανική συλλογή στο Βυζαντινό Μουσείο. Κατάλογος έκθεσης*, Αθήνα, Υπουργείο Πολιτισμού, Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, 2006, σ. 25-36



Η διδασκαλία των διαφόρων άλλων μαθημάτων ήταν μια μετάδοση γνώσεων, γραμματική εξέταση, βιβλιογραφικές πληροφορίες, μια μέθοδος εξαντλητικής έρευνας για κάθε θέμα. Με όλα αυτά, ωστόσο, οι επιστήμονες προετοιμάζονται ως ερευνητές γεγονός το οποίο δεν αμφισβητείται αφού συνέβαινε και στις δημοσιευμένες μελέτες του Βέη. Όποιος επιχειρεί να κατανοήσει τον κλάδο της επιστήμης που πραγματεύεται, θα βρει σε κάθε βήμα τον οδηγό του στο έργο του Βέη. Όμως οι τρόφιμοι της Φιλοσοφικής Σχολής επρόκειτο να καλύψουν τα κενά της Μ.Ε. και ως εκ τούτου χρειάζονταν ένα μοντέλο και μια ερμηνευτική καθοδήγηση για τους φοιτητές σχετικά με την αποκρυπτογράφηση των κειμένων, των βυζαντινών και κυρίως των νεοελληνικών. Και αυτά δεν περιλαμβάνονταν στο πρόγραμμα διδασκαλίας του ειδικού της έδρας. Από την άλλη πλευρά, το ίδιο το μάθημα της βυζαντινής Φιλολογίας διδάχθηκε επίσης λεπτομερώς κατά την περίοδο του Νίκου Βέη και περιελάμβανε πολλές λεπτομέρειες και περιεχόμενο.

### **1.1. Η συμβολή του Νίκου Βέη στην ιστορία των μονών των Μετεώρων**

Ο Νίκος Βέης στο πλαίσιο της επιστήμης της βυζαντινολογίας και της έρευνας της βυζαντινής ιστορίας είχε δημοσιεύσει πολλές μελέτες και άρθρα ήδη από το 1909 σχετικά με τις μονές των Μετεώρων και τα οποία είχαν αν μη τι άλλο χετικά με τα Μετέωρα, ιδιαίτερη συμβολή στην ιστορική έρευνα. Πράγματι, το υλικό το οποίο πραγματευόταν ο Βέης είτε αφορούσε σε ανέκδοτα κείμενα, είτε δημοσιευμένα ή συμπληρώσεις και προσθήκες αλλά και επιγραφές, συνιστούσε πρωτότυπο αντικείμενο έρευνας το οποίο έχρηζε εμπειριστατωμένης μελέτης και προσοχής. Πιο συγκεκριμένα ζητήματα τα οποία αφορούσαν στην τοπογραφία ή σε αρχαιολογικά και ιστορικά τεκμήρια τα οποία σχετίζονταν με τις μονές των Μετεώρων αλλά και την ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλίας έτυχαν επισταμένης μελέτης και πολλές πτυχές αυτών διαφωτίστηκαν.

Στις μελέτες και έρευνες σχετικές με την περιοχή των Μετεώρων, όπως αυτές των Heuzey<sup>19</sup>, του Πορφυρίου Ουσπένσκη, αλλά και του Σπυρίδωνος Λάμπρου, έρχονται να συμπληρώσουν ρίχνοντας νέο φώς αυτές του Νίκου Βέη. Ο Ρώσος αρχιμανδρίτης Πορφύριος Ουσπένσκι, μετέπειτα επίσκοπος Τσιχιρίν (Chyhyryn) της Ουκρανίας, γεννήθηκε το 1804 και απεβίωσε το 1885. Υπήρξε συγγραφέας, περιηγητής, συλλέκτης χειρογράφων, ερευνητής, διπλωμάτης και επικεφαλής της

<sup>19</sup> L. A. Heuzey, H. Daumet, *Mission archéologique de Macédoine*, Παρίσι 1876

Ρωσικής Εκκλησιαστικής Αποστολής στα Ιεροσόλυμα. Επισκέφθηκε πολλές μονές της Μέσης Ανατολής και του ελλαδικού χώρου και συγκέντρωσε πολύτιμα χειρόγραφα, τα οποία αργότερα περιήλθαν στην κατοχή μεγάλων βιβλιοθηκών της Ρωσίας.

Κατά την επίσκεψή του στα Μετέωρα, το 1859, μελέτησε κώδικες της Μονής Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Μεγάλου Μετεώρου και άλλων εν ενεργεία τότε μονών και μας παραδίδει ενδιαφέρουσες πληροφορίες. Ειδικότερα, για τις τότε ερειπωμένες μονές της Αλύσεως του Απ. Πέτρου και του Αγίου Μοδέστου (Μόδι) αναφέρει ότι ιδρύθηκαν κατά την περίοδο 1358-1367 με πρωτοβουλία του Πρώτου των Μετεώρων Νείλου, με σκοπό την προστασία των μοναχών από τις ληστρικές επιδρομές. Περιγράφοντας την επίσκεψή του στο Καστράκι σημειώνει σχετικά: Ακριβώς στις οκτώ το πρωί πήγαμε στο ελληνικό χωριό Καστράκι. Πήγαμε μέσω της πόλης των Σταγών, βγήκαμε από αυτήν, συνεχίσαμε γύρω από τη νοτιοανατολική γωνία του ψηλότερου βράχου των Αγίων Αποστόλων και περπατώντας πιο πέρα από αυτόν το βράχο φτάσαμε στο ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο χωριό Καστράκι, προσευχηθήκαμε σε αυτόν και είδαμε το έτος κατασκευής ή ανακαίνισης 1622 και τοπικές εικόνες με το έτος 1642, οι οποίες πληροφορηθήκαμε ότι μεταφέρθηκαν εδώ από το ερημωμένο μοναστήρι της Αλύσεως του Αγίου Πέτρου.

Για το Μόδι αναφέρει ότι μνημονεύεται το 1614 σε σιγίλλιο του οικουμενικού πατριάρχη Τιμοθέου Β'. Σύμφωνα με αυτό, η μονή Ρουσάνου υπήχθη κατόπιν αιτήματος των μοναχών της, λόγω των οικονομικών προβλημάτων της, στη μονή Βαρλαάμ μαζί με τα μετόχια της, τους αγρούς, τους αμπελώνες και τους ελαιώνες της που εκτεινόταν μέχρι τις μονές του Καλλιστράτου και των Ταξιαρχών, της ράχης του Τζέρτζη, του Μοδίου και της βρύσης του Αγίου Νικολάου<sup>20</sup>.

Πιο συγκεκριμένα ο Νίκος Βέης σχετικά με τη χρονολόγηση που έχει παραδοθεί ανώνυμα και έχει σχέση με το συναξάρι του αγ. Αθανασίου έπρεπε ο ίδιος να προσδιορίσει και τη χρονολογία θανάτου του. Ο Βέης τοποθετεί χρονολογικά τον θάνατο του αγ. Αθανασίου το 1372 βασιζόμενος στον Horf<sup>21</sup> αλλά και στην

<sup>20</sup> Αρχιμ. Πορφύριος Ουσπένσκι, *Χριστιανική Ανατολή. Περιήγησις εις τας μονάς των Μετεώρων και Όσσης - Ολύμπου εν Θεσσαλία, κατά το έτος 1859*, Π. Α. Σόρκος, (Επιμ.), σ. 215, 234, 251, 253, 481. Κ. Παπουλίδης, *Πορφυρίου Ουσπένσκι αγιορειτικών εποπτεία*, Άγιον Όρος 2005. Ρ. Uspenskij, *Περιήγησις στις μονές των Μετεώρων το 1859*, (μτφρ. από τα ρωσικά: Ε. Δεμίρη, Δ. Δημητρίου, σχόλια: Ν. Ζδάνης), *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 54 (2008), σ. 71-74

<sup>21</sup> S. Ersch, J. G. Gruber, *Allgemeine Enzyklopädie der Wissenschaften und Künste*. Unveränderter Nachdruck der Ausgabe, Λειψία 1818-1889, τ. 86, σ. 40

αρχαιολογική έρευνα του Heuzey<sup>22</sup>. Στο Παράρτημα το οποίο είχε παραθέσει για το ζήτημα αυτό είχε ο ίδιος καταχωρήσει την ακόλουθη επιγραφή:

“Couvent de Meteore; Fragment d’ une ancienne inscription peinte encastree après coup dans un vieux mur”

*«εκοιμήθη ο δούλος του Θεού Αθανάσιος...χα, καθολικός πατήρ και κτίτωρ της μονής ταύτης, εν έτει, ς ω... Νε».*

Ο Βέης σχετικά με αυτό γράφει<sup>23</sup>:

*«Ταύτα δε της επιγραφής τα, ς ω... Νε, εκληφθέντα ως ςωΝε', παρήγαγον τον Heuzey να τάξη εσφαλμένως ως χρόνον της τελευταίας του εν Μετεώρω Αγίου Αθανασίου το έτος 1347, προς ο αντιστοιχεί το από θεμελιώσεως κόσμου, ςωΝε'».*

Ωστόσο, στο σημείο αυτό θα πρέπει να τεθεί το ερώτημα για το αν είναι πράγματι ορθή η χρονολόγηση του Heuzey ο οποίος υποστηρίζει το έτος 1347. Είναι πολύ πιθανό ο σχετικός πίνακας λέξεων ο οποίος είχε συμπεριληφθεί στο παράρτημα του έργου με τίτλο “*Mission archeologique de Macedonie*”, να είχε συνταχθεί από κάποιον βοηθό του Heuzey, και ο οποίος πιθανώς δεν κατανόησε τη σημείωση του τελευταίου και σημείωσε τη χρονολογία ςωΝε, δηλαδή 1347.

Σχετικά με το έργο του Πορφυρίου Ουσπένσκη με τίτλο «Αποδημία εις τας μονάς των Μετεώρων», ο οποίος αναγνωρίζει την ημερομηνία ς Ινδικτιώνα στην επιγραφή του Heuzey αντί για ε' και ως εκ τούτου τοποθετούσε χρονολογικά το τέλος του Αγίου Αθανασίου το 1383.

Ο Νίκος Βέης για το ζήτημα αυτό σημειώνει σχετικά<sup>24</sup>:

*«την ινδικτιώνα, ορθότερον κατ' εμέ αντέγραψεν [ο Ουσπένσκης] ουχί ε' αλλά ς'».*

Ωστόσο, επειδή η μόνη πηγή η οποία μας πληροφορεί για τον θάνατο του Αγίου Αθανασίου είναι η άλλοτε σωζόμενη επιγραφή των Μετεώρων που έχει χαθεί, η χρονολόγηση γίνεται μέσω εικασιών. Από ήδη γνωστές κτητορικές επιγραφές των Μετεώρων αλλά και από το συναξάρι του αγίου υπάρχουν διαθέσιμα δεδομένα ότι ο άγιος είχε ακμάσει κατά τον 14<sup>ο</sup> αιώνα, ότι ήταν ο ίδιος παιδί όταν άρχων εκείνο τον

<sup>22</sup> L. Heuzey, *Mission archeologique de Macedonie*, Παρίσι 1876, σ. 468

<sup>23</sup> Ν. Βέης, «Συμβολή εις την ιστορίαν των μονών των Μετεώρων», «*Βυζαντίς*», Α' (1909), σ. 214

<sup>24</sup> Ν. Βέης, *ό. π.*, σ. 214

αιώνα ήταν ο Αλφόνσος Φαδρίγος ο οποίος κατέλαβε την πατρίδα του, ότι απεβίωσε 78 ετών και πως ήταν 30 ετών όταν πήγε μοναχός στον Άθω, υπό του Γρηγορίου. Το διάστημα το οποίο παρέμεινε εκεί δεν είναι γνωστό αν και ο συναξαριογράφος σημειώνει πως οι Αγαρηνοί, οι Τούρκοι όπως ονομάζονταν κοινώς, αιχμαλώτισαν ορμώμενοι δια θαλάσσης όλους τους μοναχούς στο Άγιο Όρος. Το γεγονός αυτό βάσει του συναξαριογράφου υπήρξε και η αιτία για την οποία το κελί διαλύθηκε, δεδομένου ότι ο Γρηγόριος με τον Αθανάσιο και τον Γαβριήλ αναχώρησαν από τον Άθω κατευθυνόμενοι προς τα δυτικά, προς τη Θεσσαλονίκη και τη Βέροια, καταλήγοντας στους Σταγούς.

Σχετικά με το ζήτημα της συζύγου του Καίσαρος Θεσσαλίας και των Ιωαννίνων Γρηγορίου Πρέλιουμπ<sup>25</sup> ο Νίκος Βέης απορρίπτει ότι ήταν εν ζωή το έτος 1386. Πράγματι η ερμηνεία αυτή του Βέη ήταν ορθή όπως την έκανε σε χωρίο των «*Ηπειρωτικών*»:

*«παραντίκα γουν προσκαλούσι παράνυμφον από της Ελλάδος Βλαχίας την Καισάρισσαν».*

Όταν τελέσθηκε ο γάμος της Μαρίας Αγγελίνης με τον Ιζαού Buendelmonti είχε προσκληθεί η Καισάρισσα από τη Βλαχία της Ελλάδας και πιο συγκεκριμένα από τη Θεσσαλία. Βέβαια, η εικασία του Horf ότι πρόκειται για την Καισάρισσα Πρελούμπισσα, τέως σύζυγος του Πρέλουμπ, δεν διέμενε στη Θεσσαλία το 1385, καθώς είχε εκδιωχθεί από τα Τρίκαλα ήδη από το 1355 από τον δεσπότη Νικηφόρο στη Σερβία<sup>26</sup>.

Ο Νίκος Βέης επεκτάθηκε και σε ένα άλλο ζήτημα αυτό της ενόρκωσης των Αλβανών από τον Γρηγόριο Πρέλιουμπ. Χαρακτηριστικά είναι τα όσα αναφέρει ο ίδιος ο καθηγητής:

*«Τα εν τω βίω φερόμενα εν σχέσει προς την υπ' αυτού είναι ευπρόσδεκτοι ειδήσεις, άγνωστοι αλλαχόθεν»..*

Ωστόσο, δεν μας είναι γνωστό τι ακριβώς ήταν αυτή η ενόρκωση και τι ακριβώς σημαίνουν τα λεγόμενα «*ως χόρτα λαβών...*». Πράγματι για το ζήτημα αυτό

<sup>25</sup> G. C. Soulis, *The Serbs and Byzantium during the Reign of Tsar Stephen Dušan (1331–1355) and his Successors*, Ουάσινγκτον 1984, σ. 90

<sup>26</sup> *Ηπειρωτικά*, σ. 424

δεν δύναται να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα δεδομένου ότι δεν υπάρχει κάτι άλλο σχετικό το οποίο θα βοηθούσε να υπάρξει μία άλλη ερμηνεία.

Ωστόσο, ως προς τη χρονολόγηση της ενόρκωσης των Αλβανών από τον Καίσαρα Πρέλιουμπ θα πρέπει να έλαβε χώρα μεταξύ των ετών 1350-1355<sup>27</sup>.

Το χωρίο το οποίο σχετίζεται με τον βίο έχει ως εξής:

*«Ο γαρ καίσαρ εκείνος ο Πρεάλημπος κετά το ενορκώσαι τους Αλβανίτας όστις καύχημα ελθών προς αυτόν υπεδείκνυεν. Ο δε όντως λαλών ενώπιον βασιλέων και ουκ αισχυνόμενος έφη: σύ μέν ως χόρτα λαβών μη καυχώ. Πληρώσαι γ'σαρ έχεις τούτων χάριν διά τάχους αίματα οικεία».*

Την εποχή εκείνη, δηλαδή περίπου στα μέσα του 14<sup>ου</sup> αιώνα μ. Χ., μέσω ορισμένων πηγών πληροφορούμαστε σχετικά με τους Αλβανούς ότι αυτοί είχαν ταχθεί με τους Ανδεγαυηνούς, ενώ κάποιοι άλλοι είχαν εναντιωθεί σε αυτούς. Όταν την περίοδο εκείνη ο βασιλιάς της Σερβίας Στέφανος Δουσάν πραγματοποίησε προέλαση προς τον νότο και πιο συγκεκριμένα προς τη Μακεδονία και τη Θεσσαλία, κατόρθωσε να φθάσει μέχρι την Ήπειρο και την Αλβανία<sup>28</sup>. Επομένως, η ενόρκωση των Αλβανών από τον Πρέλιουμπ αφορούσε σε συμφωνία μεταξύ αυτών και των Σέρβων την οποία πέτυχε αυτός και εξαιτίας της επιτυχίας του ο ίδιος καμάρωνε για το κατόρθωμά του.

<sup>27</sup> E. de Muralt, "Essai de chronologie Byzantine 1057-1453", Revue de Théologie et de Philosophie et Compte-rendu des Principales Publications Scientifiques, τ. 7, (1854) σ. 624

<sup>28</sup> Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. 5 (1853), σ. 275-276

## Β' Κεφάλαιο

### Η σταδιοδρομία του ως καθηγητής στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών και του Βερολίνου

#### 2.1. Βυζαντινή ιστορία και βυζαντινολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών στις 4 Μαρτίου του 1924 συζήτησε την πλήρωση της θέσης του της νέας έδρας της Βυζαντινής Ιστορίας. Στην επιτροπή για την αξιολόγηση των υποψηφίων συμμετείχαν οι καθηγητές Γ. Γ. Σωτηριάδης, Θ. Βορέας και Σ. Κουγέας. Οι υποψήφιοι ήταν οι Κωνσταντίνος Αμάντος, Νίκος Βέης, Ιωάννης Βογιατζίδης<sup>29</sup> και ο Μ. Βολονάκης. Στην έκθεση της επιτροπής, με βάση στα γραπτά των υποψηφίων, ο Ιω. Βογιατζίδης θεωρήθηκε ότι ήταν απλώς ένας απλός επαρκής, ενώ ο Μ. Βολονάκης επικρίθηκε και πάλι έντονα για την ανεπάρκεια των γραπτών του. Αντίθετα, εκφράστηκαν έπαινοι Ν. Βέη και ο Κ. Αμάντο. Ο πρώτος, ωστόσο, θεωρήθηκε καταλληλότερος για τη μεσοελληνική λογοτεχνία, ενώ ο Άμαντος θεωρήθηκε ανώτερος ως προς τα ιστοριογραφικά του προσόντα<sup>30</sup>.

Ο Μ. Βολονάκης προέβη σε απάντηση μέσω υπομνήματος στην επιτροπή για το οποίο, ωστόσο, δέχθηκε έντονη αποδοκιμασία από τον Σ. Κουγέα σχετικά με τη συζήτηση των υποψηφίων. Ύστερα από συζήτηση εν τ'αλει εξελέγη ο Κ. Αμάντος με έξι ψήφους (Θ. Κακριδής, Α. Κεραμόπουλος, Σ. Κουγέας, Π. Λορεντζάτος, Σ. Μενάρδος, Χ. Τσουντας), έναντι τριών μόλις υπέρ του Νίκου Βέη (Θ. Βορέας, Ν. Εξαρχόπουλος, Ε. Σκάσης).

Η έδρα του Άμαντου δεν ήταν η πρώτη ανεξάρτητη έδρα που αφορούσε τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών κατά τη διάρκεια του 20<sup>ου</sup> αιώνα. Είχε προηγηθεί η έδρα της Βυζαντινής Τέχνης και Αρχαιολογίας, η οποία είχε ιδρυθεί με τη μεταρρύθμιση του 1911 και στην οποία ο ιστορικός και αρχαιολόγος, μαθητής του Σπυρίδωνος Λάμπρου, ο Αδαμάντιος Αδαμαντίου. Στις 10 Οκτωβρίου 1922 η Σχολή αποφάσισε να προτείνει στην Σύγκλητο την ίδρυση έδρας Βυζαντινής Ιστορίας ενόψει της μεταρρύθμισης του ίδιου έτους, όπως επίσης και τη διχοτόμηση της έδρας του Αδαμαντίου σε έδρα βυζαντινής τέχνης και έδρα βυζαντινού δημόσιου και ιδιωτικού βίου. Η επόμενη έδρα, η οποία

<sup>29</sup> Σ. Καψωμένος, Β. Ν. Τατάκης, «Βογιατζίδης Ιω.», *Χρονικά του Πειραματικού Σχολείου του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*, 1969, σ. 3-10

<sup>30</sup> Φιλοσοφική Σχολή του Αθήνησι Πανεπιστημίου, *Εκθέσεις της Επιτροπείας περί της πληρώσεως της κενής τακτικής έδρας της Βυζαντινής Ιστορίας*, Αθήνα 1924

ανακοινώθηκε μετά την πλήρωση της έδρας της βυζαντινής ιστορίας, ήταν η έδρα της Μέσης και Νεοελληνικής Φιλολογίας. Στη σχετική συνεδρίαση των καθηγητών της Φιλοσοφικής Σχολής στις 14 Μαΐου του 1925, εξελέγη ομόφωνα ο μοναδικός υποψήφιος, ο Νίκος Βέης, διδάκτωρ της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών (1908), με πλούσια ερευνητικό και συγγραφικό έργο, ο οποίος την περίοδο εκείνη διέμενε στο Βερολίνο.

Η τελευταία έδρα που δημιουργήθηκε το 1931 στη Φιλοσοφική Σχολή ήταν η έδρα του δημόσιου και ιδιωτικού βίου των Βυζαντινών. Η ανακήρυξή της συνάντησε την αντίδραση των παλαιότερων καθηγητών. Στη σχετική συζήτηση η έδρα θεωρήθηκε περιττή, καθώς το αντικείμενό της καλυπτόταν από τα μαθήματα των άλλων βυζαντινών επιστημόνων: ο δημόσιος βίος περιλαμβανόταν στο μάθημα του Αδαμαντίου και του Άμαντου, ενώ ο πνευματικός βίος στη διδασκαλία του Βέη<sup>31</sup>.

Στην πραγματικότητα, οι ουσιαστικές αντιρρήσεις είχαν να κάνουν με τη χρήση από τον υπουργό Παιδείας Γεώργιο Παπανδρέου του δικαιώματος να διορίζει στο Πανεπιστήμιο Αθηνών καθηγητές από γειτονικά ιδρύματα, κυρίως από το νεοσύστατο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης, από το οποίο προερχόταν και ο καθηγητής που προοριζόταν για την έδρα, ο Φαίδων Κουκουλές. Σύμφωνα με τη Φιλοσοφική Σχολή, το δικαίωμα του Υπουργείου αφορούσε καθηγητές που δίδασκαν σε ξένα πανεπιστήμια και όχι σε ελληνικά. Η απόφαση του Υπουργείου δικαιώθηκε από το Συμβούλιο της Επικρατείας στο οποίο είχε προσφύγει η Σχολή και τελικά ο Φαίδων Κουκουλές διορίστηκε στη νεοσύστατη έδρα της Φιλοσοφικής Σχολής<sup>32</sup>.

Από το 1911 μέχρι και το 1932 στο Πανεπιστήμιο Αθηνών δημιουργήθηκαν τρεις έδρες με αποκλειστική εστίαση στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία και μία η οποία εξέταζε από κοινού τη βυζαντινή και τη νεοελληνική λογοτεχνία, την Αρχαιολογία, την ιστορία της τέχνης, ιστορία, τη λογοτεχνία και τη ζωή των Βυζαντινών. Σε μια εποχή έντονου ενδιαφέροντος για την τον μεσαιωνικό κόσμο, ιδίως τον βυζαντινό, η Φιλοσοφική Σχολή των Αθηνών αφιέρωσε σημαντικό μέρος του προγράμματος σπουδών της στη μελέτη του μεσαιωνικού κόσμου. Το Πανεπιστήμιο έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το νέο αυτό γνωστικό αντικείμενο και διαδραμάτισε πολύπλευρο και ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση του, δραστηριότητα που δεν περιοριζόταν στη διδασκαλία: απονεμήθηκαν υποτροφίες σε φοιτητές, οικονομική ενίσχυση της

<sup>31</sup> ΠΣΦΣ, συνεδρίαση 30<sup>ης</sup> Μαΐου 1931

<sup>32</sup> Ν. Β. Τωμαδάκης, «Δαίδων Ι. Κουκουλές, και Ι. Τ. Παμπόυκης, «Βιβλιογραφία Φαίδωνος Ι. Κουκουλέ 1905-1954», *Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών*: «Κανίσκιον Φαίδωνι Ι. Κουκουλέ, 23, (1953), σ. 7-33

έρευνας, διοργάνωση και συμμετοχή σε διεθνή συνέδρια κ.λπ. Ταυτόχρονα, ένας λόγος - όπως εντοπίστηκε, πέρα από τα εγχειρίδια ή τις παραδόσεις μαθημάτων, στα επετειακά κείμενα του πανεπιστημίου - που τόνιζε την αξία του Βυζαντίου, ιδιαίτερα τη συμβολή του στον παγκόσμιο πολιτισμό.

Ύστερα από την εκλογή του στο Πανεπιστήμιο Αθηνών στην έδρα της Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας η οποία τότε ιδρύθηκε για πρώτη φορά, ο Νίκος Βέης επέστρεψε οριστικά στην Ελλάδα. Αμέσως μετά την άφιξή του ο Βέης είχε ενεργό συμμετοχή τόσο στην επιστημονική όσο και στην πνευματική κίνηση της χώρας. Το περιοδικό του χωρίς να έχει χάσει το παγκόσμιο κύρος του, εμπλουτίζεται περειαίρω με ζητήματα των νεοελληνικών σπουδών και τα *Beihefte*, οι αυτοτελείς μονογραφίες τις οποίες είχε ήδη ξεκινήσει να εκδίδει ο Βέης στο Βερολίνο συνεχίστηκαν με τη συμβολή αρκετών Ελλήνων συνεργατών μέχρι που έφτασαν τα 41 τεύχη. Την ίδια στιγμή ως επιμελής και αδιάκοπος ερευνητής συνεργάζεται με τα περισσότερα από τα επιστημονικά περιοδικά τόσο ελληνικά όσο και ξένα.

Το ενδιαφέρον το οποίο είχε επιδείξει για τη νεοελληνική ιστορία και παιδεία αποτυπώνεται μέσω ενός μεγάλου αριθμού εργασιών που είναι αφιερωμένες σε εξέχοντες λόγιους και λογοτέχνες και σε μεγάλους όπως ο Ρήγας, ο Κοραΐς και ο Σολωμός<sup>33</sup>. Αξία αναφοράς είναι και η συνεργασία του Νίκου Βέη με άρθρα στο Λεξικό Ελευθερουδάκη, στην Παγκόσμια Ιστορία, στην Εγκυκλοπαίδεια του Ισλάμ η οποία εκδιδόταν στην Ολλανδία και στην *Propyläen Weltgeschichte*<sup>34</sup>. Με την ίδια άνεση κινείται ανάμεσα σε «*Ελληνίδες βιβλιογράφους*» και σε «*Τραγούδια της αγάπης*», στον «*Μανουήλ Ραούλ Παλαιολόγο*» και σε «*Υποβολιμαίων δίστιχον του Σολωμού*», σε «*Αρκάδες ποιητές*» και σε «*Fragments d' un chrysobulle du couvent de Lycousada (Théssalie)*». Ο Νίκος Βέης ήταν πράγματι χαρισματικός ως πανεπιστημιακός γοητεύοντας το ακροατήριο μέσω των διαλέξεών του, καθώς ο ίδιος ως επιστήμονας διακατεχόταν από τον ζήλο ο οποίος τον ωθούσε να ασχολείται με τα ζητήματα της επιστήμης.

<sup>33</sup> Β. Καραμανωλάκης (Επιμ.), *Νίκος Βέης. Ο σοφός της λεπτομέρειας*, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα 2018, σ. 89

<sup>34</sup> *Propyläen Weltgeschichte, Eine Universalgeschichte von den Anfängen bis zur Nachkriegszeit*, 12 Bände. Propyläen-Verlag, Βερολίνο 1960–1965



## 2.2. Το γλωσσικό ζήτημα και ο δημοτικισμός κατά τον 19<sup>ο</sup> και 20<sup>ο</sup> αιώνα

Οι εκδόσεις είχαν σχεδόν σταματήσει εξαιτίας του πολέμου και μαζί με αυτές και η πνευματική συζήτηση, αλλά μέχρι το 1830 είχε επιτευχθεί μια άτυπη συναίνεση ότι το νέο κράτος θα έπρεπε να έχει μια ενιαία γραπτή γλώσσα που θα είχε ως πρότυπο την εκδοχή της καθαρεύουσας του Κοραή η «ρομαντική-κλασική» ιδεολογία του νέου κράτους που προέκυψε δεν μπορούσε να συγχωρέσει τη χρήση της «χυδαίας» προφορικής ελληνικής γλώσσας- αντίθετα εγκατέστησε τη γλωσσική συμβιβαστική λύση που υποστήριζε ο Αδαμάντιος Κοραής ως προσωρινό μέτρο μέχρι να αναβιώσει πλήρως η αρχαία ελληνική γλώσσα. Αυτό που ίσως προοριζόταν να είναι μια προσωρινή λύση, ωστόσο, τελικά εδραιώθηκε σταθερά ως η καθιερωμένη μορφή της ελληνικής γλώσσας στην επίσημη χρήση<sup>35</sup>.

Η υιοθέτηση, ωστόσο, δεν εκφράστηκε με επίσημους ή νομικούς όρους που να προσδιορίζουν την καθαρεύουσα ως «γλώσσα του κράτους». Κάτι τέτοιο θα διέψευδε τις ελπίδες πολλών που ήλπιζαν ότι η ίδια η Αρχαία Ελληνική θα αναλάμβανε κάποτε αυτόν τον ρόλο. Θα ήταν επίσης δύσκολο να διευκρινιστεί με νομική ακρίβεια τι ακριβώς εννοούσε η «καθαρεύουσα γλωσσολογία». Στην πραγματικότητα, η μόνη αναφορά της γλώσσας στη νομοθεσία εμφανίστηκε στους εκπαιδευτικούς νόμους του 1834 και του 1836, οι οποίοι καθόριζαν ότι τα αρχαία ελληνικά θα έπρεπε να συνεχίσουν να είναι η μόνη γλώσσα των αναγνωστών και των σχολικών βιβλίων που χρησιμοποιούνταν στα σχολεία<sup>36</sup>.

Δεν υπήρχε επίσης κανένα επίσημο όργανο για τη λήψη τέτοιων αποφάσεων:

*«Είναι χαρακτηριστικό της ελληνικής περίπτωσης ότι, ενώ οι γλωσσικές μεταρρυθμίσεις σε άλλα νέα κράτη έγιναν με τη βοήθεια επίσημων και ημιεπίσημων φορέων, η καθαρεύουσα αναπτύχθηκε με εμπειρικό και μη συστηματικό τρόπο, χωρίς συνέδρια, επιτροπές και ακαδημίες και με ελάχιστη επίσημη υποστήριξη»<sup>37</sup>.*

Ο ίδιος ο Κοραής (αν και θαυμαστής της νομοθετημένης σαφήνειας και ακρίβειας της γαλλικής γλώσσας) απέρριψε ρητά την ιδέα της από πάνω προς τα κάτω επιβολής γλωσσικών προτύπων από έναν φορέα κατά το πρότυπο της *Académie française*. Ως κοσμικός ρεπουμπλικάνος τόσο στη γλώσσα όσο και στην πολιτική, απέρριπτε αυτή την «τυραννία» και προτιμούσε ένα άτυπο «κοινοβουλευτικό»

<sup>35</sup> P. Mackridge, *Language and National Identity in Greece, 1766-1976*, Οξφόρδη 2009, σ. 158

<sup>36</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 163

<sup>37</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 164

μοντέλο- οι ποιητές και οι πεζογράφοι είναι οι «νομοθέτες», «εκλεγμένοι» από το μέγεθος του αναγνωστικού τους κοινού, και έχουν καθήκον να καθοδηγούν τη γλώσσα με σύνεση, με τη γνώμη της πλειοψηφίας και το παράδειγμά τους. Η καθοδήγηση είναι απαραίτητη, για να αποφευχθεί η «κυριαρχία του όχλου» της απείθαρχης και μη διορθωμένης δημοτικής, αλλά η τελική εξουσία εξακολουθεί να ανήκει στον λαό, η κρίση του οποίου μακροπρόθεσμα αποφασίζει ποια έργα και συγγραφείς «εκλέγονται» ως οι κλασικοί προς μίμηση<sup>38</sup>.

Σύμφωνα με αυτές τις αρχές, ο Κοραΐς φρόντισε να μην εμφανιστεί ως μια μονοπρόσωπη Ακαδημία. Μεγάλο μέρος των γραπτών του σχετικά με το γλωσσικό ζήτημα δημοσιεύτηκε στα προλεγόμενα της 16τομης σειράς αρχαίων ελληνικών κειμένων της Ελληνικής Βιβλιοθήκης του, τα οποία είχαν τον σεμνό τίτλο «Αυτοσχέδιες σκέψεις για τον ελληνικό πολιτισμό και τη γλώσσα». Οι περισσότερες από τις άλλες γλωσσολογικές μελέτες του εκδόθηκαν σε πέντε συλλογικούς τόμους με τον ακόμη πιο αυτοσαρκαστικό τίτλο *Ατάκτα*, μια «ακατάστατη συλλογή»<sup>39</sup>.

Έχει μάλιστα υποστηριχθεί ότι<sup>40</sup>:

*«ο κύριος λόγος για τον οποίο ο Κοραΐς δεν εξέδωσε γραμματική της νέας ελληνικής ήταν ακριβώς ότι ήθελε να αποφύγει τη νομοθέτηση γραμματικών θεμάτων».*

Το 1833, τη χρονιά του θανάτου του Κοραΐ, εκδόθηκε μια νέα συγκεντρωτική έκδοση των προοιμίων των «Αυτοσχέδιων σκέψεων...», καθιστώντας τις ιδέες του διαθέσιμες σε πολύ ευρύτερο κοινό από ό,τι πριν και παρέχοντας ένα γλωσσικό παράδειγμα προς μίμηση.

Δύο από τις ιδέες του ειδικότερα είχαν ευρεία επιρροή: ο θαυμασμός του για την αρχαιοελληνική ομορφιά και η πεποίθησή του για την ανάγκη «διόρθωσης» της σύγχρονης γλώσσας. Η ρητορική της εποχής είναι «γεμάτη από επίθετα όπως «σωστή», «πλούσια», «καθαρή», «ευγενής» και ακόμη και «ιερή» για να περιγράψουν την αρχαία ελληνική ή/και την καθαρεύουσα και τα αντώνυμά τους «αντιγραμματική», «φτωχή», «διεφθαρμένη» ή «νοθευμένη», «χυδαία» ή «κατώτερη» και «βέβηλη» ή ακόμη και «βλάσφημη» για να αναφερθούν στη δημοτική»<sup>41</sup>.

<sup>38</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 113-114

<sup>39</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 105

<sup>40</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 113

<sup>41</sup> P. Mackridge, "Katharevousa (c. 1800-1974). An Obituary for an Official Language", στο: M. Sarafis, E. Martin, (Επιμ.), *Background to Contemporary Greece*, τ. 1, Λονδίνο 1990, σ. 25-51

Οι ξένες δάνειες λέξεις ήταν ιδιαίτερα κατακριτέες. Όπως είχε γράψει ο Κοραΐς<sup>42</sup>:

*«Το να δανείζεται κανείς από ξένους -ή, για να μιλήσουμε πιο καθαρά, να ζητιανεύει λέξεις και φράσεις, με τις οποίες οι αποθήκες της γλώσσας του είναι ήδη γεμάτες- δημιουργεί τη φήμη της πλήρους άγνοιας ή και της βλακείας, καθώς και της ατιμίας».*

Μέσα σε αυτό το πνευματικό κλίμα, ο πληθυσμός έπιασε δουλειά με ενθουσιασμό για την αποκατάσταση της εθνικής τιμής με τη "διόρθωση" του ελληνικού λεξιλογίου. Οι μπυραρίες και οι ζυθοποιοί κατέβασαν τις πινακίδες που έγραφαν μπιραρία μπιραρία (από το ιταλικό birreria) και έβαλαν ζυθοπωλείον μπυραρία. Οι παντοπώλες κατέβασαν το μπακάλικο μπακάλικο (από το τουρκικό bakkal) και έβαλαν παντοπωλείον<sup>43</sup>, ενώ διάφοροι ακαδημαϊκοί και επαγγελματίες επινόησαν και εξέδωσαν (μετά από πρόσκληση του κράτους) λεξιλόγια κατάλληλα για τους τομείς τους- όσο πιο «επίσημος» ήταν ο τομέας, τόσο περισσότερο έμοιαζε με τα αρχαία ελληνικά το νέο λεξιλόγιο.

Για παράδειγμα, το νεοσύστατο Βασιλικό Ελληνικό Ναυτικό εισήγαγε τη χρήση αρχαιοελληνικών ναυτικών όρων, αν και οι πολιτικοί ναυτικοί συνέχισαν να χρησιμοποιούν τους παραδοσιακούς, πολλοί από τους οποίους ήταν δάνεια από τα ιταλικά, λόγω της μακραίωνης ναυτικής επιρροής της Βενετίας και της Γένοβας, και με δάνεια από την ιταλοποιημένη μεσογειακή Lingua Franca των λιμανιών της Λεβαντίνης.

### **2.3. Η γενιά του 1880, η «Αναγέννηση» του δημοτικισμού**

Η λογοτεχνική «Γενιά του 1880», που ονομάζεται επίσης Νέα Αθηναϊκή Σχολή, έκανε το ντεμπούτο της με την έκδοση το 1880 των πρώτων ποιητικών συλλογών του Γεωργίου Δροσίνη και του Νίκου Καμπά. Σε αντίθεση με την ποίηση της Πρώτης Αθηναϊκής Σχολής του Σούτσου και των συγχρόνων του, οι οποίοι χρησιμοποιούσαν όλο και περισσότερο την αρχαϊκή καθαρεύουσα, το νέο έργο ήταν σε μεγάλο βαθμό στη δημοτική- και τα ποιήματα της επόμενης συλλογής του

<sup>42</sup> Α. Κοραΐς, *Πρόδρομος ελληνικής βιβλιοθήκης*, Παρίσι 1805, σ. 85

<sup>43</sup> P. Mackridge, *Language and National Identity in Greece, 1766-1976*, Οξφόρδη 2009, σ. 163

Δροσίνη, Ειδύλλια (1884), είναι σχεδόν όλα πάνω σε θέματα από τη λαϊκή παράδοση, επηρεασμένα από το λαογραφικό έργο του φίλου του Πολίτη<sup>44</sup>.

Ωστόσο, η ηγετική μορφή της Γενιάς του 1880 θα ήταν ο στενός φίλος του Δροσίνη και του Καμπά, Κωστής Παλαμάς, ο οποίος εξέδωσε την πρώτη του ποιητική συλλογή, Τα τραγούδια της πατρίδας μου, το 1886. Όλα αυτά ήταν στη δημοτική. Ο Παλαμάς συνέχισε να κερδίζει το εθνικό βραβείο ποίησης Φιλαδελφείου το 1889 και ξανά το 1890, με περισσότερα έργα στη δημοτική. Μέσα σε λίγο περισσότερο από μια δεκαετία, η καθαρεύουσα είχε αντικατασταθεί από τη δημοτική ως η προτιμώμενη γλώσσα της αθηναϊκής ποίησης.

Ο Τύπος το συνειδητοποίησε γρήγορα αυτό. Ήδη από το 1880 ορισμένα περιοδικά (μεταξύ των οποίων το έγκριτο οικογενειακό περιοδικό *Εστία* και η εφημερίδα *Ακρόπολις*) είχαν ανοίξει τις σελίδες τους στη δημοτική ποίηση- και από το 1889 και μετά, υπό την αρχισυνταξία των διαδοχικών Νέων Αθηναίων, η *Εστία* έγινε ισχυρός υποστηρικτής του κινήματος της δημοτικής.

Σε βάθος χρόνου, η ταπείνωση του 1897 προκάλεσε ένα σωτήριο σοκ στο ελληνικό σύστημα. Οι κυβερνητικές τάξεις ανταποκρίθηκαν τελικά στην πρόκληση, έθεσαν σε ισχύ ορισμένες αναγκαίες μεταρρυθμίσεις και ανταμείφθηκαν με την επιτυχία στους Βαλκανικούς Πολέμους του 1912-3. «Η στρατιωτική ήττα της Ελλάδας έκανε πολλούς Έλληνες διανοούμενους να αισθανθούν την ανάγκη να επανεξετάσουν την ιδεολογική και γλωσσική βάση της εθνικής τους παιδείας και του γραπτού πολιτισμού, και έδωσε ώθηση στους δημοτικιστές και τους συμπαθούντες τους, οι οποίοι υποστήριζαν ότι είχε φτάσει η ώρα για την αντικατάσταση του ερειπωμένου πλέον αρχαϊστικού οικοδομήματος από μια νέα, ρεαλιστική ελληνική εθνική ιδεολογία που θα βασιζόταν στην πρακτική εκπαίδευση και τη γνήσια λαϊκή παράδοση και όχι στον αναβιωτισμό»<sup>45</sup>.

Αυτή η εποικοδομητική απάντηση, ωστόσο, χρειάστηκε μερικά χρόνια για να αναπτυχθεί. Αμέσως μετά την καταστροφή όλες οι πλευρές ασχολήθηκαν περισσότερο με την απόδοση ευθυνών. Οι μεταρρυθμιστές κατηγορήσαν τους μιλιταριστές για ανικανότητα- με τη σειρά τους, η παλιά φρουρά και οι μιλιταριστές ισχυρίστηκαν ότι υπονομεύτηκαν από σκοτεινές δυνάμεις, που πιθανώς περιλάμβαναν συνωμοσίες ξένων.

<sup>44</sup> P. Mackridge, *Language and National Identity in Greece, 1766-1976*, Οξφόρδη 2009, σ. 204

<sup>45</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 241

«Ο πληθυσμός στο σύνολό του απογοητεύτηκε, οι κατηγορίες εκτοξεύτηκαν προς όλες τις κατευθύνσεις, οι αλληλοκατηγορίες πολλαπλασιάστηκαν σαν πανούκλα και αναζητήθηκαν αποδιοπομπαίοι τράγοι ακόμη και μεταξύ των λιγότερο υπεύθυνων»<sup>46</sup>. Μέσα σε αυτή τη διαβρωτική ατμόσφαιρα η γλωσσική αντιπαράθεση έγινε πιο εριστική και πιο προσωπική.

Ήταν το 1898 όταν χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά η λέξη μαλλιαροί («τριχωτοί») ως αστεϊστικός όρος για τους δημοτικιστές, ιδίως τους ακραίους δημοτικιστές της πτέρυγας του κινήματος του Ψυχάρη, λόγω της (υποτιθέμενης) συνήθειάς τους να φορούν τα μαλλιά τους μακριά. Ο όρος παρέμεινε σε χρήση για τον επόμενο αιώνα, σε κάθε μέσο, από γελοιογραφίες μέχρι πατριαρχικές εγκυκλίους, με τους συγγραφείς και τα έργα τους να αξιολογούνται ανάλογα με το βαθμό «τριχοφυΐας» τους. Πριν από το 1898, η ίδια κλίμακα είχε περιγραφεί πιο ευγενικά ως "Ελληνική" στο ένα άκρο και «Ρομά» στο άλλο.

Σύντομα, οι χαρακτηρισμοί είχαν εξαπλωθεί και στις δύο πλευρές της συζήτησης.

Το εκπαιδευτικό σύστημα βρισκόταν σε ανησυχητική κατάσταση και ήταν εντελώς αναποτελεσματικό: Τα παιδιά ήταν εντελώς ανίκανα να εκφραστούν στην άγνωστη επίσημη γλώσσα, γεγονός που έβλαπτε σοβαρά την κατάκτηση του λόγου τους αντί να τα εκπαιδεύει.

Ο ορθόδοξος επίσκοπος Φαν Νόλι, ο οποίος μετέφρασε στη δημοτική έργα του Σαίξπηρ και του Χένρικ Ίψεν, τόνισε την αναγκαιότητα μιας λαϊκής γλώσσας και θυμήθηκε στα απομνημονεύματά του ότι εξαιτίας της Καθαρεύουσας «υπήρχαν χιουμοριστικές σκηνές σε μια κωμωδία και συνέβη να μη γελάσει κανείς».

Το 1902 ο Φώτης Φωτιάδης, προσωπικός γιατρός του Οθωμανού σουλτάνου (και επομένως αρκετά ασφαλής ώστε να διακινδυνεύσει αντιπαραθέσεις) είχε δημοσιεύσει το βιβλίο Το γλωσσικό ζήτημα και η εκπαιδευτική μας αναγέννηση, το πρώτο βιβλίο που υποστήριζε την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση με βάση τη δημοτική. Ισχυριζόμενος ότι ήταν ευκολότερο για ένα ελληνόπουλο να μάθει μια ξένη γλώσσα από την καθαρεύουσα, ζητούσε να καθιερωθεί η δημοτική ως επίσημη γλώσσα του ελληνικού κράτους, της εκπαίδευσης και της νομοθεσίας<sup>47</sup>.

<sup>46</sup> P. Carabott, "Politics, orthodoxy, and the language question in Greece: the Gospel Riots of 1901", *Journal of Mediterranean Studies* 3, σ. 118

<sup>47</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 257

Γράφοντας ως γιατρός και πατέρας, παρουσίασε μια παιδική άποψη της σύγχρονης ελληνικής εκπαίδευσης: από την αρχή, οι μαθητές ενημερώνονται ότι χρησιμοποιούσαν τη «λάθος» γλώσσα και αναγκάζονται να ξοδεύουν μεγάλο μέρος του χρόνου τους απλώς για να μαθαίνουν νέες "σωστές" λέξεις και εκφράσεις της καθαρεύουσας.

Ως αποτέλεσμα<sup>48</sup>:

*«... το μυαλό τους μπερδεύεται και διαταράσσεται, και δεν είναι σε θέση να κάνουν τίποτα με φυσικό τρόπο, αντίθετα γίνονται συνειδητοποιημένοι και διστακτικοί, όχι μόνο στη γλωσσική τους έκφραση αλλά και σε οτιδήποτε άλλο κάνουν».*

Υποστήριζε κάτι περισσότερο από την απλή μετάβαση στη δημοτική: πίστευε ότι η αυτοανάπτυξη θα έπρεπε να είναι η προτεραιότητα στην εκπαίδευση και ότι η εθνική αυτογνωσία θα ακολουθούσε. Για να το ενθαρρύνει αυτό, προέτρεψε ότι η «εθνική ποίηση» και η «λαϊκή μουσική» (εννοώντας την αγροτική δημοτική λαϊκή ποίηση και τη λαϊκή μουσική), που αποκαλύπτουν την «ψυχή του λαού», θα πρέπει να αποτελέσουν ουσιαστικό μέρος του προγράμματος σπουδών<sup>49</sup>.

Τόνισε επίσης τον ρόλο των γυναικών στη γλωσσική μεταρρύθμιση. Δήλωσε ότι τα παιδιά ως μαθητές της γλώσσας είναι «ένας ανεξάντλητος θησαυρός για το έθνος» και ότι οι γυναίκες, ως μητέρες τους, είναι «... οι κλειδοκράτορες της γλώσσας. Είναι αυτές που πρέπει να κερδίσουμε με κάθε τρόπο.

Το 1907 ο Γεώργιος Σκληρός δημοσίευσε το Κοινωνικό μας Ζήτημα, το πρώτο μαρξιστικό μανιφέστο στα ελληνικά<sup>50</sup>. Υποστήριξε ότι «η άρχουσα τάξη δεν ήταν πρόθυμη να ακούσει το μήνυμα των δημοτικιστών, επειδή ήθελε να κρατήσει τους ανθρώπους σε άγνοια. Έτσι, ενώ οι περισσότεροι δημοτικιστές μέχρι τότε οραματίζονταν μεταρρυθμίσεις από τα πάνω, ο Σκληρός προωθούσε την επανάσταση από τα κάτω»<sup>51</sup>.

Το έργο αυτό ήταν σημαντικό όχι μόνο γιατί εισήγαγε ένα στοιχείο ταξικού πολέμου στο γλωσσικό ζήτημα (για πρώτη φορά), αλλά και γιατί προκάλεσε μια μακρά και αξιοσημείωτη συζήτηση στο δημοτικιστικό περιοδικό *Νουμάς* (1907-1909). Σε αυτήν τέθηκαν αντιμέτωποι «αστοί δημοτικιστές που πίστευαν ότι η

<sup>48</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 258

<sup>49</sup> Φ. Φωτιάδης, *Το γλωσσικό ζήτημα και η εκπαιδευτική μας αναγέννηση*, Αθήνα 1902, σ. 43

<sup>50</sup> G. D. Boubous, "Neo-Hellenic Society in Early Greek Marxist Analysis, στο: G. Skliros, G. Kordatos (1907-1930), Αθήνα 1996, σ. 98

<sup>51</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 260

μεταρρύθμιση της γλώσσας της ελληνικής εκπαίδευσης θα οδηγούσε αυτόματα σε φιλελευθεροποίηση της ελληνικής κοινωνίας» με «σοσιαλιστές που υποστήριζαν ότι η κοινωνική μεταρρύθμιση ή επανάσταση ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για τη λύση του γλωσσικού ζητήματος»<sup>52</sup>.

Όμως, εξίσου σημαντικό με το επιχείρημα ήταν και η γλώσσα στην οποία διεξήχθη. Αν και το βιβλίο του Σκληρού ήταν σε απλή καθαρεύουσα, η συζήτηση του Νουμά δημοσιεύτηκε εξ ολοκλήρου στη δημοτική. Οι συμμετέχοντες δεν αφιέρωσαν σχεδόν καθόλου χρόνο για να επιχειρηματολογήσουν για γλωσσικές λεπτομέρειες- απλώς χρησιμοποίησαν όποια εκδοχή της δημοτικής ένιωθαν πιο άνετα να γράψουν. Αυτή η ποικιλία αποδείχθηκε ότι δεν αποτελούσε εμπόδιο στην επικοινωνία και η συζήτηση "συνεχίστηκε σε αξιοσημείωτα υψηλό επίπεδο, τόσο σε πνευματικό όσο και σε προσωπικό επίπεδο». Μέχρι το τέλος της συζήτησης ήταν σαφές ότι η δημοτική πεζογραφία ήταν πλέον ένα εργαλείο αρκετά ικανό να χειριστεί την πολιτική και ιστορική συζήτηση σε οποιοδήποτε επίπεδο.

Το 1910 ο φιλελεύθερος μεταρρυθμιστής Ελευθέριος Βενιζέλος ανέβηκε για πρώτη φορά στην εξουσία και την ίδια χρονιά ιδρύθηκε ο Εκπαιδευτικός Σύλλογος. Αυτή είχε πολύ πιο στενό προσανατολισμό από την καταργηθείσα Εθνική Εταιρεία Γλωσσών: ο Σύνδεσμος είχε ως στόχο την εισαγωγή της δημοτικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ένας από τους διακηρυγμένους εκπαιδευτικούς της στόχους ήταν «να καταστήσει τα παιδιά συνειδητά τους γραμματικούς κανόνες που έρχονταν ασυνείδητα στα χείλη τους ...». Στα ιδρυτικά της μέλη περιλαμβάνονταν ο Φωτιάδης, ο Δελμούζος, πολλοί επιφανείς λογοτέχνες και μερικοί πολλά υποσχόμενοι νέοι πολιτικοί- μέσα σε ένα χρόνο συμπεριέλαβε επίσης είκοσι βουλευτές<sup>53</sup>.

Τα μέλη του Συλλόγου αμφισβήτησαν επίσης την αξία της δαπάνης χρόνου για τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στο δημοτικό σχολείο. Ο γλωσσολόγος και παιδαγωγός Μανώλης Τριανταφυλλίδης (ο οποίος αργότερα θα έπαιζε σημαντικό ρόλο στην παραγωγή αναγνωστικών, γραμματικών και λεξικών της δημοτικής) υποστήριξε ότι<sup>54</sup>:

*«τα παιδιά έβγαιναν από το σχολείο ικανά να λένε μύτη, αυτιά, γουρούνι, άλογο και σπίτι στα αρχαία ελληνικά, χωρίς όμως να έχουν διευρύνει το ρεπερτόριο των εννοιών τους»*

<sup>52</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 261

<sup>53</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 265

<sup>54</sup> Μ. Τριανταφυλλίδης, «Η παιδεία μας και η γλώσσα της», *Δελτίο του Εκπαιδευτικού Ομίλου 2*, (1912), σ. 300

Ο Τριανταφυλλίδης, ο Δελμούζος και ο φιλόσοφος και παιδαγωγός Δημήτρης Γληνός έγιναν σύντομα τα ηγετικά στελέχη του Συλλόγου, εκτοπίζοντας ουσιαστικά την ομάδα της διασποράς γύρω από τον Ψυχάρη, τον Εφταλιώτη και τον Πάλλη<sup>55</sup>.

Όλη αυτή η δραστηριότητα προκάλεσε αναπόφευκτα την έντονη αντίδραση του κατεστημένου της καθαρεύουσας, η οποία το 1911 οδήγησε όχι μόνο στο κλείσιμο της σχολής του Βόλου, αλλά και στην προσθήκη στο νέο σύνταγμα μιας ρήτρας που κήρυττε την καθαρεύουσα ως επίσημη γλώσσα της Ελλάδας. Το άρθρο 107 όριζε ότι «επίσημη γλώσσα του κράτους είναι εκείνη στην οποία συντάσσονται το σύνταγμα και τα κείμενα της ελληνικής νομοθεσίας- απαγορεύεται κάθε παρέμβαση που αποσκοπεί στη φθορά της». Αυτή η έξυπνη διατύπωση κατάφερε να προσδιορίσει την καθαρεύουσα χωρίς να χρειάζεται να την ορίσει<sup>56</sup>.

Ήταν κατά τη διάρκεια αυτής της συνταγματικής συζήτησης που ο Γεώργιος Μιστριώτης, ένας από τους πιο ηχηρούς πολέμιους της δημοτικής, παρήγαγε μια από τις χαρακτηριστικές καταγγελίες του<sup>57</sup>:

*«η γλώσσα των χυδαίων είναι άχρηστη τόσο στην ποίηση όσο και στην πεζογραφία. Εφόσον η ποίηση αναζητά την ομορφιά, οι ακρωτηριασμοί, οι χυδαιότητες και ο βούρκος των βαρβαρικών λέξεων είναι ανίκανοι να δημιουργήσουν ένα γλωσσικό έργο τέχνης, όπως ακριβώς δεν μπορεί κανείς να χτίσει Παρθενώνα από βρώμικα υλικά».*

Αντίθετα, ο Γεώργιος Χατζηδάκης, καθηγητής γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (και ένας από τους πιο έγκυρους γλωσσολόγους της σύγχρονης Ελλάδας), αν και δεν ήταν λιγότερο αντίθετος με τον δημοτικισμό, υιοθέτησε μια πιο μελετημένη προσέγγιση. «Όπως και άλλοι καθαρευουσιάνοι, ο Χατζηδάκης απέρριψε τον ισχυρισμό ότι υπήρχε μια κοινή ομιλούμενη γλώσσα, υποστηρίζοντας ότι η ομιλούμενη ελληνική ήταν κατακερματισμένη σε διαλέκτους και επομένως ακατάλληλη για γραπτή επικοινωνία»<sup>58</sup>.

Το κύριο επιχείρημά του κατά του δημοτικισμού, ωστόσο, ήταν καθαρά συντηρητικό. Ισχυριζόταν ότι μέχρι την εποχή του η καθαρεύουσα είχε γίνει το γραπτό μέσο επικοινωνίας σε όλο τον ελληνόφωνο κόσμο, ενώ κάθε δημοτικιστής έγραφε σε διαφορετική γλώσσα, η κάθε μία από τις οποίες χαρακτηριζόταν από

<sup>55</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 266

<sup>56</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 267

<sup>57</sup> Γ. Μιστριώτης, *Περί εννόμου αμύνης της εθνικής γλώσσας*, Αθήνα 1911, σ. 8

<sup>58</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 273



ανωμαλίες. Μετά από όλες τις προσπάθειες των μορφωμένων Ελλήνων να αναπτύξουν τη γραπτή γλώσσα ανά τους αιώνες, υποστήριξε, θα ήταν παράλογο, αν όχι αδύνατο, να την εγκαταλείψουμε και να ξεκινήσουμε από την αρχή.

Απέναντι σε αυτή την αντίδραση η Ένωση σημείωσε μικρή πρόοδο μέχρι το 1917. Αλλά στα χρόνια που μεσολάβησαν η Ελλάδα είχε επεκτείνει σε μεγάλο βαθμό την επικράτειά της στους επιτυχημένους Βαλκανικούς Πολέμους και όταν ο Βενιζέλος ανέλαβε ξανά την εξουσία μετά τον Εθνικό Διχασμό, η θέση του ήταν αρκετά ισχυρή ώστε να προωθήσει τη μεταρρύθμιση. Ο Τριανταφυλλίδης, ο Δελμούζος και ο Γληνός διορίστηκαν σε ανώτερες θέσεις στο Υπουργείο Παιδείας. Η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών καταργήθηκε από τα δημοτικά σχολεία. Στα τέσσερα πρώτα χρόνια θα διδάσκονταν μόνο η δημοτική και παράλληλα με την καθαρεύουσα στα δύο τελευταία, ενώ για τα πρώτα χρόνια εισήχθησαν νέα σχολικά αναγνωστικά «στην κοινή ομιλούμενη γλώσσα»<sup>59</sup>.

Το πρόγραμμα αυτό ήταν ακόμη πιο αποδεκτό πολιτικά, επειδή πολλοί θεωρούσαν ότι η αναμορφωμένη πρωτοβάθμια εκπαίδευση θα βοηθούσε στην ενσωμάτωση των νεοκατακτημένων μακεδονικών εδαφών στο ελληνικό έθνος<sup>60</sup>. Στο παρελθόν, ο παραδοσιακός συνδυασμός μαθημάτων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση για τα αρχαία ελληνικά, σε μια τάξη που χρησιμοποιούσε την καθαρεύουσα, είχε αποδειχθεί λιγότερο από αποτελεσματικός στον εξελληνισμό των μη ελληνόφωνων πληθυσμών, ακόμη και της αρβανίτικης μειονότητας που ήταν εγκατεστημένη στην περιοχή γύρω από την ίδια την Αθήνα<sup>61</sup>.

Οι μεταρρυθμίσεις του 1917 αποτέλεσαν σημείο καμπής για το γλωσσικό ζήτημα. Εκτός από μια προσωρινή υποχώρηση το 1920-23, η δημοτική δεν θα έχανε ποτέ ξανά τα ερείσματά της στα πρώτα χρόνια της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης<sup>62</sup>.

Και στον κόσμο των ενηλίκων ήταν πλέον φανερό ότι η γραπτή δημοτική πεζογραφία είχε έρθει για να μείνει, και ακόμη και οι αντίπαλοί της άρχισαν να σκέφτονται πιθανούς όρους συνύπαρξης, με την καθαρεύουσα και τη δημοτική να έχουν ξεχωριστές σφαίρες επιρροής. Το 1911 η κοινοβουλευτική επιτροπή που ερευνούσε το γλωσσικό ζήτημα είχε αναφερθεί στην «ανάπτυξη της σύγχρονης καθαρεύουσας ως μέσου έκφρασης της σκέψης, αλλά ταυτόχρονα και στην εξέλιξη

<sup>59</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 269

<sup>60</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 270

<sup>61</sup> Μ. Τριανταφυλλίδης, «Η γλώσσα μας στα σχολεία της Μακεδονίας», *Δελτίο του Εκπαιδευτικού Ομίλου* 5, (1915), σ. 11-46

<sup>62</sup> G. Horrocks, *Greek: A History of the Language and its Speakers*, Λονδίνο 1997, σ. 359

και επικράτηση της δημοτικής γλώσσας στην έκφραση του συναισθήματος». Μέχρι το 1920 ακόμη και ο Χατζηδάκης συνέκρινε «τη μαθημένη γραπτή παράδοση ως πατροπαράδοτο» με τη λαϊκή παράδοση ως μητροδίδακτο»<sup>63</sup>. Φαινόταν ότι οι δύο εκδοχές της γλώσσας ανταγωνίζονταν πλέον με πολύ πιο ίσους όρους από ό,τι πριν.

Ωστόσο, ενώ οι δημοτικιστές είχαν ήδη σημειώσει μεγάλη πρόοδο προς την κατεύθυνση της καθιέρωσης της δημοτικής ως παγκόσμιας γλώσσας με την τελειοποίηση της «έκφρασης της σκέψης», η άλλη πλευρά είχε λιγότερη επιτυχία στην ανάπτυξη της «έκφρασης του συναισθήματος» στην καθαρεύουσα. Έξω από τη λογοτεχνία, οι καθαρευουσιάνοι απέτυχαν να αναπτύξουν ένα ζωντανό και ενδιαφέρον ύφος, γεμάτο ζωντανές εικόνες και μεταφορές. Αυτό καταδίκασε την εκτός λογοτεχνίας καθαρεύουσα να παραμείνει λίγο περισσότερο από ένα χρηστικό εργαλείο για την έκφραση γεγονότων και ιδεών, χωρίς δημιουργική διάσταση και χωρίς συναισθηματικό χρωματισμό. Γι' αυτό και ήταν κατάλληλη για χρήση ως γραφειοκρατική γλώσσα. Ο Χατζηδάκης, για παράδειγμα, γράφει με ύφος που φαίνεται να φέρει το βάρος της αντικειμενικής ακαδημαϊκής αυθεντίας, ενώ ο λόγος των δημοτικιστών, όπως ο Ψυχάρης, είναι γεμάτος και χιούμορ και μεταφορές και χαίρεται να εκφράζει τα συναισθήματα των συγγραφέων του<sup>64</sup>.

Ακόμη και στα δημοτικά σχολεία, ωστόσο, η νίκη της δημοτικής δεν ήταν καθόλου δεδομένη. Όταν ο Βενιζέλος έχασε τις εκλογές του 1920, οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις τέθηκαν προσωρινά σε αντίστροφη πορεία. Τα τρία μέλη του Συλλόγου παραιτήθηκαν από το Υπουργείο Παιδείας, και το 1921 μια νέα επιτροπή του Υπουργείου συνέστησε να καούν τα σχολικά βιβλία του 1917 (αν και στην πραγματικότητα απλώς αποσύρθηκαν). Η έκθεσή της εξέφραζε ιδιαίτερα αντιρρήσεις για τη χρήση σε παραδείγματα «χυδαίων» λέξεων, όπως η λέξη καφές για τον καφέ:

*«Όλος ο βούρκος των δρόμων, ό,τι ξένο, βάρβαρο και χυδαίο έχει εισαχθεί ποτέ στο στόμα των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων, έχει με αγάπη μαζευτεί και επιβληθεί ως μορφή και πρότυπο της γλώσσας του δημοτικού σχολείου»<sup>65</sup>.*

Αλλά αυτή η αντίδραση διήρκεσε μόνο μέχρι το 1922, όταν η καταστροφική έκβαση της Μικρασιατικής Εκστρατείας άλλαξε για άλλη μια φορά το πολιτικό τοπίο.

<sup>63</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 282

<sup>64</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 283

<sup>65</sup> P. Mackridge, *ό. π.*, σ. 271

#### 2.4. Η διδασκαλία του Νίκου Βέη στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ήδη από την περίοδο κατά την οποία ο βυζαντινός πολιτισμός είχε αναδειχθεί ως η προγονική κληρονομιά, το κέντρο βάρους έπρεπε αυτομάτως να μεταταθεί από το δίπολο Αρχαιότητα-Βυζάντιο, στο δίπολο Βυζάντιο-Νεότερος Ελληνισμός. Εκείνος ο οποίος διάνοιξε πρώτος την οδό προς την κατεύθυνση αυτή ήταν ο Karl Krumbacher, ενώ ο Σπυρίδων Λάμπρου εν συνεχεία συνέβαλε στην πορεία αυτή.

Ο Krumbacher το 1883 απέκτησε το διδακτορικό του δίπλωμα (*Promotion*) και το 1885 το *Habilitation* στη Μεσαιωνική και Νεοελληνική Φιλολογία. Από το 1897 ήταν καθηγητής της Μεσαιωνικής και Νεοελληνικής Γλώσσας και Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου και κατείχε τη νεοσύστατη Έδρα Βυζαντινών Σπουδών, την πρώτη καθηγητική έδρα σε αυτό το αντικείμενο στον κόσμο. Ο Krumbacher ίδρυσε και το επιστημονικό περιοδικό *Byzantinische Zeitschrift* (1892), το παλαιότερο ακαδημαϊκό περιοδικό βυζαντινών σπουδών<sup>66</sup>, καθώς επίσης και το *Byzantinisches Archiv* (1898). Συνεργάτης του εκείνη την εποχή ήταν ο Božidar Prokić, ο γνωστός βυζαντινολόγος του Βελιγραδίου, ενώ διάδοχός του στη θέση του καθηγητή Βυζαντινών Σπουδών ήταν ο August Heisenberg, πατέρας του φυσικού Werner Heisenberg.

Το σημαντικότερο έργο του είναι το *Geschichte der byzantinischen Litteratur von Justinian bis zum Ende des oströmischen Reiches (527-1453)* (Ιστορία της βυζαντινής λογοτεχνίας από τον Ιουστινιανό έως την πτώση της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας) το 1891. Μια δεύτερη έκδοση κυκλοφόρησε το 1897, με τη συνεργασία του Albert Ehrhard (ενότητα για τη θεολογία) και του Heinrich Gelzer (γενική σκιαγράφηση της βυζαντινής ιστορίας, 395-1453 μ. Χ.). Η αξία του έργου ενισχύθηκε σημαντικά από τις μακροσκελείς βιβλιογραφίες και παρέμεινε ένα πρότυπο εγχειρίδιο για δεκαετίες.

Τα εκτεταμένα ταξίδια του Krumbacher στην Ελλάδα και την Οθωμανική Αυτοκρατορία αποτέλεσαν τη βάση για το έργο του με τίτλο *Griechische Reise* (1886)<sup>67</sup>, ενώ στα αξιόλογα έργα του περιλαμβάνονται μελέτες για την ποίηση του

<sup>66</sup> G. Prinzing, 'Ad fontem. Zum Gründungsjahr des Münchner "Seminars für Mittel- und Neugriechische Philologie"', στο: H. Lamm (*Επιμ.*), 40 Jahre Deutsch-Griechische Gesellschaft, Germano-Helleniko Syllogos, Βίσμπάντεν 1959–1999, σ. 14–16

<sup>67</sup> K. Krumbacher, *Griechische Reise. Blätter aus dem Tagebuche einer Reise in Griechenland und in der Türkei*, Βερολίνο 1886

Μιχαήλ Γλύκα (1894)<sup>68</sup> και της Κασσιάς (1897) και *Populäre Aufsätze* (1900). Στο *Das Problem der neugriechischen Schriftsprache* (1902) αντιτάχθηκε σθεναρά στις προσπάθειες των καθαρουσιάνων της Καθαρεύουσας να εισαγάγουν το κλασικό ύφος στη νεοελληνική γλώσσα και λογοτεχνία, ενώ πλήρης κατάλογος των έργων του δημοσιεύθηκε στην αναμνηστική έκδοση της *Byzantinische Zeitschrift*<sup>69</sup>.

Η επιβίωση των βυζαντινών μορφών τέχνης και έκφρασης στη Νεώτερη Ελλάδα μετατόπισε το κέντρο βάρους της σημασίας της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας από θεματοφύλακα της αρχαίας κληρονομιάς σε παραγωγό και πηγή για τη σύγχρονη εποχή. Όπως υποστήριξε ο Φ. Κουκουλές, ο σκοπός του έργου του ήταν να μεταδώσει τη συνέχεια της ελληνικής ζωής, να αναδείξει τον πολιτισμό των Βυζαντινών, οι οποίοι μετέδωσαν πολλά από τα στοιχεία της σε μεταγενέστερες κοινωνίες και έγιναν υποστηρικτές των θεσμών και του ανθρωπισμού. Στο μάθημά του, ο καθηγητής δίδαξε τη δημόσια και ιδιωτική ζωή των Βυζαντινών με έμφαση στη χρήση των πηγών και τη συλλογή λαογραφικών πληροφοριών από αυτές<sup>70</sup>.

Εκείνος, ωστόσο, ο οποίος παρουσίασε την πλέον συγκροτημένη πρόταση η οποία αφορούσε στην περίφημη συνέχεια Βυζαντίου και Νεώτερου Ελληνισμού, δεν ήταν άλλος από τον Νίκο Βέη, η διδασκαλία του οποίου ανέδειξε το ζήτημα αυτό εντός του πανεπιστημίου. Ο Βέης πράγματι θεωρείται θρύλος ως προσωπικότητα για το Πανεπιστήμιο Αθηνών εξαιτίας ακριβώς του χαρίσματος που διέθετε επί της διδασκαλίας. Είναι γεγονός ότι η διδασκαλία του δεν περιοριζόταν απλώς και μόνο στο πλαίσιο του μαθήματος αλλά μέσω αυτής αποτυπώνονταν ο προοδευτισμός των πολιτικών του πεποιθήσεων καθώς επίσης και η σχέση του με τον δημοτικισμό, ζητήματα για τα οποία ο ίδιος ο καθηγητής είχε αφιερώσει πολλές διδακτικές ώρες.

Στη διδασκαλία του Νίκου Βέη υπήρχε μια σαφής συνέχεια από τη μεσαιωνική στη νεοελληνική λογοτεχνία και ιστορία (δίδαξε το 1929-1930 *Ιστορία της Βυζαντινής Φιλολογίας και Ιστορία της επιβιώσεως κατά τους χρόνους της Τουρκοκρατίας*). Δίδασκε γενικά ιστορία της βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας, ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας (από τον Σολωμό έως τη σύγχρονη εποχή με έμφαση στον Παλαμά), βυζαντινή υμνολογία και αγιολογία. Ένα σημαντικό

<sup>68</sup> Κ. Krumbacher, 'Michael Glykas. Eine Skizze seiner Biographie und seiner litterarischen Thätigkeit nebst einem unedierten Gedichte und Briefe desselben', *Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Philologische und Historische Klasse* 3 (1894) σ. 392-460

<sup>69</sup> *Byzantinische Zeitschrift* 19 (1910), σ. 700-708

<sup>70</sup> Α. Χριστοφιλοπούλου, «Οι βυζαντινές σπουδές στο Πανεπιστήμιο Αθηνών κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου», *Νέα Εστία* 136, (1994), σ. 983-991

μέρος των μαθημάτων του ήταν αφιερωμένο στην ερμηνεία: επιγραφές, βυζαντινά και νεοελληνικά κείμενα, είτε λόγια, είτε προφορικά ή λαϊκά. Δίδαξε επίσης ιστοριογραφία της νεοελληνικής. Δίδαξε επίσης ιστοριογραφία των νεοελληνικών χρόνων, με έμφαση στην Επανάσταση του 1821, καθώς και γεωγραφική βιβλιογραφία για τον ελληνικό χώρο κατά τους μεσαιούς αιώνες.

Στη διδασκαλία του χρησιμοποιούσε χωρίς διαφοροποίηση και τους δύο όρους: Βυζαντινός και Μέσος περίοδο. Στη φροντιστηριακή του διδασκαλία, συνεχίζοντας το έργο του Λάμπρου, ο Βέης ασχολήθηκε κυρίως με τη βυζαντινή παλαιογραφία αλλά και με διπλωματική και παπυρολογική, ενώ πραγματοποιούσε γενικές ασκήσεις πάνω στο θέμα της μεσαιωνικής και σύγχρονης λογοτεχνίας. Ήταν ο πρώτος καθηγητής (προηγήθηκε ο υφηγητής Ιωάννης Συκουτρός) που πραγματοποίησε φροντιστήρια «σε στενό κύκλο». Στην περίπτωση του Νίκου Βέη, ενός καθηγητή με γνωστή ρητορική δεινότητα, ο τόνος της ομιλίας του συνοδεύτηκε από τα πρώτα στη Φιλοσοφική κλειστά φροντιστήρια της επιλογής των φοιτητών, ενώ οι εξετάσεις του, οι οποίες διεξάγονταν δημόσια, ήταν γνωστές για τις διαλογικές συζητήσεις μεταξύ του εξεταστή και των εξεταζομένων. Τα χαρίσματα του καθηγητή ήταν πλέον η κριτική του ικανότητα, η ικανότητά του να πείθει τους φοιτητές του μέσω της λογικής και να διδάσκει στοχεύοντας σε αυτή<sup>71</sup>.

Γενικότερα καθηγητές όπως ο Άμαντος, ο Κουγέας και ο Βέης ήταν γνωστοί για τους στενούς δεσμούς τους και τις σχέσεις με τους φοιτητές τους και το ενδιαφέρον τους για τη μετέπειτα καριέρα τους στον ακαδημαϊκό χώρο. Τόσο η δημοσιευμένη αλληλογραφία του Νίκου Βέη με τους μαθητές του καθώς και η αδημοσίευτη αλληλογραφία του Κ. Αμάντου με φοιτητές και αποφοίτους της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών<sup>72</sup> καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα: πληροφορίες σχετικά με το επιστημονικό έργο και τις μεταπτυχιακές σπουδές, προσωπικά νέα, βοήθεια για την επαγγελματική και προσωπική τους ζωή, ακόμη και τη δυνατότητα οικονομικής ενίσχυσης, ώστε να μπορέσουν να οι φοιτητές να λάβουν βοήθεια για την πανεπιστημιακή τους σταδιοδρομία, ακόμη και οικονομική βοήθεια για να μπορέσουν να καλύψουν τα δίδακτρα τους. Οι στενές αυτές σχέσεις αποτυπώθηκαν επίσης σε μια σειρά λογοτεχνικών και αυτοβιογραφικών κειμένων από εκπροσώπους

<sup>71</sup> Κ. Θ. Δημαράς, «Σωκράτης Κουγέας», εφημ. *Το Βήμα*, 18 Νοεμβρίου 1966

<sup>72</sup> Προσωπικόν Αρχείον Κ. Αμάντου, το οποίο φυλάσσεται στο Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού (ΚΕΜΝΕ) της Ακαδημίας Αθηνών

της φοιτητικής της γενιάς του Μεσοπολέμου<sup>73</sup>. Στα κείμενα αυτά, τόσο ο Κουγέας όσο και ο Άμαντος αποτελούν μέρος μιας προοδευτικής ομάδας καθηγητών, με κύριο άξονα τη θέση τους για το γλωσσικό ζήτημα. Στην ίδια ομάδα ανήκαν και οι Π. Λορεντζάτος και Ν. Βέης και Σ. Μενάρδος<sup>74</sup>.

Η εισαγωγή και καθιέρωση της φροντιστηριακής διδασκαλίας στην ιστορία ήταν μια εξέλιξη με σημαντικές επιπτώσεις στο πανεπιστημιακό πρόγραμμα σπουδών. Αφενός, συνέβαλε αποφασιστικά στη στροφή των μαθημάτων ιστορίας προς τη βυζαντινή και νεοελληνική περίοδο και αφετέρου, δημιούργησε μια νέα δυναμική όσον αφορά στη μελέτη της ιστορίας και τους τρόπους προσέγγισής της. Η δυναμική αυτή ενισχύθηκε από το κύρος του Σπ. Λάμπρου και τις προσπάθειές του να αλλάξει τους γενικότερους όρους της μελέτης της ιστορίας βάσει των δυτικοευρωπαϊκών προτύπων, προς την κατεύθυνση μιας συνεκτικής επιστήμης με μεθοδολογία και καθορισμένες τεχνικές προσέγγισης του αντικειμένου μελέτης. Στην αντίστοιχη προκήρυξη αναγράφονται τα ακόλουθα<sup>75</sup>:

*«Το δε μουσείον θα περιέχει σκεύη, ενδυμασία, όπλα, έργα τέχνης και τέτοια είδη, δι' ων δύνασθαι να παρέχεται ζώσα εικόν του βίου του ελληνικού λαού και της κοινωνικής καταστάσεως αυτού εν ταις διαφόροις περιόδους τοις πατρίου ιστορίας και να διαφωτισθή η ιστορία της ελληνικής τέχνης, εν χρόνοις μάλιστα, καθ' ους ευτελής ως και έκπτωτος της ποτέ δόξης θεωρούμενη, δεν ηζιώθη ιδιαιτέρας προσοχής και μελέτης. Ούτω το μουσείον ιδρυθήσεται κατά το πρότυπον των εν άλλοις ευρωπαϊκοις εθνέσιν εθνικών μουσείων, οία το Kensington Museum εν Λονδίνο, το Hotel de Cluny εν Παρισίοις, το Museu Civico εν Βενετία, εν δε Γερμανία το «Γερμναϊκόν Μουσείον» της Νυρεμβέργης».*

Παρά τη θεσμοθέτηση του, την καθιέρωση και την ταχεία διάδοση στα τέλη του 19ου αιώνα, η ιστορική φροντιστηριακή διδασκαλία δεν συνεχίστηκε με την ίδια δυναμική και τα επόμενα χρόνια για διάφορους λόγους.

Ένας από τους λόγους αυτούς ήταν η ίδια η φυσιογνωμία της Φιλοσοφικής, η οποία σε επίπεδο γνωστικών αντικειμένων στρεφόταν προς την αρχαιότητα. Ένας άλλος λόγος ήταν και η έλλειψη εξειδικευμένων υποδομών στις οποίες θα μπορούσαν

<sup>73</sup> Α. Καστρινάκη, *Οι περιπέτειες της νεότητας. Η αντίθεση των γενεών στην ελληνική πεζογραφία (1880-1945)*, Αθήνα 1995

<sup>74</sup> Ε. Κριαράς, «Εκθεσις περί του έργου του Μεσαιωνικού Αρχείου», *Επετηρίς του Μεσαιωνικού Αρχείου* 1, (1939), σ. 13-14, 39-40, 48, 57-60

<sup>75</sup> Δ. Μπαλάνος, «Σπυρίδων Π. Λάμπρος», στο: *Ηπειρωτικά Χρονικά*, Αθήνα 1929, σ. 86

να εργαστούν οι απόφοιτοι της Σχολής, οι οποίοι εκ των πραγμάτων κατευθύνονταν προς τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Και, τέλος, η έλλειψη οικονομικής υποστήριξης για παρόμοια εγχειρήματα από την κρατική μηχανή. Στο πλαίσιο της αλλαγής προς την εξειδίκευση, η μεταρρύθμιση του 1911 είχε προβλέψει έδρες βοηθητικών επιστημών<sup>76</sup>, οι περισσότερες από τις οποίες κατά τη δεκαετία του 1910 είτε καταργήθηκαν είτε οι διορισμοί του προσωπικού τους ακυρώθηκαν ενώπιον των αλληπάλληλων πολιτικών αλλαγών και των οικονομικών προβλημάτων. Η κατάσταση επιδεινώθηκε ιδιαίτερα ύστερα και από τη Μικρασιατική Καταστροφή, όταν η αυστηρή δημοσιονομική πολιτική που ακολουθήθηκε οδήγησε στην ακύρωση όλων των σχετικών πρωτοβουλιών, ενώ εξασφαλίστηκε μόνο η συνέχεια της έδρας της Μεσαιωνικής και Νεότερης Ιστορίας. Η ίδρυση της έδρας Βυζαντινής Ιστορίας ήταν απολύτως αναγκαία στο νέο πολιτικό και επιστημονικό πλαίσιο, ενώ ταυτόχρονα η συνταξιοδότηση<sup>77</sup> του Καρολίδη τη διευκόλυνε σε οικονομικό επίπεδο.

Ωστόσο, η τεκμηρίωση και η έρευνα δεν αποτελούσαν προτεραιότητες του κράτους, ούτε των πανεπιστημιακών αρχών, ενώ θα πρέπει να τονισθεί ότι το πρόβλημα είναι γενικότερο και αφορά στη φροντιστηριακή και εργαστηριακή διδασκαλία στο σύνολό της.

---

<sup>76</sup> Ν. Γ. Σβορώνος, *Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας*, Αθήνα 1976, σ. 116

<sup>77</sup> Π. Τουλουμάκος, «Παύλος Καρολίδης», *Εγκυκλοπαίδεια της Μικράς Ασίας – Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού*

## Γ' Κεφάλαιο

### Η δράση και η πορεία του στον χώρο της πολιτικής

Το 1932 ο Νίκος Βέης έγινε πρόεδρος της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας, ενώ την ίδια στιγμή υπήρξε και χορηγός της, δεδομένου ότι ο ίδιος είχε παραχωρήσει τμήμα του περιοδικού του προκειμένου να δημοσιεύονται εκεί τα πρακτικά της<sup>78</sup>. Οι ανακοινώσεις του Βέη στις συνεδριάσεις ως εκτενείς μελέτες είναι οι ακόλουθες: Ο Ελκόμενος της Μονεμβασίας, Το Χρησολόγιον του Βερολίνου και η σχετική με την Έφεσο<sup>79</sup>. Σημαντική ήταν και η συμβολή του στην οργάνωση και στην προετοιμασία για να εκδοθεί το *Corpus* των Ελληνικών Χριστιανικών Επιγραφών της Ελλάδος, το οποίο είχε αναλάβει η ίδια η Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία. Ο καθηγητής Lietzmann, ο καθηγητής Γ. Σωτηρίου, που τελούσε τότε γραμματέας της Εταιρείας και ο Νίκος Βέης είχαν αναλάβει την ευθύνη για την μνημειώδη αυτή έκδοση.

Πράγματι προέβησαν σε αξιόλογη περισυλλογή του υλικού από ολόκληρη την Ελλάδα, αν και το ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου λειτούργησε ανασταλτικά στη συνέχιση του έργου παρά το γεγονός ότι η προοπτική για την ολοκλήρωσή του ήταν τόσο επιστημονικά όσο και οικονομικά πολύ καλή. Εκείνο το οποίο κυκλοφόρησε μέσα στην λαίλαπα της Κατοχής ήταν το Α' τεύχος του Α' τόμου των επιγραφών της Πελοποννήσου από τον Νίκο Βέη το οποίο συμπεριελάμβανε τις επιγραφές του Ισθμού και της Κορίνθου. Αυτή η εργασία αποτέλεσε το επιστέγασμα μίας σειράς μελετών τις οποίες ο ίδιος είχε ξεκινήσει από τη νεαρή του ηλικία.

Κατά τη διάρκεια του Ελληνοϊταλικού πολέμου 1940-1941 ο Νίκος Βέης υπηρέτησε στην πνευματική επιστράτευση και παρά την ηλικία του επιχειρούσε έρευνες στην Παλαιογραφία εν μέσω πολέμου, στη Βόρειο Ήπειρο και ενώ ο ίδιος καλούνταν να αντιμετωπίσει τις αντιξοότητες του<sup>80</sup>. Όταν ξέσπασε ο πόλεμος ο Βέης ήταν ήδη 54 ετών και ο ίδιος έσπευσε πολύ γρήγορα να ενταχθεί στην επονομαζόμενη «πνευματική επιστράτευση». Έτσι αποφάσισε να εγκαταλείψει την έδρα του στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και κατευθύνθηκε προς το μέτωπο του αγώνα.

<sup>78</sup> *Byzantinisch – neugriechische Jahrbücher*, τ. 10, 1932-1934, σ. 171 κ. εξ. μέχρι III Abteilung

<sup>79</sup> Μελέτημα τα οποία σχετίζονται με τη Μεσαιωνική Έφεσο και πιο συγκεκριμένα τον επονομαζόμενο Θεολόγο, ανάτυπο από τον Β' τόμο εις μνήμην του Γ. Οικονόμου, της Αρχαιολογικής Εφημερίδας, 1953-1954, Αθήνα 1957, σ. 263-283

<sup>80</sup> Ν. Α. Βέης, «Κατάλογος των χειρογράφων κωδίκων της Αγιοτάτης Μητροπόλεως Αργυροκάστρου», Ανάτυπο από την Επετηρίδα του Μεσαιωνικού Αρχείου της Ακαδημίας Αθηνών, Αθήνα 1953



Εκεί, στο Αργυρόκαστρο το οποίο βομβαρδιζόταν, έδωσε τον δικό του πνευματικό και επιστημονικό αγώνα περιδιαβαίνοντας στην ευρύτερη περιοχή προκειμένου να ανακαλύψει κατάλοιπα του Ελληνισμού. Πράγματι κατόρθωσε να εντοπίσει ελληνικές επιγραφές, να μελετήσει τα χειρόγραφα της Μονής του Αργυροκάστρου, να τα περιγράψει και να κρατήσει τις δικές του σημειώσεις.

Η δράση του Βέη στα μοναστήρια της Βορείου Ηπείρου θα μπορούσε να χαρακτηριστεί διορατική καθώς οι σημειώσεις που κράτησε τότε, αργότερα συγκρότησαν σημαντικά βοηθήματα για την πρόοδο της επιστήμης. Επιπλέον, και η καταγραφή των χειρογράφων που πραγματοποίησε στην περιοχή της Βορείου Ηπείρου είχε ως αποτέλεσμα να διασωθεί η μνήμη μεγάλου τμήματος του πλούτου της ελληνικής κληρονομιάς, χωρίς την παρέμβαση του οποίου θα είχε χαθεί.

Αλλά και από την περίοδο κατά την οποία ο Νίκος Βέης εργαζόταν στην περιοχή των Μετεώρων, η Θεσσαλία βρισκόταν υπό την ένταση του αγροτικού ζητήματος, το οποίο εν συνεχεία θα κορυφωνόταν με τα γεγονότα στο Κιλελέρ στις 6 Μαρτίου του 1910. Έχοντας επηρεασθεί από το αγωνιστικό κλίμα της περιόδου ο νεαρός σοσιαλιστής και φιλόλογος Νίκος Βέης έχοντας βιώσει από κοντά τα προβλήματα τα οποία αντιμετώπιζαν οι αγρότες έθεσε ο ίδιος υποψηφιότητα για βουλευτής στην περιφέρεια Καρδίτσας-Τρικάλων-Καλαμπάκας με το Λαϊκό και Εργατικό Κόμμα. Ωστόσο, δεν κατόρθωσε να εκλεγεί και τον επόμενο χρόνο έφυγε στη Γερμανία.

Στη Γερμανία ο Νίκος Βέης βρήκε πρόσφορο πνευματικό περιβάλλον, ενώ και οι αρετές του στον τομέα των επιστημών αναγνωρίστηκαν αμέσως, όταν του ανατέθηκε να διδάξει σεμιναριακά μαθήματα Βυζαντινής και Μεσαιωνικής Ελληνικής Φιλολογίας. Όταν επέστρεψε στην Ελλάδα το καθεστώς της 4<sup>ης</sup> Αυγούστου του 1936 ανέκοψε τον ενθουσιασμό που τον διακατείχε, ενώ ο ίδιος ο Νίκος Βέης αντιστάθηκε σθεναρά και αρνούσαν να αποδεχθεί τους συναδέλφους του ως συνεργάτες του μεταξικού καθεστώτος<sup>81</sup>.

Το 1941 ο Νίκος Βέης έγινε μέλος της Ακαδημίας Αθηνών, ενώ ακόμα και κατά τη διάρκεια της Κατοχής συνέχισε την πνευματική του δραστηριότητα με εντατικούς ρυθμούς και παρά τις όποιες δυσκολίες. Ύστερα από διαταγή του

<sup>81</sup> Μ. Παίζη-Αποστολοπούλου, «Νίκος Βέης: Από τη φιλολογία στον κοινωνικό στίβο, εφημ. «Τα Νέα», 08.12.1999

Υπουργείου Παιδείας μετέβη στη Μονεμβασιά «προς περιφρούρησιν των εκεί Βυζαντινών και μεταβυζαντινών αντικειμένων...» το 1943 στο πλαίσιο της διαφύλαξης της πολιτισμικής κληρονομιάς. Σε αυτή την πράγματι περιπετειώδη αποστολή που του είχε ανατεθεί στον Βέη, ο ίδιος ανακάλυψε τον 3<sup>ο</sup> κώδικα του ναού του «Ελκομένου» τον οποίο είχε επισημάνει ήδη από τα νεανικά του χρόνια, το 1906<sup>82</sup>. Το 1944 ο Βέης εξέδωσε τον 17<sup>ο</sup> και τελευταίο τόμο του περιοδικού του και αργότερα ξεκίνησε την εκτύπωση του 18<sup>ου</sup> τον οποίο, ωστόσο, δεν κατόρθωσε να ολοκληρώσει.

Ύστερα από τον πόλεμο εξαιτίας των πολιτικών ανωμαλιών ο Βέης υποχρεώθηκε να απομακρυνθεί για δεύτερη φορά μετά το 1935 από τον πανεπιστημιακό χώρο στον οποίο εν συνεχεία δεν επανήλθε. Στοιχεία όπως ήταν ο αυθορμητισμός και ο ζήλος χαρακτήριζαν την ιδιοσυγκρασία του Νίκου Βέη τα οποία όπως αποδείχθηκε από τη σταδιοδρομία του δεν ήταν δυνατόν να ξεδιπλωθούν αποκλειστικά και μόνο εντός του χώρου του πανεπιστημίου.

Μία από τις κοντινότερες γνωριμίες του υπήρξε αυτή από την περίοδο που βρισκόταν στη Γερμανία, με τον Αλέξανδρο Σβώλο ο οποίος έδωσε στον Βέη την ευκαιρία να αντιληφθεί πως ο πνευματικός άνθρωπος εκτός από το να αποτυπώνει τις ιδέες του στο χαρτί είχε τη δυνατότητα να τις εκφράζει και στην καθημερινή του ζωή.

Ο Νίκος Βέης εξακολουθούσε με πολλή προθυμία να παρέχει τη συνεργασία του όχι μόνο σε επιστημονικά περιοδικά αλλά και σε έντυπα εκλαϊκευτικού τύπου σε κάθε περίπτωση με την παράθεση πλούσιας βιβλιογραφίας. Με τον ίδιο τρόπο έγραφε προλόγους και εισαγωγές σε εκδόσεις και ανατυπώσεις νεοελληνικών κειμένων που θα απευθύνονταν στο ευρύτερο κοινό. Ομοίως έγραφε και σε άρθρα και περιοδικά αλλά και στον ημερήσιο τύπο συμβάλλοντας σε μεγάλο βαθμό στη γνωστοποίηση της επιστήμης στον ελληνικό λαό.

Εξαιτίας του ότι είχε παρασυρθεί από τη γοητεία των λεγομένων του Αλέξανδρου Σβώλου, ο Βέης αποφάσισε να στρέψει ένα τμήμα από την καθημερινή

<sup>82</sup> Ν. Α. Βέης, «Ο τρίτος κώδιξ της Μητροπόλεως Μονεμβασίας και Καλαμάτας», ανάτυπο από την Επετηρίδα του Μεσαιωνικού Αρχείου της Ακαδημίας Αθηνών, Αθήνα 1957. Ωστόσο, στο σημείο αυτό πρέπει να τονισθεί πως υπάρχει διαφωνία μεταξύ των ερευνητών για τους Ναούς της Επάνω πόλης. Η Χ. Καλλιγά υποστηρίζει ότι ο ναός της Οδηγήτριας και της Αγίας Σοφίας ταυτίζονται. Επομένως, αρχικά ονομαζόταν Οδηγήτρια και μετά την απελευθέρωση από τους Τούρκους, ονομάστηκε Αγία Σοφία. Βλ. Χ. Καλλιγά, *Μονεμβασιά μία Βυζαντινή Πόλις Κράτος*, Αθήνα 2010, σ. 226. Αντίθετα, ο Ν. Βέης θεωρούσε, ότι υπήρχε Ναός της Οδηγήτριας στην κάτω Πόλη, ο οποίος ήταν καθολικού μοναστηριού με ηγουμένη τη μακαρία Μάρθα και ότι υπήρχε και Ναός επ' ονόματι της Οδηγήτριας στην Επάνω Πόλη, ο οποίος ήταν άλλος από τον ναό της Αγίας Σοφίας. Βλ. Ν. Βέης, «Ο Ελκόμενος Χριστός της Μονεμβασίας μετά των παρεκβάσεων περί της αυτοθι Παναγίας της Χρυσοφίτισης», Δελτίο της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρίας, Αθήνα 1932, περ. Γ', Α', σ. 33-96

του ζώη στον τομέα της πολιτικής. Έτσι εισήλθε εκ νέου στον πολιτικό στίβο και κατά κάποιον τρόπο ακολούθησε την πορεία που είχε και το 1910. Έτσι τόσο η ιδεολογική όσο και η πνευματική ταύτιση που είχε με τον Αλέξανδρο Σβώλο οδήγησε τους δύο άνδρες στο Ε. Α. Μ. παρά το γεγονός ότι ο Βέης είχε δηλώσει δημοσίως σε άρθρο του στην εφημερίδα «Καθημερινή» χαρακτηριστικά ότι:

*«Ουδέποτε ηνέχθην τον φασισμόν, είτε τον ερυθρόν είτε τον λευκόν».*

Ωστόσο, δεδομένου ότι οι καιροί εκείνοι δεν μπορούσαν να αποδεχθούν ελεύθερα πνεύματα όπως ήταν ο Νίκος Βέης, αποτέλεσμα της πολιτικής του δράσης ήταν η οριστική παύση του από το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Αργότερα το 1950 ο Βέης εκτέθηκε ως υποψήφιος βουλευτής του Σοσιαλιστικού Κόμματος ΕΛΔ του Αλέξανδρου Σβώλου και εξελέγη στην Αθήνα<sup>83</sup>.

### 3.1. Το Πανεπιστήμιο Αθηνών στο έπος του 40

Η 28η Οκτωβρίου του 1940 αποτέλεσε ορόσημο για το Πανεπιστήμιο Αθηνών, το οποίο ήδη εκ προοιμίου συνέβαλε αποφασιστικά και με κάθε δυνατό τρόπο στον ελληνοϊταλικό πόλεμο, σε συντονισμό με την ελληνική κοινωνία. Μέσω του πλούσιου Ιστορικού Αρχείου του Πανεπιστημίου Αθηνών αποτυπώνεται η πολυσχιδής συμβολή του, ενώ αποσπάσματα από αυτό έχουν σήμερα έλθει στο φως της δημοσιότητας από το *Αθηναϊκό-Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων*. Η ταραγμένη αυτή περίοδος μεταξύ των ετών 1940-1944 περιλαμβάνει περισσότερα από 30.000 ψηφιοποιημένα και τεκμηριωμένα έγγραφα τα οποία στο σύνολό τους συμπεριλαμβάνονται όλα στο Αρχείο Πρωτοκόλλου και αποτελούν τη ραχοκοκαλιά του πανεπιστημιακού αρχείου, ενώ προοδευτικά αναρτώνται και στο ψηφιακό αποθετήριο *ΠΕΡΓΑΜΟΣ*.

Αφετηρία αποτελεί σε κάθε περίπτωση η εγκύκλιος της 28ης Οκτωβρίου 1940 του Υπουργείου Παιδείας η οποία αφορούσε στη διακοπή των μαθημάτων και, κυρίως, στην υπενθύμιση της διατήρησης των αρχείων του Πανεπιστημίου σε κατάλληλους χώρους του ιδρύματος. Επιπλέον, δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί ότι τα επόμενα χρόνια υπήρξαν, όπως αποτυπώνεται στα έγγραφα του Αρχείου, πολλές και

<sup>83</sup> H. Fleischer, "The "Third Factor". The Struggle for an Independent Socialist Policy during the Greek Civil War", στο: L. Bærentzen, J. O. Iatrides, O. L. Smith, Studies in the history of the Greek civil war 1945-1949, Κοπεγχάγη 1987, σ. 189–212

σημαντικές καταστροφές και κλοπές από τις κατοχικές δυνάμεις στους επιτηρούμενους πανεπιστημιακούς χώρους.

Όσον αφορά στην κινητοποίηση στην οποία προέβη το Πανεπιστήμιο, η πλειοψηφία των φοιτητών του κατατάχθηκε εναντίον του ιταλικού φασισμού, πολεμώντας στο μέτωπο, ενώ οι φοιτητριάς του συνέβαλαν στον αγώνα στα μετόπισθεν. Το προσωπικό του Πανεπιστημίου συμμετείχε στην παθητική αεράμυνα.

Παράλληλα, προσλήφθηκε σημαντικό ποσοστό διδακτικού και διοικητικού προσωπικού, ενώ πολλοί καθηγητές ανέλαβαν εξειδικευμένους ρόλους σε ευαίσθητους τομείς, όπως οι τηλεπικοινωνίες και η ηλεκτροδότηση. Αξίζει να σημειωθεί ότι πανεπιστημιακοί καθηγητές, όπως ο Κωνσταντίνος Τσάτσος, ο Ιωάννης Θεοδωρακόπουλος και ο Ιωάννης Κακριδής, έστειλαν επιστολή στον δικτάτορα Ιωάννη Μεταξά, ζητώντας του να τους επιτρέψει να καταταγούν στο στρατό για να πολεμήσουν. Το αίτημά τους απορρίφθηκε και τους δόθηκε εντολή να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στην «πνευματική επιστράτευση», δηλαδή στη «διαφώτιση» του πληθυσμού και την ενθάρρυνση των στρατευμένων, τομέα στον οποίο συνέβαλαν και πολλοί άλλοι ακαδημαϊκοί.

Τελικά ο Κωνσταντίνος Τσάτσος μετέβη στη Διεύθυνση Ξένου Τύπου για τη συγγραφή προπαγανδιστικών φυλλαδίων σε ξένες γλώσσες<sup>84</sup>. Όταν οι Γερμανοί εισέβαλαν στην Αθήνα, πήγε με την οικογένειά του στο χωριό Βασσαράς της Σπάρτης, με απώτερο σκοπό να μεταβούν μέσω Κυθήρων και Αντικυθήρων στην Κίσαμο. Όταν οι Γερμανοί έφτασαν στη Σπάρτη επέστρεψαν στην Αθήνα και ο ίδιος εργάστηκε στην Εθνική Οργάνωση Χριστιανικής Αλληλεγγύης (ΕΕΧΑ) της Αρχιεπισκοπής και στο συσσίτιο του Πανεπιστημίου. Το 1941, στην επέτειο της 28ης Οκτωβρίου του ίδιου έτους, εκφώνησε ομιλία προς τους φοιτητές του και στη συνέχεια τους συνέστησε να καταθέσουν συλλογικά λουλούδια στο μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη (λόγω της φύλαξης του χώρου, η κατάθεση έγινε στο άγαλμα του Διονυσίου Σολωμού στον Εθνικό Κήπο). Την επόμενη μέρα απολύθηκε από τη θέση του στο Πανεπιστήμιο<sup>85</sup>. Με τη βοήθεια του Αρχιεπισκόπου Δαμασκηνού επέστρεψε στο σπίτι του από το κρησφύγετο όπου κρυβόταν χωρίς να συλληφθεί. Το 1942 ίδρυσε τη Σοσιαλιστική Ένωση μαζί με τους Ξενοφώντα Ζολότα, Γεώργιο Μαύρο, Άγγελο Αγγελόπουλο και Πέτρο Γαρουφαλιά<sup>86</sup>. Κατά τη διάρκεια της

<sup>84</sup> Κ. Τσάτσος, *Λογοδοσία μιας ζωής*, τ. 1, Αθήνα 2000, σ. 279

<sup>85</sup> Γ. Σεφέρης, *Πολιτικό Ημερολόγιο Α' (1935-1944)*, Αθήνα 1992, σ. 40

<sup>86</sup> Κ. Τσάτσος, *ό. π.*, σ. 300

κατοχής συνεργάστηκε με τον Χριστόδουλο Τσιγάντε ως μέλος της επιτροπής που αποτελούσε το σύνδεσμο μεταξύ της κυβέρνησης του Καΐρου και των αντιστασιακών οργανώσεων. Αποξενωμένος ιδεολογικά από το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο, προσέγγισε τον Εθνικό Δημοκρατικό Ελληνικό Σύνδεσμο (ΕΔΕΣ) και την Εθνική και Κοινωνική Απελευθέρωση (ΕΚΚΑ), για τη δραστηριότητά του αυτή διώχθηκε και τελικά κατέφυγε τον Ιούλιο του 1944 στη Μέση Ανατολή, μέχρι το Νοέμβριο του ίδιου έτους.

Ένας ιδιαίτερα κρίσιμος τομέας ήταν αυτός της ιατρικής περίθαλψης των τραυματιών του πολέμου, όπου συγκροτήθηκαν ειδικές επιτροπές, για παράδειγμα για την αντιμετώπιση των κρυοπαγημάτων. Το Αρεταίειο Νοσοκομείο επιτάχθηκε για την περίθαλψη των τραυματιών πολέμου, ενώ το Αιγινήτειο Νοσοκομείο παρείχε κλίνες για την περίθαλψη των ψυχικά ασθενών «από τον πόλεμο».

Εργαστήρια του Πανεπιστημίου, όπως αυτό της Πειραματικής Φαρμακολογίας, τέθηκαν στη διάθεση της ελληνικής άμυνας. Το Εργαστήριο Οργανικής Χημείας, για παράδειγμα, αφιερώθηκε στην παρασκευή πυροσβεστικού αφρού για πολεμικούς σκοπούς.

Το πανεπιστήμιο συνεισέφερε επίσης ένα ιδιαίτερα σημαντικό ποσό στην εκστρατεία συγκέντρωσης χρημάτων που ξεκίνησε το καθεστώς της 4ης Αυγούστου για τη στήριξη της εθνικής άμυνας. Όπως αποτυπώνεται στα έγγραφα του Ιστορικού Αρχείου, το Πανεπιστήμιο μπήκε στον πόλεμο ως σύνολο. Ταυτόχρονα υπήρξαν και ορισμένες άλλες συνέπειες για τη λειτουργία του ιδρύματος, όπως η κατάργηση της διδασκαλίας της ιταλικής και της γερμανικής γλώσσας ή η παύση των διδάκτρων που κατέβαλαν οι φοιτητές.

Οι φοιτητές ήταν παρόντες, αντέδρασαν πράγματι με έντονο τρόπο. Στρατολογήθηκαν στο μέτωπο, τραυματίστηκαν, αιχμαλωτίστηκαν ή και σκοτώθηκαν. Την ίδια μέρα της κήρυξης του πολέμου, ξεκίνησε μια αυθόρμητη φοιτητική διαδήλωση από τα Προπύλαια προς το μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη. Στη συνέχεια κατέβηκε την οδό Σταδίου και προχώρησε προς το Πολυτεχνείο και κατευθύνθηκε προς την *Casa d'Italia*.

Ας μην ξεχνάμε ότι οι φοιτητές του Πανεπιστημίου Αθηνών, αλλά και των άλλων Πανεπιστημίων και Ανωτάτων Σχολών της χώρας, συμμετείχαν ενεργά στην αντίσταση κατά του κατακτητή είτε με ειρηνικούς τρόπους (διαδηλώσεις, διαμαρτυρίες κ.λπ.) είτε με τη συμμετοχή τους σε ένοπλες ομάδες. Είναι γνωστό, για παράδειγμα, ότι το κτίριο της Πανεπιστημιακής Λέσχης στην Ιπποκράτους αποτέλεσε

κέντρο αντιστασιακής δράσης κατά την περίοδο της κατοχής. Στα μέτωπα, διεθνώς, οι εμπόλεμες ζώνες επιβάλλουν λογοκρισία για λόγους εμπιστευτικότητας των στρατιωτικών κινήσεων κ.λπ.

Η λογοκρισία δεν επιβλήθηκε από το καθεστώς λόγω του πολέμου, υπήρχε στο πλαίσιο της συνολικής αυταρχικής πολιτικής της 4ης Αυγούστου. Ωστόσο, ο πόλεμος δημιούργησε νέες ανάγκες και ως εκ τούτου η λογοκρισία μετεβλήθη σε διεθνές χαρακτηριστικό όλων των εμπόλεμων μερών. Υπάρχουν πολλά έγγραφα από το Υπουργείο Παιδείας για την παρουσίαση εκπαιδευτικών στον Διευθυντή της Αστυνομίας Λογοκρισίας για να αναλάβουν υπηρεσία στη λογοκρισία επιστολών από και προς το Μέτωπο. Χαρακτηριστική είναι η επιστολή του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, την οποία ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών διακινεί σε όλους τους καθηγητές, ώστε οι τελευταίοι να καταγράψουν τις εντυπώσεις τους από τις λογοκριμένες επιστολές, ιδιαίτερα σε σχέση με το πατριωτικό τους πνεύμα.

Ήδη από τον Νοέμβριο του 1938, όταν ο ίδιος ο Ιωάννης Μεταξάς ανέλαβε το Υπουργείο Παιδείας προέβη σε απομάκρυνση του προηγούμενου υπουργού, Κ. Γεωργακόπουλο, με συνοπτικές διαδικασίες και με αφορμή τις αντιρρήσεις του τελευταίου για την επιβολή νέου αρχιεπισκόπου. Οι λόγοι όμως είναι βαθύτεροι καθώς ο ίδιος ο Ιωάννης Μεταξάς προσπαθούσε να αποκτήσει τον πλήρη έλεγχο του εκπαιδευτικού μηχανισμού και να προωθήσει το σχέδιο της *EON*. Τα ανάκτορα έκαναν μια συμβιβαστική κίνηση και ο διάδοχος Παύλος έγινε επικεφαλής της *EON* διαλύοντας το Σώμα Προσκόπων στις 11-12-1938, λίγες μέρες μετά την ανάληψη του Υπουργείου Παιδείας από τον Μεταξά (29-11-1938).

Στην ομιλία που εκφώνησε ο Μεταξάς την ημέρα που ανέλαβε το υπουργείο στους ανώτερους υπαλλήλους του τόνισε<sup>87</sup>:

*«Και όποιος θα έχει αντίθετη γνώμη πρέπει να υποταχθεί και να παραδεχτεί τη γνώμη μου... καμία αντίσταση δεν επιτρέπεται πλέον. Γιατί δεν εννοώ μόνο την αντίσταση που δεν μπορεί να φέρει κανείς φυσικά, δηλαδή από τυπική άποψη, αλλά και από εσωτερική άποψη, δηλαδή την έλλειψη ιεραρχίας και υποταγής στη διανοήση. ...Οφείλετε να ξέρετε ότι η Εθνική Οργάνωση Νεολαίας είναι ένας κρατικός θεσμός, το σχέδιό μου, στο οποίο βασίζω τις μεγαλύτερες ελπίδες μου. Πρόσφατα προσπάθησα να τον προσαρμόσω στο σχολείο, ώστε να αλληλοσυμπληρώνονται. Σε αυτό το θέμα,*

<sup>87</sup> Α. Δημαράς, *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε*, Αθήνα 1973. τχ. 158, τ. 2, σ. 190

*κύριοι, είμαι αποφασισμένος, αν προκύψει οποιαδήποτε αντίθεση, να την καταρρίψω με ανελέητο τρόπο. Θα σας παρακαλέσω λοιπόν για το ζήτημα αυτό να μην μου παρουσιαστεί ποτέ καμία αντίθεση από κανέναν εκπαιδευτικό, όχι φανερά βέβαια, που δεν θα το κάνω, αλλά ούτε και να αποσιωπηθεί».*

Παράλληλα, ο Μεταξάς το 1939 είχε συγκροτήσει επιτροπή υπό την προεδρία του Μανώλη Τριανταφυλλίδη για τη σύνταξη της Νεοελληνικής Γραμματικής για τα δημοτικά σχολεία, η οποία εκδόθηκε το 1941.

Στην πραγματικότητα, η εισαγωγή της δημοτικής δεν αποτέλεσε λαϊκό αίτημα. Η πλειονότητα των δασκάλων, λόγω παιδείας και συνήθειας, δεν ήταν πεπεισμένη ότι η δημοτική έπρεπε να εισαχθεί στην εκπαίδευση. Το ίδιο πίστευε και η πλειοψηφία των λαϊκών στρωμάτων. Η εισαγωγή της δημοτικής στην εκπαίδευση από τον Μεταξά οφειλόταν, σύμφωνα με τον Καλαντζή, στο γεγονός ότι ο δικτάτορας προσπαθούσε «να εκδημοκρατίσει και έτσι να κερδίσει τη μεγάλη μερίδα των διανοουμένων της δημοτικής και να χρησιμοποιήσει τη γλώσσα ως μέσο προπαγάνδας».

Το ερώτημα που τίθεται, ωστόσο, είναι αν πράγματι ο Μεταξάς επιθυμούσε να «εκδημοκρατίσει» και να «προπαγανδίσει», ενώ την ίδια στιγμή θα πρέπει να αναρωτηθούμε αν η μερίδα σημαντικών διανοουμένων δημοτικιστών της γενιάς του 1930, όπως ο Μπαστιάς, ο Μυριβήλης, ο Βενέζης, ο Παλαμάς, ο Ξενόπουλος, ο Καραγάτσης, ο Τριανταφυλλίδης, ανέχτηκαν ή συνεργάστηκαν ανοιχτά με τον Μεταξά.

Προς την ίδια κατεύθυνση είναι ενδεικτική η επιστολή του καθηγητή της Νομικής Σχολής και γνωστού νομικού Γιώργου Μαριδάκη, ο οποίος, έχοντας διαβάσει περισσότερες από 1.200 επιστολές, αναφέρεται στον πατριωτισμό που χαρακτήριζε τη συντριπτική πλειονότητά τους, σε βαθμό που παρά τα «ορθογραφικά λάθη και τις αντιφάσεις» που περιείχαν, ο λογοκριτής σημείωνε στο περιθώριο των επιστολών «αντίο».

Το Πανεπιστήμιο ήταν και συνεχίζει να είναι σε συνεχή διάλογο με την ελληνική κοινωνία. Η ομόθυμη συμμετοχή όλων των δυνάμεών του στον πόλεμο είναι χαρακτηριστική τόσο του υψηλού αισθήματος πατριωτισμού όσο και της ανάγκης του ελληνικού λαού να υπερασπιστεί την ελευθερία. Δεν είναι τυχαίο ότι η έναρξη του πολέμου σηματοδότησε ουσιαστικά το τέλος της δικτατορίας του Μεταξά. Και δεν είναι τυχαίο ότι η 28η Οκτωβρίου 1940 αποτέλεσε ημερομηνία

ορόσημο για τη συλλογική μνήμη, ακόμη και στους διχασμένους καιρούς που ακολούθησαν.



## Δ' Κεφάλαιο

### Η παρακαταθήκη του έργου και της δράσης του στον τομέα των Ανθρωπιστικών Επιστημών

Συνοψίζοντας και προβαίνοντας σε μία ολοκληρωμένη σκιαγράφηση της προσωπικότητας και της προσφορά του Νίκου Βέη, του σοφού ανθρώπου<sup>88</sup> και ερευνητή, όπως τον χαρακτήριζαν θα πρέπει για το πεδίο της νοημοσύνης και της επιστημονικής του διάνοησης να αναφέρουμε τα εξής. Πρωτίστως ως πανεπιστημιακός καθηγητής και ακαδημαϊκός επιχείρησε με ιδιαίτερο ζήλο και επιμονή να φέρει τους τροφίμους του σε επαφή με τη βυζαντινή λογοτεχνία και γλώσσα, ενώ σε φροντιστηριακό επίπεδο ο ίδιος δίδαξε βυζαντινά και μεταβυζαντινά κείμενα. Περιελάμβανε επίσης σημαντικά κεφάλαια της νεοελληνικής λογοτεχνίας στο πρόγραμμα διδασκαλίας του. Ίδρυσε τη «*Σχολή Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας*» και αγαπούσε αφάνταστα το έργο του. Το διπλό μάθημα, το πρώτο που εισήχθη στη χώρα μας, εύκολα από τη φύση του πήρε τη θέση που του αναλογούσε.

Όμως για έναν διδαγμένο κύκλο ήταν εξαιρετικά ευρύς, ενώ η διχοτόμηση ήταν αδύνατο να πραγματοποιηθεί επί διδασκαλίας του Νίκου Βέη. Η διδασκαλία του για τα διάφορα άλλα θέματα ήταν μια μετάδοση γνώσεων, όπως ήταν η γραμματική μελέτη, οι βιβλιογραφικές πληροφορίες, ενώ διδασκόταν και μια μέθοδος εξαντλητικής έρευνας για κάθε ζήτημα. Με όλα τα παραπάνω, βέβαια, οι επιστήμονες προετοιμάζονται και ως ερευνητές, γεγονός το οποίο δεν μπορεί να αμφισβητηθεί, αφού συνέβαινε και στις δημοσιευμένες μελέτες του Βέη. Εκείνος ο οποίος θα επιχειρήσει να κατανοήσει τον κλάδο της επιστήμης που πραγματεύεται, θα βρει σε κάθε βήμα τον οδηγό του στο έργο του Νίκου Βέη το οποίο θα αποτελέσει εφελτήριο των επιστημονικών διεργασιών.

Αλλά οι τρόφιμοι της Φιλοσοφικής Σχολής προορίζονταν ώστε να καλύψουν τα κενά της Μέσης Εκπαίδευσης και είχαν ανάγκη ενός μοντέλου και μιας ερμηνευτικής καθοδήγησης για τους φοιτητές που θα σχετιζόταν με την αποκρυπτογράφηση των κειμένων, των βυζαντινών και κυρίως των νεοελληνικών. Και αυτά δεν περιλαμβάνονταν στο πρόγραμμα διδασκαλίας του ειδικού της έδρας. Από την άλλη πλευρά, το ίδιο το μάθημα της βυζαντινής φιλολογίας διδάχθηκε επίσης λεπτομερώς κατά τη διάρκεια της περιόδου διδασκαλίας του Νίκου Βέη

<sup>88</sup> Β. Καραμανωλάκης (Επιμ.), *Νίκος Βέης. Ο σοφός της λεπτομέρειας*, Αθήνα 2018, σ. 58

περιλαμβάνοντας κύκλους οι οποίοι διέφεραν από τους βασικούς και χωρίς προκαθορισμένο σχέδιο ή πρακτικής άσκησης των υποψηφίων ερμηνευτών.

Ο Νίκος Βέης θα πρέπει να αξιολογηθεί και ως επιστήμονας και ερευνητής δεδομένου ότι η συμβολή του υπήρξε πράγματι τεράστια, αφού έχει να επιδείξει μια πλούσια επιστημονική παραγωγή μεγάλης αξίας, που επικεντρώνεται κυρίως σε ελληνικά και ξένα επιστημονικά περιοδικά. Το έργο του Νίκου Βέη χαρακτηρίζεται ως λεπτομερειακό, με έμφαση στη γραμματολογία και στην ακαδημαϊκή εξέταση και τεκμηρίωση των θεμάτων με βιβλιογραφικούς όρους, και έξυπνη ερμηνεία των διαφόρων ζητημάτων από τη βυζαντινή και τη σύγχρονη βιβλιογραφία. Επιπλέον, μέλημά του ήταν η ποικιλία των θεμάτων και η επιστημονική προσέγγισή τους, ενώ επικεντρωνόταν σε έναν επιστημονικό και πρωτότυπο τρόπο αντιμετώπισής τους. Αλλά και τα εγκυκλοπαιδικό λεξικά άρθρα του και τα δημοφιλή άρθρα των εφημερίδων αποτελούν πρότυπα της ευφυΐας και του περιεχομένου. Ό,τι φέρει την υπογραφή του περιβάλλεται με το κύρος της αυθεντίας.

Σημαντική ήταν και η συμβολή του στην ανάδειξη της συνέχειας του Βυζαντίου και του Νέου Ελληνισμού την οποία επιχείρησε να υποστηρίξει μέσω της διδασκαλίας του η οποία ήταν ιδιαίτερος ενδιαφέρουσα εξαιτίας του χαρίσματος που διέθετε ο ίδιος στη μετάδοση των γνώσεων<sup>89</sup>. Στη διδασκαλία υπήρχε μια σαφής συνέχεια από τη μεσαιωνική στη νεοελληνική λογοτεχνία και ιστορία (δίδαξε το 1929-1930 Ιστορία της Βυζαντινής Φιλολογίας και Ιστορία της επιβίωσης κατά τα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας). Δίδασκε γενικά ιστορία της βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας, ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας (από τον Σολωμό έως τη σύγχρονη εποχή με έμφαση στον Παλαμά), βυζαντινή υμνολογία και αγιολογία. Ένα σημαντικό μέρος των μαθημάτων του ήταν αφιερωμένο στην ερμηνεία: επιγραφές, βυζαντινά και νεοελληνικά κείμενα, είτε λόγια, είτε προφορικά ή λαϊκά, ενώ δίδαξε και ιστοριογραφία της νεοελληνικής.

Επιπλέον, δίδαξε και ιστοριογραφία των νεοελληνικών χρόνων, με έμφαση στην Επανάσταση του 1821, καθώς και γεωγραφική βιβλιογραφία για τον ελληνικό χώρο κατά τους μεσαίους αιώνες. Στη διδασκαλία του χρησιμοποιούσε χωρίς διαφοροποίηση και τους δύο όρους: Βυζαντινός και Μέσος περίοδο. Στη φροντιστηριακή του διδασκαλία, συνεχίζοντας το έργο του Λάμπρου, ο Βέης ασχολήθηκε κυρίως με τη βυζαντινή παλαιογραφία αλλά και με διπλωματική και

<sup>89</sup> Κ. Θ. Δημαράς, «Σωκράτης Κουγέας», εφημ. «*Το Βήμα*», 18 Νοεμβρίου 1966

πατυρολογική, ενώ πραγματοποιούσε γενικές ασκήσεις. πάνω στο θέμα της μεσαιωνικής και σύγχρονης λογοτεχνίας. Ο Νίκος Βέης ήταν ο πρώτος καθηγητής (προηγήθηκε ο ιστορικός Ιωάννης Συκουτρής) που πραγματοποίησε φροντιστήρια «σε στενό κύκλο».

Μπορούμε όμως δικαίως να περιμένουμε από έναν επιστήμονα του κύρους του Βέη να μπορεί να πει τη γνώμη του, μετακινώντας τον «βαρύ του οπλισμό» του προς πιο συνθετικά και μόνιμα έργα, καθώς και από το Σπουδαστήριό του και το Φροντιστήριο να παράγει εκδόσεις κειμένων με σημειώσεις από τον βυζαντινό και νεοελληνικό κύκλο, ή ακόμη να σχεδιάσει μια μελλοντική έκδοση των πιο λογικών δημόσιων κειμένων της βυζαντινής εποχής, για χρήση των Ελλήνων πρωτίστως και γιατί όχι των ξένων, όπως είναι για παράδειγμα οι εκδόσεις και άλλα. Αυτό δεν απασχολούσε τον Βέη και θα ήταν δυνατόν να εξηγήσει, αν δεν λάβουμε υπόψη μας το μεγάλο και μόνιμο πάθος του για έρευνα μέχρι λεπτομερούς γραμματολογικής εξάντλησης κάθε θέματος. Αυτό σημαίνει ότι ο Βέης είχε σπαταλήσει το χρόνο του στην κατασκευή επιμέρους μελετών, αλλά δεν κατόρθωσε να δημιουργήσει ένα σύνθετο έργο αφού πέθανε.

Προκειμένου να υπάρχει μία σαφής εικόνα για τον Νίκο Βέη ως προσωπικότητα είναι αναγκαίο να αναφερθούμε και στα πατριωτικά του αισθήματα ως άνθρωπος. Εφόσον κρίνουμε από το έργο του το οποίο έχει παραδοθεί ως παρακαταθήκη διαπιστώνεται ότι Νίκος Βέης ήταν ένας «φανατικός» Έλληνας. Τον διακατείχε σε κάθε σελίδα των σπουδών του και σε κάθε φράση των γραπτών του πίστη στην Ελλάδα, της οποίας το μεγαλείο επιχειρούσε μέσα από τις έρευνές του να προβάλλει πειστικά ενώπιον κάθε επιστήμονα. Για το σκοπό αυτό αγωνιζόταν και μέσα από τα λόγια του και με τη δια βίου διδασκαλία του. Η σύντομη παρένθεση των πολιτικών μπορεί να θεωρηθεί ως παρέκκλιση από την αποκλειστική εθνική του αφοσίωση και απόκλιση από την επιστημονική του πορεία. Ως άνθρωπος, άλλωστε, ήταν χριστιανός και αγαπητός από τους φίλους του, ένας ευφυής αλλά και ευχάριστος σε όσους δεν τον συμπαθούσαν. Για όλους αυτούς τους λόγους το πένθος της ελληνικής επιστήμης είναι και το κενό που αφήνει ο θάνατος της Βέης είναι δύσκολο να καλυφθεί.

Στην απόπειρα αυτής σκιαγράφησης της προσωπικότητας του Νίκου Βέη δεν θα πρέπει απλώς να αναζητηθεί το βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμά της, το νήμα εκείνο το οποίο συνδέει κάθε έκφανση της παρουσίας του και το οποίο τον κάνει ξεχωριστό, αφού ο ίδιος πρόκειται για μία ιδιαίτερη μορφή της επιστήμης. Ως

πολυσχιδής προσωπικότητα ο Νίκος Βέης και με επιστημονική συμβολή η οποία είχε πολλές προεκτάσεις πολλοί ήταν εκείνοι οι οποίοι μιλούσαν για το ήθος, την ευγένεια και την αφοσίωσή του. Ο Κ. Θ. Δημαράς έγραφε χαρακτηριστικά:

*«Θαρώ πως εστάθηκε ο άνθρωπος που δεν βαρέθηκε ποτέ»*

Ενώ λίγες ημέρες ύστερα από τον θάνατο του Νίκου Βέη κάνοντας τον απολογισμό του σημείωνε τα ακόλουθα:

*«Ένας διονυσιασμός τον συνέιχε όταν πλησίαζε το αντοκείμενο των μελετών του, μια αληθινή εμπνοή τον κατείχε όταν εμιλούσε για τα θέματα που του ήταν αγαπητά, όταν τα εστοχαζόταν».*

Σε διάλογο με τον εαυτό του ο Νίκος Βέης σημείωνε τα εξής:

*«Μακάρι να πεθάνω κ' εγώ όπως ο πατέρας μου: όρθιος επάνω σε διδακτική έδρα λέγοντας τ' αληθινά και τα ωραία, συγκινώντας πιστούς διαδόχους...»*

Στο σημείο αυτό είναι χρήσιμο να παρατεθεί ορισμένες από τις μελέτες και δημοσιεύσεις του Νίκου Βέη οι οποίες αποτελούν παρακαταθήκη στον τομέα των επιστημών:

1) Βυζαντινοί έπιγραφαί Γορτυνίας μεθ' υπομνημάτων, «Vizantijskij Vremennik », ΙΑ' (1904), σ. 63-72, 384-385

2) Προσθήκαι και διορθώσεις εις τό Plan eines Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeit, «Byz. Zeitschrift», XV (1905), σ. 446-490

3) Ανέκδοτα βυζαντινά μολυβδόβουλλα, «Journal International d'Archeologie Numismatique», VIII (1907), σ. 49-54, X (1909), σ. 335-336, XI (1911), σ. 1-24

4 ) Μνεΐαι τοῦ Ἄστρουσ κατά τους μέσους αιώνας και τά παρ' αυτό κάστρα. Τό τοπωνυμικόν "Αρια, «Byz. Zeit.», XVII (1908), σ. 92-107

5 ) Τό « περί τής κτίσεως τής Μονεμβασίας » χρονικόν. Αί πηγαί και ιστορική σημαντικότης αὐτοῦ, « Βυζαντίς», Α' (1909), σ. 57- 105

6) Πεντήκοντα χριστιανικών και βυζαντιακών επιγραφών νέαι αναγνώσεις, « Αρχαιολογ. Έφημερίς», 1911, σ. 177- 185, 245

7) Βυζαντινοί ζωγράφοι προ τής Αλώσεως. Συμβολή εις τήν ιστορίαν τής βυζαντινής γραφικής, «Βυζαντίς», Β' (1911-12), σ. 457 -473

8) Υπήρχε jus primae noctis παρά Βυζαντινοῖς; «Byz. Zeit.», XXI (1912), σ. 169- 186.

9) κώδιξ τής ορθοδόξου Ἐκκλησίας Ἄνδρου και Συρου, « Vizantijskij Vremennik», XX (1913), σ. 208-246

10) Κριτικά και διορθωτικά εις βυζαντινά κείμενα, αυτόθι, σ. 58-69

11) Οί κτίσται ἐν Σέρραις πυργου τής αὐγούστης Ελένης, αυτόθι, σ. 302 - 319

12) Γραφαι κα'ι νέον τέμαχος τής επι τή ἀλώσει τής ΚΠόλεως μονωδίας τοῦ νομοφύλακος Ἰωάννου διακόνου τοῦ Εὐγενικοῦ κατά κώδικα τών Μετεώρων, αυτόθι, σ. 319-327

13) Zur Sigillographie der byzantinischen Themen Peloponnes und Hellas, αυτόθι, XXI (1914-1915), σ. 90-110, 192-235.

14) Beitrage zur kirchlichen Geographie Griechenlands im Mittelalter und in der neueren Zeit, « Oriens Christianus », νέα σειρά, τ. V (1915), σ. 238-278

15) Prosopographisches, Hagiographisches und Kunstgeschichtliches iiber den hi. Bessarion, den Metropolit von Earissa (f 1540), «Byz.-Neugr. Jahr. », IV (1923), σ. 351-400

16) Sur quelques eveches suffragants de la Metropole de Trebizonde, « Byzantion », I (1924), σ. 117 -137

17) Λέων-Μανουήλ Μακρός, επίσκοπος Βελλάς.—Καλοσπίτης, μητροπολίτης Λαρίσης.—Χρυσοβέργης, μητροπολίτης Κορίνθου, ΕΕΒΣ, Β' ( 1925), σ. 122- 148

18) Αί επίδρομαί τών Βουλγάρων υπό τον τζάρων Συμεών και τά σχετικά  
 Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly  
 17/03/2023 22:17:48 EET - 79.107.158.98 464 X. Πατρινέλη σχόλια τοῦ Ἄρεθα  
 Καισαρείας, « Ελληνικά», Α' (1928 ), σ. 337 - 370

19) Αί πασχάλια επιγραφαί τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης καί μητροπολίτης αὐτῆς Ἰσίδωρος Γλαβάς (f 1396 ), « Byz. - Neugr. Jahr. », VIII (1928-1929), σ. 140-160

20) Ein verkannter Dorfname in der Chronik des Georgios Phrantzes, αὐτόθι, σ. 261 - 265

21) Ἐλκόμενος Χριστός τῆς Μονεμβασίας μετὰ παρεκβάσεων περὶ τῆς αὐτόθι Παναγίας τῆς Χρυσσαφίτισης, αὐτόθι, X (1932- 1933), σ. 199-262

22) μονή τοῦ οσίου Λουκά τοῦ Στειριώτου καί ἐκκλησιαστική κοινότης τῆς Παναγίας τῆς Ναυπακτιωτίσης, Ἰωάννης Απόκαυκος καί Κυριάκος ἐξ Ἀγκώνος, αὐτόθι, XI (1934-1935), σ. 179-192 δ.

23) Περί τοῦ ιστορημένου χρησμολογίου τῆς Κρατικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βερολίνου καί τοῦ θρύλου τοῦ Μαρμαρωμένου Βασιλιά, αὐτόθι, XIII ( 1936-1937), σ. 203- 244

24) Nikodemos Babatenis aus Eebadeia, weiland Bischof von Helos, αὐτόθι, σ. 67-80

25) Ἀντιβολαί βυζαντινῶν κειμένων, ΕΕΒΣ, ΙΔ' (1938), σ. 331-341

26) Megara- Magara (Zu Hierokles'Synecdemos 645,12), « Byz. Neugr. Jahr.», XV (1938-1939), σ. 196-209, XVII (1944), σ. 50-52

27) Zum Bericht des E. Chalkokondylis über den Feldzug Murads II gegen Morea, αὐτόθι, σ. 234-241

28 ) Corpus der griechisch- christlichen Jusriften von Helas, τόμ. Α', Athen 1940, σ. 128

29) Το « μεγάλο ρεμπελιό» τῆς Σμύρνης κατά νεωτάτας ἐρεῦνας, «Μικρασιατικά Χρονικά», Δ' ( 1948 ), 411 -422. Ἄλλας ἀναγραφάς βλ· ἐν ΕΕΒΣ, ΙΘ' (1949), σ. 363, ' (1950), σ. 360, ΚΒ' (1952), σ. 349

## Επίλογος

Συνοψίζοντας στη διπλωματική αυτή εργασία μελετάται η πολυσχιδής προσωπικότητα του πανεπιστημιακού καθηγητή Βυζαντινής ιστορίας και Νεοελληνιστή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών Νίκου Βέη (1883-1958). Ο Νίκος Βέης με καταγωγή από την Αρκαδία (Τρίπολη ή Μεγαλόπολη) υπήρξε εξέχων καθηγητής της Βυζαντινολογίας και ακαδημαϊκός με σημαντική συμβολή τόσο στον τομέα των ανθρωπιστικών επιστημών όσο και στον πολιτικό στίβο στον οποίο δραστηριοποιήθηκε στο Ε. Α. Μ. κατά την περίοδο της Κατοχής.

Ο Νίκος Βέης, αφού οι οικογένειά του μετακόμισε μόνιμα στην Αθήνα, ο ίδιος σπούδασε στη Βαρβάκειο, ενώ από τα χρόνια που ήταν ακόμα στο σχολείο είχε εκδηλώσει το ενδιαφέρον του για την παλαιογραφία και τους επιμέρους κλάδους της. Στο πλαίσιο αυτό αργότερα προσέφερε και εθελοντική εργασία στην Εθνική Βιβλιοθήκη (τμήμα χειρογράφων), καθώς επίσης και στο Επιγραφικό Μουσείο. Το 1901 φοίτησε στη Φιλοσοφική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών σπουδάζοντας Φιλολογία. Από το χρονικό σημείο εκείνο και μετά ξεκίνησε τα ερευνητικά του ταξίδια στην Πελοπόννησο διερευνώντας το αρχαιολογικό υλικό και δημοσιεύοντας άρθρα σχετικά με τις βυζαντινές και νεοελληνικές σπουδές σε περιοδικά όπως ο «*Νουμάς*» και τα «*Παναθήναια*».

Το 1908 ανακηρύχθηκε διδάκτωρ της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, ενώ μεταξύ των ετών 1908-1909 είχε εγκατασταθεί στη Γερμανία όπου ασχολήθηκε εκτεταμένα με την κωδικοποίηση των χειρογράφων και των κωδίκων των μονών των Μετεώρων. Το 1910 και με αφορμή το αγροτικό ζήτημα αποφάσισε να θέσει υποψηφιότητα για βουλευτής Καρδίτσας-Τρικάλων-Καλαμπάκας με το Λαϊκό και Εργατικό Κόμμα αν και τελικά δεν κατόρθωσε να εκλεγεί. Το 1911 ταξίδεψε εκ νέου στο Βερολίνο για μεταπτυχιακές σπουδές, όπου παρέμεινε για 14 χρόνια διδάσκοντας Βυζαντινή και Μεσαιωνική Ελληνική Φιλολογία. Τότε γνώρισε και τον Αλέξανδρο Σβώλο με τον οποίο ανέπτυξε στενή φιλία και το 1920 ξεκίνησε να εκδίδει το περιοδικό με τίτλο «*Βυζαντινά και Νεοελληνικά Χρονικά*» μέχρι το 1925 όταν εξελέγη καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών στην έδρα της Μεσαιωνικής και Νωτέρας Ελληνικής Φιλολογίας.

Με το ξέσπασμα του πολέμου το 1940 μετέβη στο μέτωπο στη Βόρειο Ήπειρο ως πολιτικά επιστρατευμένος, παραμένοντας στο Αργυρόκαστρο προκειμένου να

διαφυλάξει την πολιτισμική κληρονομιά, εντοπίζοντας και περιγράφοντας τις ελληνικής επιγραφές και τα χειρόγραφα της περιοχής.

Το 1941 ανακηρύχθηκε τακτικό μέλος στην Ακαδημία Αθηνών και κατά τη διάρκεια της Κατοχής συνδέθηκε με το ΕΑΜ. Παρά το γεγονός ότι ύστερα από την απελευθέρωση συμμετείχε σε Δημοκρατικούς Συλλόγους, εντούτοις το 1946 οι σχέσεις του με το Πανεπιστήμιο σταμάτησαν εξαιτίας της πολιτικής του πορείας. Ο Νίκος Βέης πέθανε στην Αθήνα στις 12 Οκτωβρίου του 1958 ύστερα από μια επώδυνη ασθένεια η οποία τον είχε ταλαιπωρήσει για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα.



## Πηγές και Βιβλιογραφία

### A. Πηγές

#### 1. Δημοσιευμένες Πηγές

Συλλογή η οποία τιτλοφορούνταν ως *Αρκαδικά γλωσσικά μνημεία. Δημώδη άσματα Φιγαλίας μεθ' υπομνημάτων στο «Δελτίον Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας»*, τ. 6, 1903, σ. 209-276

*Φιλοσοφική Σχολή του Αθήνησι Πανεπιστημίου, Εκθέσεις της Επιτροπείας περί της πληρώσεως της κενής τακτικής έδρας της Βυζαντινής Ιστορίας*, Αθήνα 1924

ΠΣΦΣ, συνεδρίαση 30<sup>ης</sup> Μαΐου 1931

#### 2. Εγκυκλοπαίδειες-Λεξικά

Τουλουμάκος, Π., «Παύλος Καρολίδης», Εγκυκλοπαίδεια της Μικράς Ασίας – Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού

#### 3. Απομνημονεύματα, Ημερολόγια και Εκθέσεις Συγχρόνων

Προσωπικόν Αρχείον Κ. Αμάντου, το οποίο φυλάσσεται στο Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού (ΚΕΜΝΕ) της Ακαδημίας Αθηνών

#### 4. Διαδικτυακές Πηγές

<https://www.tovima.gr/2018/01/10/culture/nikos-beis-o-sofos-tis-leptomereias/> ημερομηνία προσπέλασης 19.06.2023

<https://www.tanea.gr/1999/12/08/greece/afierwma-o-ellinikos-20os-aiwnas-ta-proswpa-48/> ημερομηνία προσπέλασης 19.06.2023

[https://www.vlioras.gr/Personal/Interests/KalampakaMeteora/1999\\_12\\_08\\_Ne\\_a\\_Veis.htm](https://www.vlioras.gr/Personal/Interests/KalampakaMeteora/1999_12_08_Ne_a_Veis.htm) ημερομηνία προσπέλασης 19.06.2023 ημερομηνία προσπέλασης 19.06.2023

## **B. Βιβλιογραφία**

Βέη Μ. Ν., *Η εκ Μετεώρων έκθεσις του Νίκου Α. Βέη προς την Βασιλικήν Ακαδημίαν των Επιστημών του Μονάχου. Περί νέων ιστοριοδιφικών αυτού ερευνών εν Θεσσαλία, μετά τας των ετών 1908 και 1909*, Αθήνα 1910

Βέης Ν., «Συμβολή εις την ιστορίαν των μονών των Μετεώρων», «*Βυζαντίς*», Α' (1909)

Βέης Ν. Α., «Κατάλογος των χειρογράφων κωδίκων της Αγιωτάτης Μητροπόλεως Αργυροκάστρου», Ανάτυπο από την Επετηρίδα του Μεσαιωνικού Αρχείου της Ακαδημίας Αθηνών, Αθήνα 1953

Βέης Ν. Α., «Ο Ελκόμενος Χριστός της Μονεμβασίας μετά των παρεκβάσεων περί της αυτόθι Παναγίας της Χρυσافرτίσεως», Δελτίο της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρίας, Αθήνα 1932

Βέης Ν. Α., «Ο τρίτος κώδιξ της Μητροπόλεως Μονεμβασίας και Καλαμάτας», ανάτυπο από την Επετηρίδα του Μεσαιωνικού Αρχείου της Ακαδημίας Αθηνών, Αθήνα 1957

Βέης Ν. Α., «Βυζαντινοί ζωγράφοι προ της Αλώσεως. Συμβολή εις την ιστορίαν της Βυζαντινής γραφικής» στο: «*Βυζαντίς*», τ. Β', (1911-1912), σ. 457-473

Βέης Ν. Α., «Το περί της κτίσεως Μονεμβασίας Χρονικόν, πηγαί και ιστορική σημαντικότης αυτού, στο: «*Βυζαντίς*», τ. Α', 1909

Δημαράς Α., *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε*, Αθήνα 1973

Δημαράς Κ. Θ., «Σωκράτης Κουγέας», εφημ. *Το Βήμα*, 18 Νοεμβρίου 1966

*Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. 5 (1853)

Καλλιγά Χ., *Μονεμβασία μία Βυζαντινή Πόλις Κράτος*, Αθήνα 2010

Καλογιάννης Γ. Χ., *Ο «Νουμάς» και η εποχή του (1903-1931): γλωσσικοί και ιδεολογικοί αγώνες*, Αθήνα 1984

Καραμανωλάκης Β. Δ., *Η συγκρότηση της ιστορικής επιστήμης και η διδασκαλία της ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1837-1932)*, Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών, Αθήνα 2006

Καραμανωλάκης Β., (Επιμ.), *Νίκος Βέης. Ο σοφός της λεπτομέρειας*, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα 2018

Καρούζου Σ., «Νίκος Βέης: Μια σκιαγραφία», *Πελοποννησιακά* 3-4 (1958-1959)

Καστρινάκη Α., *Οι περιπέτειες της νεότητας. Η αντίθεση των γενεών στην ελληνική πεζογραφία (1880-1945)*, Αθήνα 1995

Καψωμένος Σ., Τατάκης, Β. Ν., «Βογιατζίδης Ιω.», *Χρονικά του Πειραματικού Σχολείου του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*, 1969

Κιουσοπούλου Τ., «Οι βυζαντινές σπουδές στην Ελλάδα», στο: Ό. Γκράτζιου, Α. Λαζαρίδου, *Από τη Χριστιανική συλλογή στο Βυζαντινό Μουσείο. Κατάλογος έκθεσης*, Αθήνα, Υπουργείο Πολιτισμού, Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, 2006

Κοραής Α., *Πρόδρομος ελληνικής βιβλιοθήκης*, Παρίσι 1805

Κριαράς Ε., «Έκθεσις περί του έργου του Μεσαιωνικού Αρχείου», *Επετηρίς του Μεσαιωνικού Αρχείου* 1, (1939)

Μιστριώτης Γ., *Περί εννόμου αμόνης της εθνικής γλώσσης*, Αθήνα 1911

Μπαλάνος Δ., «Σπυρίδων Π. Λάμπρος», στο: *Ηπειρωτικά Χρονικά*, Αθήνα 1929

Παίζη-Αποστολοπούλου, Μ., «Νίκος Βέης: Από τη φιλολογία στον κοινωνικό στίβο, εφημ. «Τα Νέα», 08.12.1999

Παπουλίδης Κ., *Πορφυρίου Ουσπένσκι αγιορειτικών εποπτεία*, Άγιον Όρος 2005

Σαρδέλης Κ., «Τα Μοναστήρια των Μετεώρων και ο Νίκος Βέης», περιοδικό «*Νέα Εστία*», τ. 128, (1990)

Σβορώνος Ν. Γ., *Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας*, Αθήνα 1976

Σεφέρης Γ., *Πολιτικό Ημερολόγιο Α' (1935-1944)*, Αθήνα 1992

Σφυρόερα Σ. Ν., *Κωνσταντινούπολη, Πόλη της Ιστορίας*, Αθήνα 2006

Τριανταφυλλίδης Μ., «Η γλώσσα μας στα σχολεία της Μακεδονίας», *Δελτίο του Εκπαιδευτικού Ομίλου 5*, (1915)

Τριανταφυλλίδης Μ., «Η παιδεία μας και η γλώσσα της», *Δελτίο του Εκπαιδευτικού Ομίλου 2*, (1912)

Τσάτσος Κ., *Λογοδοσία μιας ζωής*, τ. 1, Αθήνα 2000

Τωμαδάκης Ν. Β., «Δαίδων Ι. Κουκουλέ, και Ι. Τ. Παμπόυκης, «Βιβλιογραφία Φαίδωνος Ι. Κουκουλέ 1905-1954», *Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών*: «Κανίσκιον Φαίδωνι Ι. Κουκουλέ, 23, (1953), σ. 7-33

Φωτιάδης Φ., *Το γλωσσικό ζήτημα και η εκπαιδευτική μας αναγέννηση*, Αθήνα 1902

Χατζηδάκης Γ., στην «Εκθεσι του Γλωσσικού διαγωνισμού της εν Αθήναις γλωσσικής Εταιρείας, ανάτυπον περ. «Αθηνά», 1903

Χρήστου Θ., «20ός αιώνας - Ένας αιώνας γερμανικής ιστορίας;», στην: *Τομή 301*, τχ. 2 (1990), σ. 89-91

Χρήστου Θ., «Απόψεις σχετικά με την οργάνωση της εκπαίδευσης στις απαρχές της ίδρυσης του νεοελληνικού κράτους», στα: *Πρακτικά του ΙΑ' Πανελληνίου Ιστορικού Συνεδρίου*, Θεσσαλονίκη 1991, σ. 105-120

Χρήστου Θ., «Ο Κ. Δ. Σχινάς και η πρώτη Πρυτανεία στο Οθώνειο Πανεπιστήμιο (1837- 1838)», στα: *Ιστορικά*, τχ. 17 (1992), σ. 371-384

Χρήστου Θ., «Ο θεσμός του Οδηγού Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Αθηνών» στα: *Πρακτικά του ΙΔ' Πανελληνίου Ιστορικού Συνεδρίου*, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 601-613

Χρήστου Θ., *Τα σύνορα του Ελληνικού Κράτους και οι διεθνείς συνθήκες (1830-1947)*, Αθήνα 1999

Χρήστου Θ., *Προσεγγίσεις στη Νεότερη Ελληνική Ιστορία. Από το Ρήγα Βελεστινλή (1757-1798) έως την εμπλοκή της Ελλάδας στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1940-1941)*, Αθήνα 2001

Χρήστου, Θ., «Πανεπιστήμιο Αθηνών: «Το Πανεπιστήμιο της Ανατολής» στην: Πεμπτούσια, αρ. τχ. 6 (2001), σ. 103-107

Χρήστου Θ., *Ο ρόλος των Νέων στο Μέτωπο, την Κατοχή και την Αντίσταση (1940 - 1944) - Τα πολιτικοστρατιωτικά τεκμήρια*, τ. 1 Αθήνα 2016

Χριστοφιλοπούλο Α., «Οι βυζαντινές σπουδές στο Πανεπιστήμιο Αθηνών κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου», *Νέα Εστία* 136, (1994), σ. 983-991

Bees N. A., *Beiträge zur kirchlichen Geographie Griechenlands im Mittelalter und in der neuen Zeit*, Oriens Christianus, Halbjahreshefte für die Kunde des christlichen Orients, Λειψία 1915

Bees N. A., *Kunstgeschichtliche Untersuchungen über die Eulalios Frage und den Mosaikschmuck der Apostelkirche zu Konstantonopel*, Repertorium für Kunstwissenschaft, Bd. XXXIX, Βερολίνο 1917

Boubous, G. D., “Neo-Hellenic Society in Early Greek Marxist Analysis, στο: G. Skliros, G. Kordatos (1907-1930), Αθήνα 1996

*Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher*, Internationales Wissenschaftliches Organ, Unter Mitwirkung Zahlreicher Fachgenossen, Herausgegeben von Dr. Phil. Nikos A. Bees, Berlin-Wilmersdorf 1920

Carabott P., “Politics, orthodoxy, and the language question in Greece: the Gospel Riots of 1901”, *Journal of Mediteranean Studies* 3

Dölger F., August Heisenberg, στο: *Jahresbericht über die Fortschritte der klassischen Altertumswissenschaft*, τ. 241, (1933), σ. 25–55

Ersch S., Gruber, J. G., *Allgemeine Enzyklopädie der Wissenschaften und Künste*. Unveränderter Nachdruck der Ausgabe, Λειψία 1818–1889

Fleischer H., “The "Third Factor". The Struggle for an Independent Socialist Policy during the Greek Civil War”, στο: L. Bærentzen, J. O. Iatrides, O. L. Smith, *Studies in the history of the Greek civil war 1945-1949*, Κοπεγχάγη 1987

Gerber A., ‘Gustav Adolf Deissmann (1866-1937) and the revival of archaeological excavations at Ephesus after the First World War’, *Jahresheft des österreichischen archäologischen Institutes*, 75, (2007), σ. 39-46

Gerber A., *Deissmann the Philologist*, Βερολίνο 2010

Heuzey L., *Mission archeologique de Macedonie*, Παρίσι 1876

Horrocks G., *Greek: A History of the Language and its Speakers*, Λονδίνο 1997

Krumbacher K., *Griechische Reise. Blätter aus dem Tagebuche einer Reise in Griechenland und in der Türkei*, Βερολίνο 1886

Krumbacher K., 'Michael Glykas. Eine Skizze seiner Biographie und seiner litterarischen Thätigkeit nebst einem unedierten Gedichte und Briefe desselben', *Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Philologische und Historische Klasse* 3 (1894) σ. 392-460

Mackridge P., “Katharevousa (c. 1800-1974). An Obituary for an Official Language”, στο: M. Sarafis, E. Martin, (Επιμ.), *Background to Contemporary Greece*, τ. 1, Λονδίνο 1990

Mackridge P., *Language and National Identity in Greece, 1766-1976*, Οξφόρδη 2009

Muralt E. de, “Essai de chronologie Byzantine 1057-1453”, *Revue de Théologie et de Philosophie et Compte-rendu des Principales Publications Scientifiques*, τ. 7, (1854)

Prinzing G., 'Ad fontem. Zum Gründungsjahr des Münchner "Seminars für Mittel- und Neugriechische Philologie"', στο: H. Lamm (Επιμ.), *40 Jahre Deutsch-Griechische Gesellschaft, Germano-Helleniko Syllogos*, Βισμπάντεν 1959–1999

Propyläen Weltgeschichte, Eine Universalgeschichte von den Anfängen bis zur Nachkriegszeit, 12 Bände. Propyläen-Verlag, Βερολίνο 1960–1965

Soulis G. C., *The Serbs and Byzantium during the Reign of Tsar Stephen Dušan (1331–1355) and his Successors*, Ουάσινγκτον 1984

Uspenskij P., *Περιήγηση στις μονές των Μετεώρων το 1859*, (μτφρ. από τα ρωσικά: Ε. Δεμίρη, Δ. Δημητρίου, σχόλια: Ν. Ζδάνης), *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 54 (2008)

## Παράρτημα

### Αποσπάσματα από τη μελέτη του Νίκου Βέη με τίτλο «Μνείαι του Άστρους κατά τους Μέσους Αιώνας και τα παρ' αυτό κάστρα. Το τοπωνυμικόν «Άρια»

Περί της πρώτης μνείας του Άστρους, της εν τη αρχαία Θυρεάτιδι γνωρίμου και ανθήρας κόμης, εχομεν ίδιον σημείωμα του κ. Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου δημοσιευθέν κατά πρώτον μεν γερμανιστί εν τη *Byzantinische Zeitschrift*, έπειτα δε και έλληνιστί εν ταις Μικταίς Σελίσιν αυτού. Εν τω οημειώματι εκείνω φαίνεται ό κ. Λάμπρος παραδεχόμενος ως βεβαίαν την μνείαν του περί ου ο λόγος κτίσματος εν τη Γεωγραφική αφηγήσει του Κλαυδίου Πτολεμαίου, ήτις μνεία είς αρχαιότερους μάλιστα χρόνους έθεωρειτο λίαν ύποπτος και δη ως εκ γλωσσήματος προκύψασα. Αλλ' αν ύπάρχη τις — λέγει ο κ. Λάμπρος — ό μη αποδεχόμενος ως άναμφηρίστως γνησίαν την μνείαν του πολίσματος παρά τω Πτολεμαίω, πρέπει να κατέλθη πολλούς αιώνας, ίνα εύρη την πρώτην μνείαν του Άστρους. Ευρίσκεται δέ αυτή εν τινι χρυσοβούλλω του αύτοκράτορος Ανδρόνικου Β' Παλαιολόγου έκδεδομένω εν ετει 1293, δι ου παρέχεται είς τον μητροπολίτην Μονεμβασίας το αξίωμα έπαρχου της Πελοποννήσου και καθορίζονται υπέρ αυτού τα είς το αξίωμα εκείνο συμπαρομαρτούντα εκκλησιαστικά δίκαια.

[...] Ήδη ελθωμεν είς το ζήτημα περί της θέσεως τον κάστρου *la Estella* (= το Άστρος), όπερ, ως προείρηται, εκτισεν ο πρίγκιψ Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος προς υποταγήν των Τσακώνων, *suso en las montanyas* (= επάνω είς τα όρη), ώς ρητώς μνημονεύει ή άραγωνιακή παραλλαγή του Χρονικού του Μορέως. Ή τόσον δε ρητή μνεία περί του τόπου, καθ' ον ιδρύθη το φρούριον, δέν δύναται νάναφέρεται είς τα κατά την χερσόνησον του Άστρους περισωθέντα, εν μέρει, μικρά σχετικώς όχρωματικά εργα, άτινα και ανίσχυρα θα ήταν προς τον σκοπόν του Βιλλαρδουίνου, όπως δήλον ότι το φρούριον αυτό κατέχων υπόταξη ευκολώτερον καί κρατή είς υποταγήν τους δυσκάμπτους Τσάκωνας. Όθεν το *castiello la Estella* (=Άστρος) πρέπει ναναζητήσωμεν είς τα ενδότερα της Κυνονρίας *suso en las montanyas*. Και όντως το Άστρος και κατά τους μεσαιωνικούς χρόνους ήτο διμερές. Οπως δηλαδή κατά το θέρος οι κάτοικοι τον σημερινού πολίσματος και ιδίως οι κατοικούντες τα λεγόμενα Καλύβια Άστρους (είτε Άγιαννίτικα) αναγκάζονται ένεκεν των έλωδών πυρετών νάναβαίνωσιν εις τον Άγιον Ίωάννην, την θερινήν πρωτεύουσα του δήμου



Θυρέας, απέχουσιν της παραλίας περί τὰς τεσσάρων ὥρας, οὕτω και του μεσαιωνικοῦ Ἀστρους οἱ κάτοικοι ἀλλοῦ διητῶντο κατὰ το θέρος και ἀλλοῦ κατὰ τον χειμῶνα.

**Αποσπάσματα ἀπό το ἔργο του Νίκου Βέη με τίτλο «Κριτικά και Διορθωτικά εἰς Βυζαντινά Κείμενα»**

**Δ' Εἰς Μιχαήλ Ψελλόν**

Ἐν τῇ Μονωδία εἰς τον πρωτοσύγκελλον και μητροπολίτην Εφέσου κυρ Νικηφόρον κείται ἐκδεδομένον ὑπό Κ. Ν. Σάθα ἐν Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη τομ. Ε', σ. 104: «...ἀ πεπόνηκας περί τε μέτρα και ἔπη, και περί τὰ κατὰ λογάδην συγγράμματα, οὐ μουσῶν ἐμπλεα μόνον...» Πλήν προφανῶς γράφε: καταλογάδην και: Μουσῶν.

Ἐν δικαστική δε τινι κατὰ Ψελλοῦ ἀποφάσει κείται ὑπό Κ. Ν. Σάθα ὡσαύτως, ἐνθ' ἀν. σ. 204, ἐκδεδομένον: ... Οὗτος τοιγαρὸν ὁ ἀνὴρ θυγάτριόν τι εαυτῷ εἰσποιητόν τῇ ευφημίαν πρό πολλοῦ θέμενος, τ' ἦν θέσιν εἰς φύσιν μετήλλαξε... «Πλήν γράφε βεβαίως: Τῇ Ευφημίῳαν. Παρανεγνωρίσθη δῆλον ὅτι ἐνταῦθα το κύριον ὄνομα.

**Θ' Εἰς Νικήταν Χωνιάτην**

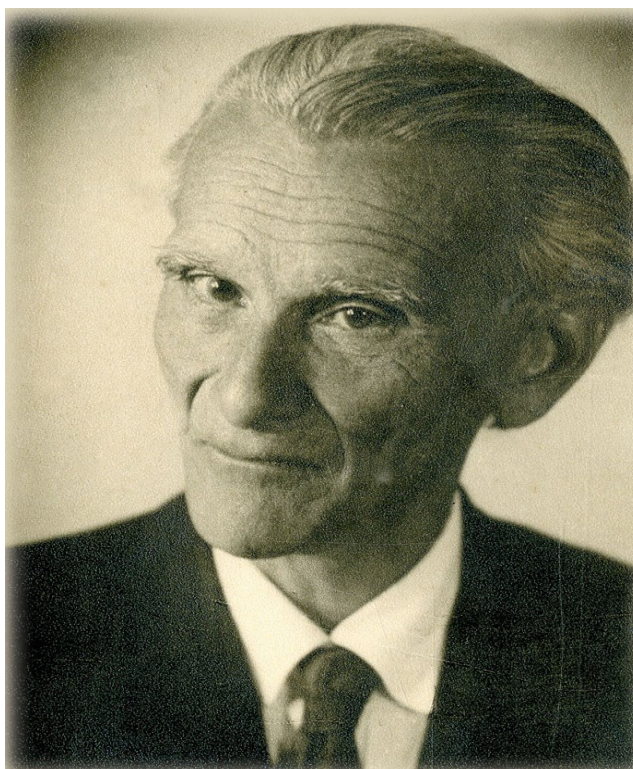
Ἐν τῇ ἐκδόσει του λόγου ἐπὶ τῷ ἀναγνωσθῆναι εἰς τον Λάσκαριν κύρ Θεόδωρον βασιλεύοντα των ἐῶν Ρωμαϊκῶν πόλεων, ὅτε Λατίνοι κατεῖχον τῇ Κωνσταντινοπουπολη, ὁ δε Μυσίας Ἰωάννης κατέτρεχε μετὰ Σκυθῶν τὰς δυσικάς Ρωμαϊκῆς χώρας, ὑπό Κ. Ν. Σάθα ἐν Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, τόμ. Α' (ἐν Βενετία 1872), σ. 119 κείται «...οἱ δε τῇ Δαυϊτική φρεναπατῶμενοι κλήσει, τουναντίον ἀπαν κακογνωμονοῦντες εἰργάσαντο, ταυτόν το ὀρώντες, ὡς εἰ τον ἀληθῶς των θηρίων βασιλεύοντα λέοντα παρεβλέψαντο, ζῶον δε τι ἀνθείλοντο, λεόντειον ὀράν περικείμενον. Ὀντως λαός μωρός και οὐχί σοφός ὁ λεῶς οὗτος...» Πλήν γρ.: λεόντειον δοράν.

**Ι' Εἰς Γεώργιον Ἀκροπολίτην**

Ἐκδ. Α. Heisenberg. Τόμ. Α. Ἐν Λειψία 1903, σ. 157. Ἐν ταύτῃ κείται: μέχρι και αὐτοῦ του Ναξιῳῦ ποταμοῦ. Ο ἐχδότης ὑποσημειοῖ ὅτι Ναξιῳῦ] ναξιῳῦ G ἄζε

ιού U Ναξιού post ποταμού pos. ab" . Κατ' έμέ γραπτέον: Ναξιού. Ο καθηγητής μου κ. Σπ. Βάσης («Είς Γεώργιον Ακροπολίτην διορθωτικά» έν Έπετηρίδι του Έθνικού Πανεπιστημίου Αθηνών, τόμ. Β, 1905—1906, σ. 97 και έν ιδίω τεύχει σ. 17 σημειοί, ότι ή γραφή: Ναξειού δέον ναποδοθη είς βιβλιογραφικόν σφάλμα. Άλλα νομίζω, ότι πιθανώτατα ό Γεώργιος Ακροπολίτης έγγραψε τον κατά παρήχησιν δημόδη τύπον: Ναξιόν αντί: Ναξιός. Πρβλ. και τάλλα τοπωνυμικά, τα και νύν έτι άκουόμενα, Νιός (= τήν Ίον), Νύδρα (= τήν "Υδρα), Νίδη (= τήν Ίδην), Νικαριά (= τήν Ικαρία), Νίρις (= τον Ίριν), Νίμπρος (= τήν Ίμπρον), περί ών ήδη έγγραφα άλλαχού (Ιδέ Έπετηρίδα του Φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσού», έτος Θ', 1906, σ. 142. Επίσης πρβλ. τα τοπωνυμικά Νάσσοσ (= τήν Άσσον) έν Κεφαλληνία και Νάρια (== τήν Άρια) έν Ναυπλία. Επίσης ό κ. Σπ. Βάσης (ένθ' ανωτέρω) παραδέχεται, ότι το παρ' Ακροπολίτη κείμενον πρωτόκλιτον: Αχρίδα δέον να θεωρηθή βιβλιογραφικόν σφάλμα. Νομίζω δ' όμως, ότι πιθανώτατα ούτω, πρωτοκλίτως, έγγραψε το όνομα ο Γεώργιος Ακροπολίτης. Επίσης πρωτοκλίτως μεταχειρίζεται πολλαχού τό: Αχρίδα ό Δημήτριος Χωματιανός (ιδέ έκδοσιν Pitra σ. 145, 175, 185, 290, 319, 320, 325, 401, 437, 484, 541) κλ. κλ. Επίσης επιστολή του Ματθαίου Καμαριώτου αποσταλείσα έκ Θεσσαλονίκης προς τον Μάρκον τον Ξυλοκαράβην, πρώην μέν Κωνσταντινουπόλεως, μεθ' ό δε πρόεδρον Αχριδών, άρχεται: Παναγιώτατε δέσποτα και οικουμενική πατριάρχα και τού κατ' Αχρίδας ποιμνίου έκ βασκανίας πρόεδρε...

## Εικόνες



Ο Νικόλαος Βέης (1883-1958) υπήρξε καθηγητής της Βυζαντινολογίας, νεοελληνιστής καθηγητής στο Πανεπιστήμιο και Ακαδημαϊκός. Καταγόταν από τη Μεγαλόπολη και πατέρας του ο Αθανάσιος Βέης και μητέρα του η Ευγενία Πετροπούλου, ενώ είχε και έναν αδελφό τον Κωνσταντίνο Βέη. Ο Νίκος Βέης, σπούδασε στη Βαρβάκειο, ενώ από τα χρόνια που ήταν ακόμα στο σχολείο είχε εκδηλώσει το ενδιαφέρον του για την παλαιογραφία και τους επιμέρους κλάδους της. Στο πλαίσιο αυτό αργότερα προσέφερε και εθελοντική εργασία στην Εθνική Βιβλιοθήκη (τμήμα χειρογράφων), καθώς επίσης και στο Επιγραφικό Μουσείο. Το 1901 φοίτησε στη Φιλοσοφική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών σπουδάζοντας Φιλολογία. Από το χρονικό σημείο εκείνο και μετά ξεκίνησε τα ερευνητικά του ταξίδια στην Πελοπόννησο διερευνώντας το αρχαιολογικό υλικό και δημοσιεύοντας άρθρα σχετικά με τις βυζαντινές και νεοελληνικές σπουδές σε περιοδικά όπως ο «*Νουμάς*» και τα «*Παναθήναια*». Το 1908 ανακηρύχθηκε διδάκτωρ της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, ενώ μεταξύ των ετών 1908-1909 είχε εγκατασταθεί στη Γερμανία όπου ασχολήθηκε εκτεταμένα με την κωδικοποίηση των χειρογράφων και των κωδίκων των μονών των Μετεώρων. Το 1910 και με αφορμή το αγροτικό ζήτημα αποφάσισε να θέσει υποψηφιότητα για βουλευτής Καρδίτσας-Τρικάλων-Καλαμπάκας με το Λαϊκό και Εργατικό Κόμμα αν και τελικά δεν κατόρθωσε να εκλεγεί. Με το ξέσπασμα του πολέμου το 1940 μετέβη στο μέτωπο στη Βόρειο Ήπειρο ως πολιτικά επιστρατευμένος, παραμένοντας στο Αργυρόκαστρο προκειμένου να διαφυλάξει την πολιτισμική κληρονομιά, εντοπίζοντας και περιγράφοντας τις ελληνικές επιγραφές και τα χειρόγραφα της περιοχής. Το 1941 ανακηρύχθηκε τακτικό μέλος στην Ακαδημία Αθηνών και κατά τη διάρκεια της Κατοχής συνδέθηκε με το ΕΑΜ. Παρά το γεγονός ότι ύστερα από την απελευθέρωση συμμετείχε σε Δημοκρατικούς Συλλόγους, εντούτοις το 1946 οι σχέσεις του με το Πανεπιστήμιο σταμάτησαν εξαιτίας της πολιτικής του πορείας. Ο Νίκος Βέης πέθανε στην Αθήνα στις 12 Οκτωβρίου του 1958 ύστερα από μια επώδυνη ασθένεια η οποία τον είχε ταλαιπωρήσει για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Διαθέσιμο στο: <https://www.tovima.gr/2018/01/10/culture/nikos-beis-o-sofos-tis-leptomereias/> ημερομηνία προσπέλασης 19.06.2023

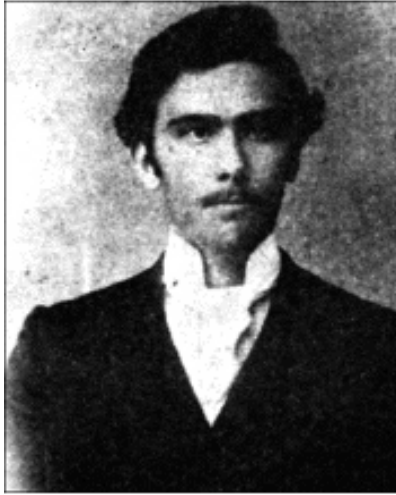


Ο Νίκος Βέης με τους μαθητές του σε γυμναστήριο της Χίου τον Μάιο του 1950. Διαθέσιμο στο: <https://www.tanea.gr/1999/12/08/greece/afierwma-o-ellinikos-20os-aiwnas-ta-proswpa-48/> ημερομηνία προσπέλασης 19.06.2023



Ύστερα από τον πόλεμο εξαιτίας των πολιτικών ανωμαλιών ο Βέης υποχρεώθηκε να απομακρυνθεί για δεύτερη φορά μετά το 1935 από τον πανεπιστημιακό χώρο στον οποίο εν συνεχεία δεν επανήλθε. Στοιχεία όπως ήταν ο αυθορμητισμός και ο ζήλος χαρακτήριζαν την ιδιοσυγκρασία του Νίκου Βέη τα οποία όπως αποδείχθηκε από τη σταδιοδρομία του δεν ήταν δυνατόν να ξεδιπλωθούν αποκλειστικά και μόνο εντός του χώρου του πανεπιστημίου. Μία από τις κοντινότερες γνωριμίες του υπήρξε αυτή από την περίοδο που βρισκόταν στη Γερμανία, με τον Αλέξανδρο Σβόλο ο οποίος έδωσε στον Βέη την ευκαιρία να αντιληφθεί πως ο πνευματικός άνθρωπος εκτός από το να αποτυπώνει τις ιδέες του στο χαρτί είχε τη δυνατότητα να τις εκφράζει και στην καθημερινή του ζωή. Ο Νίκος Βέης εξακολουθούσε με πολλή προθυμία να παρέχει τη συνεργασία του όχι μόνο σε επιστημονικά περιοδικά αλλά και σε έντυπα εκλαϊκευτικού τύπου σε κάθε περίπτωση με την παράθεση πλούσιας βιβλιογραφίας. Με τον ίδιο τρόπο έγραφε προλόγους και εισαγωγές σε εκδόσεις και ανατυπώσεις νεοελληνικών κειμένων που θα απευθύνονταν στο ευρύτερο κοινό. Ομοίως έγραφε και σε άρθρα και περιοδικά αλλά και στον ημερήσιο τύπο συμβάλλοντας σε μεγάλο βαθμό στη γνωστοποίηση της επιστήμης στον ελληνικό λαό.

Διαθέσιμο στο:  
[https://www.vlioras.gr/Personal/Interests/KalampakaMeteora/1999\\_12\\_08\\_Nea\\_Veis.htm](https://www.vlioras.gr/Personal/Interests/KalampakaMeteora/1999_12_08_Nea_Veis.htm) ημερομηνία προσπέλασης 19.06.2023



Ο Νίκος Βέλης στο πλαίσιο της επιστήμης της βυζαντινολογίας και της έρευνας της βυζαντινής ιστορίας είχε δημοσιεύσει πολλές μελέτες και άρθρα ήδη από το 1909 σχετικά με τις μονές των Μετεώρων και τα οποία είχαν αν μη τι άλλο σχετικά με τα Μετέωρα, ιδιαίτερη συμβολή στην ιστορική έρευνα. Πράγματι, το υλικό το οποίο πραγματευόταν ο Βέλης είτε αφορούσε σε ανέκδοτα κείμενα, είτε δημοσιευμένα ή συμπληρώσεις και προσθήκες αλλά και επιγραφές, συνιστούσε πρωτότυπο αντικείμενο έρευνας το οποίο έχρηζε εμπειριστατωμένης μελέτης και προσοχής. Πιο συγκεκριμένα ζητήματα τα οποία αφορούσαν στην τοπογραφία ή σε αρχαιολογικά και ιστορικά τεκμήρια τα οποία σχετίζονταν με τις μονές των Μετεώρων αλλά και την ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλίας έτυχαν επισταμένης μελέτης και πολλές πτυχές αυτών διαφωτίστηκαν.

Διαθέσιμο

στο:

[https://www.vlioras.gr/Personal/Interests/KalampakaMeteora/1999\\_12\\_08\\_Nea\\_Veis.htm](https://www.vlioras.gr/Personal/Interests/KalampakaMeteora/1999_12_08_Nea_Veis.htm) ημερομηνία προσπέλασης 19.06.2023

### **Περίληψη**

Αντικείμενο μελέτης της διπλωματικής αυτής εργασίας είναι η πολυσχιδής προσωπικότητα του καθηγητή Βυζαντινής ιστορίας και Νεοελληνιστή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών Νίκου Βέη (1883-1958). Ο Νίκος Βέης με καταγωγή από την Αρκαδία (Τρίπολη ή Μεγαλόπολη) υπήρξε εξέχων καθηγητής της Βυζαντινολογίας και ακαδημαϊκός με σημαντική συμβολή τόσο στον τομέα των ανθρωπιστικών επιστημών όσο και στον πολιτικό στίβο στον οποίο δραστηριοποιήθηκε στο Ε. Α. Μ. κατά την περίοδο της Κατοχής.